Rudolf Steiner

OMUL SUPRASENSIBIL ÎN CONCEPŢIA ANTROPOSOFICĂ

GA 231

şapte conferinţe ţinute la Haga
în perioada 13 - 18 noiembrie 1923

DER ÜBERSINNLICHE
MENSCHANTROPOSOPHISCH ERFAST

231

ANTROPOSOFIA - CERINŢĂ A EPOCII NOASTRE

Conferinţă publică, Haga, l5 noiembrie 1923

În momentul de faţă părerea generală este că există anumite limite ale cuoaşterii omeneşti, nu numai limite temporale determinate de faptul că în decursul timpului care s-a scurs nu s-a putut realiza totul şi unele lucruri au rămas pe seama viitorului, ci şi limite care sunt numite, într-un sens cu totul general, „limite ale cunoaşterii", ca graniţe ale posibilităţii omeneşti de înţelegere. Se consideră că omul este astfel alcătuit încât nu poate percepe decât anumite lucruri, că nu ar putea avea cunoştinţe clare decât despre unele lucruri, în timp ce altele s-ar afla dincolo de capacitatea sa de înţelegere. În general, se consideră că la lucrurile care aparţin aşa-zisei lumi suprasensibile omul nu poate ajunge prin cunoaştere, că în privinţa lor omul trebuie să se mulţumească cu ceea ce adesea este numit credinţă, acceptarea unor presupuneri provenind din sentimente sau alte trăiri obscure. Tocmai strădaniile ultimelor secole ca şi cele actuale, care sub raport ştiinţific au dus

la obţinerea celor mai mari succese, acelea obţinute de ştiinţele naturii, care au adus şi foloase practice cât se poate de mari, sunt considerate de omenirea de astăzi ca fiind dovada faptului că ar trebui să ne limităm la ceea ce poate fi sesizat prin simţuri, la ceea ce poate fi stabilit pe cale experimentală; dar această lume este adevărată numai pentru simţuri. Dacă ne referim la oameni, aceasta nu este decât acea lume pe care omul o traversează, atunci când se află în corpul fizic, între naştere şi moarte sau între zămislire şi moarte.

Desigur, nu putem nega faptul că ştiinţele naturii îşi datorează succesele atât de mari tocmai faptului că au păstrat nişte limite, s-au mărginit la cercetarea, sub toate aspectele, a lumii perceptibile, fără a-şi lua libertatea de a trage în vreun fel, din observaţii făcute asupra lumii accesibile simţurilor, concluzii privind lumea suprasensibilă. Dar, pe de altă parte, pentru omul chibzuit tocmai această acceptare a caracterului limitat al cunoaşterii, care pare pe deplin demonstrat, are în sine ceva din cale afară de tragic, un tragism de care, în prezent, puţini oameni sunt conştienţi, dar care în sufletele multora se reflectă în sentimente nedesluşite, în tot felul de trăiri subconştiente, care îi fac adesea să fie nesiguri şi ineficienţi în viaţă, în activitatea lor, în relaţiile cu semenii lor şi în alte privinţe. Căci începem să simţim din ce în ce mai mult că limitele la care urmează să ne oprim în acest mod nu sunt numai limitele unei lumi suprasensibile exterioare aflate mai presus de simţuri, ci că de aceste limite ale cunoaşterii, dacă le înţelegem aşa cum trebuie, se leagă încă ceva, de cu totul altă natură. Omul simte treptat că însăşi adevărata sa fiinţă trebuie să fie de natură suprasensibilă, că adevărata sa fiinţă, prin care se afirmă valoarea şi demnitatea sa de om, trebuie să se afle în spirit, deci în ceea ce este mai presus de simţuri. Dacă ne oprim cu toată cunoaşterea înaintea lumii suprasensibile, înseamnă că ne oprim înaintea cunoaşterii de sine. Se renunţă la înţelegerea a ceea ce este mai de preţ, mai important în însăşi fiinţa omenească.

Dar prin această renunţare este înăbuşită şi încrederea în sine lăuntrică corectă. Prin ce simte oare omul că aparţine lumii naturale, cercetată cu atâta succes în ziua de azi? Doar prin faptul că el poartă în sine însuşi această lume naturală, în primul rând în corpul său exterior, fizic. Purtăm în noi în mare măsură tot ceea ce există în ambianţă, ca substanţe şi legi naturale, cel puţin în mare parte. Prin aceasta ne putem simţi legaţi de natura perceptibilă. Nu am simţi că existăm în această natură perceptibilă prin simţuri dacă nu am face parte din ea cu propriul nostru corp, sau dacă nu am putea să ne studiem pe noi înşine ca fiinţe supuse simţurilor. Dar tot aşa stau lucrurile, chiar dacă oamenii nu sunt pe deplin conştienti de aceasta, cu ceea ce se află mai presus de simiuri, cu ceea ce umple, ca fiinţă umană reală, interioritatea spirituală umană. Dacă nu putem să simţim că facem parte dintr-o natură spirituală, dacă nu putem să simţim că suntem făpturi care îşi iau în sine forţele, substanţele spiritualului, atunci nu putem nici măcar să ne recunoaştem ca fiinţe omeneşti spirituale. Şi ca urmare ne va lipsi încrederea în sine, în ceea ce simţim că este lucrul cel mai de preţ, cel mai important, ceea ce ne face de fapt să fim oameni, acel lucru prin care vrem să fim cu adevărat oameni.

Pe de altă parte, aceasta se mai leagă de un anumit fapt. Simţim că ceea ce numim impulsuri morale, ceea ce constituie continutul puterilor noastre morale-spirituale, nu decurge din ceva care ar ţine de materie, în nici un caz nu din procesele care au loc în muşchi, în oase sau în sânge. Simţim că ele provin dintr-o lume spirituală, dar plutim în incertitudine cu privire la această lume cu desăvârşire spirituală, dacă cunoaşterea noastră se opreşte la frontierele lumii suprasensibile.

Astfel, omenirea actuală nu este în stare să creeze în mod corect puntea între ceea ce îi oferă, aş putea spune, în mod brut, existenţa naturală exterioară şi ceea ce primeşte din miezul spiritual cel mai intim şi care este

conţinutul ordinii morale cosmice. Ne lipseşte curajul de a lămuri întotdeauna aşa cum se cuvine ceea ce există acolo pentru simţirea omenească. Ştiinţele naturii au contribuit în mod substanţial la stabilirea, cel puţin ipotetică, a unor noţiuni despre fiinţele vii actuale din care ar fi evoluat omul. Se descrie, cel puţin ipotetic, cum s-a format lumea noastră din nebuloasa cosmică; se emit ipoteze şi despre sfârşitul sistemului nostru planetar, deci al sistemului căruia îi aparţinem de fapt. Se imaginează că acest întreg sistem care se desfăşoară în timp se adună, se alcătuieşte într-un fel din substanţe naturale sub acţiunea unor forţe naturale. Se imaginează apoi că la un moment dat o parte a acestor forţe a dus la apariţia omului fizic. Electricitatea, magnetismul, energia calorică şi aşa mai departe sunt accesibile observaţiilor exterioare, în domeniul acestora omul care gândeşte se simte sigur de conţinutul conştientului său. Dar atunci când apare în el nevoia să gândească asupra a ceea ce nu provine din natura sa fizică, şi anume asupra impulsurilor morale-spirituale, ca fiind active în lume, dacă trebuie să gândească în mod eficient la ceea ce poate să realizeze printr-o forţă spirituală elementară, rezultatul trebuind să apară astfel în mod concret în lume, dacă trebuie să aibă trăiri care să nu dispară o dată cu ceea ce este fizic, atunci omul nu mai are un punct de sprijin pentru a deduce din ceea ce a recunoscut a fi limitele cunoaşterii: aceste forţe morale sunt la fel de active ca şi ceea ce rezultă din acţiunea brutală a forţelor naturale fizice.

De aici izvorăsc pentru omul de astăzi nu numai îndoieli teoretice, ci şi incertitudini ale întregului suflet, incertitudini ale temperamentului, care pot fi observate pretutindeni de către cei care pot să urmărească neîngrădit mersul civilizaţiei noastre, deşi oamenii se înşală adesea cu privire la aceste lucruri. Căci este o caracteristică a civilizaţiei actuale faptul că oamenii se înşală tocmai în privinţa celor mai profunde probleme ale civilizaţiei. Însă în subconştient aceste întrebări sunt totuşi active şi ele se exteriorizează, nu teoretic, ci prin întreaga dispoziţie sufletească, prin seriozitatea şi

caracterul activ al vieţii sufleteşti. În aceasta rezidă tragismul interior, care se află de fapt în străfundul oricărui suflet, chiar şi a celui mai superficial. Deşi poate părea ceva paradoxal în epoca noastră - de aici izvorăşte tocmai dorinţa de cunoaştere suprasensibilă a multor oameni . S-ar putea spune că şi în domeniul spiritual se petrece ceva asemănător cu foamea şi setea. Omul nu îşi doreşte mâncare şi băutură când este sătul, ci le doreşte când este lipsit de ele. Iar omenirea actuală tânjeşte după cele suprasensibile dintr-o necesitate profundă, deoarece este lipsită de ele. În timp ce, pe de o parte, filosofii şi cercetătorii naturii din ziua de astăzi vor să dovedească din ce în ce mai mult că există piedici şi graniţe de netrecut spre lumea suprasensibilă, vedem, pe de altă parte, dimpotrivă, o sete nepotolită a foarte multor suflete omeneşti pentru cunoaştere suprasensibilă, iar numărul acestora va creşte tot mai mult.

Acestei cunoaşteri suprasensibile i se opune o concepţie sau mai bine zis un mod de cercetare despre care vă voi vorbi azi. Nu vă voi vorbi însă de un mod de cercetare de felul celor prin.care unii doresc să ajungă cu foarte mare uşurinţă la cunoaştere suprasensibilă, ci despre un mod de cunoaştere care este de fapt o problemă exclusiv interioară, intimă, a sufletului omenesc, fiind totuşi tot atât de ştiinţifică, tot atât de precisă şi sigură, nu numai ca datele ştiinţelor naturii exterioare, ci ca însăşi datele matematice sau geometrice ale ştiinţei. Dar în timp ce tindem către o astfel de cunoaştere şi ne apropiem de cunoaşterea a ceea ce este suprasensibil în om, ajungem şi la ceva care ne stârneşte de la început toate îndoielile posibile, ne induce de la început incertitudini.

Dacă privim spre exterior, ajungem foarte repede să remarcăm că, în ceea ce priveşte concepţia exterioară imediată, naturaliştii şi filosofii au dreptate atunci când vorbesc despre limite ale cunoaşterii. Trebuie deci să privim spre interior. Dar atunci când privim spre interior rămânând în starea de conştienţă obişnuită, la ceea ce se

leagă de viaţa obişnuită şi de ştiinţa curentă, nu găsim mai întâi nimic altceva decât, într-un fel de imagine gândită, tot lumea exterioară. Dacă suntem perfect sinceri în privinţa cunoaşterii de sine spre care năzuim şi ne întrebăm: Ce găseşti atunci când, în loc să priveşti lumea, te întorci cu privirea spre interiorul tău, ce este de fapt acolo înăuntru, în tine?, ne dăm seama clar că acolo în interior găsim aeeeaşi lume, chiar dacă numai ca imagine. Evenimentele pe care le-am trăit s-au imprimat în viaţa noastră de reprezentare, în sensibilitatea noastră. Vieţuim, ca să zicem aşa, o imagine - trecută prin gândirea şi sensibilitatea noastră - a ceea ce se află în afara noastră. Am îndreptat numai privirea în sens retrospectiv. La început acest lucru nu ne oferă nimic nou, ci doar ceea ce se află şi în exterior, dar în imagini estompate. Omul este stăpânit atunci numai de un sentiment general că în acest vârtej de gânduri, idei şi senzaţii se află el ca un Eu, ca o individualitate. Dar acest sentiment este atât de general şi neclar, încât la început nu-i serveşte la mare lucru.

De aceea în evul mediu, în vremuri când se pătrunsese în mod intensiv în cunoaşterea de sine, în cunoaşterea sufletului omenese, la început nu se dădea mare atenţie la ceea ce ar putea obţine cineva în starea obişnuită de conştienţă printr-o simplă introspecţie retrospectivă, ci se căuta în mult mai mare măsură să se obţină pe altă cale cunoaşterea sufletească. Această cale este oricum interesantă şi, pentru ca să putem să înţelegem acea autocunoaştere la care mă refer eu, trebuie să pornim de la această cunoaştere sufletească de alt gen, adesea foarte dorită. Remarc din capul locului că pornesc de la celălalt gen de cunoaştere numai pentru a vă lămuri ce vreau să spun, nu pentru că i-aş acorda o valoare în sine. Deci să nu creadă cineva că dacă pornesc de la vis deja îi atribui acestuia o valoare cognitivă. Totuşi această viaţă de vis este deosebit de importantă. Cine a căutat vreodată cunoaşterea sufletească prin viaţa de vis a putut să observe că într-o privinţă ceea ce ţine de suflet iese la iveală în vis într-un mod mult mai caracteristic decât

atunci când omul se închide în sine şi, aşa cum se spune adesea, caută să se autoanalizeze. Urmărind visele aţi putut constata că ele sunt de două feluri. Este ca şi cum visul creează imagini unduitoare, de o evidenţă fantastică, care nu sunt atât de abstracte ca gândurile pe care le avem în mod constient în timpul zilei. Dar visul formează în primul rând ceva ce pare enigmatic, pe de o parte, prin structura lui, pe de altă parte, prin conţinutul său.

Omului i se înfăţişează în vis două feluri de imagini: primele sunt imagini ale evenimentelor prin care am trecut în existenţa noastră terestră, reminiscenţe din viaţă. Acestea ies la suprafaţă indicând tot felul de evenimente pe care le-am trăit cu ani în urmă. Dar se remarcă că ele se combină între ele în alt mod decât în viaţa reală. Fapte care s-au petrecut acum zece ani sunt amestecate cu altele care au avut loc alaltăieri. Lucruri îndepărtate între ele ne apar alăturate. Pentru că pune laolaltă crâmpeie de viaţă, visul alcătuieşte imagini imposibile, imagini haotice. Toate evenimentele pe care le-am trăit în viaţa exterioară ne sunt readuse în vis într-un mod haotic. Aceasta este una dintre formele de visare. Cealaltă formă este cea prin care visul ne înfăţişează printr-un fel de imagini simbolice ceea ce se află chiar în interiorul nostru. Cine n-a visat că este chinuit de dogoarea unei sobe încinse? Vede cum pâlpâie flăcările, se trezeşte şi simte că inima îi bate cu putere. Sau visăm să trecem pe lângă un gard, vedem parii care alcătuiesc gardul şi observăm că unul sau doi pari sunt stricaţi; ne trezim apoi cu dureri de dinţi. În primul caz, când am visat soba încinsă şi dogoarea, aceasta era imaginea inimii noastre care şi-a accelerat ritmul. În celălalt caz, când am visat gardul, el a reprezentat dantura noastră şi începutul durerilor de dinţi. Iar cel care poate pătrunde mai mult în înţelegerea acestor lucruri ştie că un domeniu aparte al visului este cel care se caracterizează prin faptul că redă simbolic organele sau procesele interne. Însă trebuie să poţi pătrunde fiind cât de cât informat asupra tuturor relapilor care guvernează visele,

dacă vrei să recunoşti adesea ce anume exprimă imaginile din vis din ceea ce se petrece în interiorul fiinţei omeneşti. Atunci descoperi că aproape nu există organ sau proces intern care să nu poată fi înfăţişat în această formă ascunsă în vis.

Unii dintre cei care s-au ocupat în trecut de cercetarea sufletului omenesc, abordând problema viselor, au elaborat o concepţie foarte corectă privind relaţia omului cu visul. Ei şi-au spus că ceea ce se află în noi poate fi cel mult simţit, dar nu-l privim ca pe un obiect exterior care se află în faţa noastră. Dar atunci când pulsaţiile propriei noastre inimi ni se înfăţişează sub forma unei sobe încinse avem cel puţin o imagine în conştientul nostru pe care ne-o facem noi şi care se prezintă ca un obiect exterior. Pentru ca în noi să se contureze imaginea unui obiect exterior, trebuie să fim detaşaţi de el. Ceea ce eşti tu însuţi, chiar dacă este vorba de corpul tău, o simţi câteodată chiar dureros, atunci când ceva organic nu este în regulă; dar de văzut nu se vede. Pentru a privi ceva sub formă de imagine, omul trebuie să se afle în afara acelui lucru. De aceea cei care au cercetat sufletul mai de mult şi care aparţin secolului al XIX-lea şi-au zis: Dacă visez în imagini despre corpul meu şi procesele care se petrec în el, nu pot să fiu în propriul meu corp, pentru că altfel nu l-aş sesiza. De aceea trebuie ca în astfel de cazuri să mă aflu în afara corpului meu. Imaginea îmi prezintă de fiecare dată o viaţă spirituală-sufletească independentă de corp. Ei îşi spuneau, de asemenea: Dacă în vis mi se arată, chiar în felul acesta camuflat, reminiscenţe ale vietii, atunci ar trebui ca lumea fizică să mi se prezinte aşa cum este. Dar în vis necontenit se schimbă câte ceva; visul ne derutează cu cele mai fantastice combinaţii. Înseamnă că mă aflu din nou în interiorul meu, căci altfel natura care mă înconjoară n-ar putea să-mi arate nici evenimentele trăite în cadrul ei, nici evenimentele vieţii mele omeneşti într-o cu totul altă ordine.

Astfel s-a alcătuit ceva despre care s-ar putea spune: A

fost o convingere justificată a acestor cercetători mai vechi ai sufletului omenesc cum că au surprins ceva din suflet într-o stare în care acesta este despărţit de corpul fizic. Căci în primul rând omul nu poate să fie unit cu trupul atunci când procesele care se petrec în trup îi apar în vis ca fiind separate, chiar şi numai ca simboluri; el trebuie să se afle în afara trupului. Dar pe de altă parte trebuie să fim în interiorul întâmplărilor prin care am trecut, atunci când avem vise de al doilea fel, căci natura nu modifică contextul în care au avut loc evenimentele. Această modificare trebuie să o facem noi înşine. De aceea, înseamnă că trebuie să ne aflăm în afara corpului în cazul primului tip de vise şi în aceeaşi măsură trebuie să ne aflăm în interiorul trăirilor noastre în cazul celui de al doilea tip. Aceasta înseamnă că de fapt trebuie să ne aflăm în afara corpului nostru fizic împreună cu trăirile noastre sufleteşti atunci când visăm. Astfel, ceea ce au spus cercetătorii mai vechi este absolut inatacabil; nu poate exista nici o obiecţie la aceste afirmatii.

Dar mai trebuie spus şi altceva. Visul nu poate să ne dea nici o siguranţă în privinţa cunoaşterii Sinelui, dar poate să ne indice cum putem ajunge pe drumul spre o astfel de siguranţă. Deci spre ceea ce suntem lăuntric în intervalul dintre momentul adormirii şi cel al deşteptării, când ne aflăm în afara corpului. În mod sigur nu suntem ceea ce ne arată visele, căci acestea sunt pe de o parte imagini din interiorul corpului nostru, la care se adaugă simbolurile acestui interior corporal, deci tot ceva ce provine din interiorul corpului nostru. Deci nu se poate ca atunci când, în somn, ne aflăm în afara corpului să fim tot acelaşi lucru cu ceea ce suntem în interiorul corpului fizic. Deci trebuie să fie vorba de altceva. Trebuie să fim ceva în afara corpului nostru, dar aceasta nu o sesizăm. Noi nu suntem în stare să sesizăm de la început adevărata esenţă a sufletului în timp ce dormim. Aceasta se ascunde, se travesteşte; se acoperă cu imagini ale corporalităţii proprii şi nu arată decât frânturi din propria sa existentă combinate în mod arbitrar. Cei care au cercetat în trecut sufletul omenesc au avut dreptate

spunând că ne aflăm în afara corpului fizic atunci când visăm; dar faptul că visele ne pot arăta câte ceva despre fiinţa care se găseşte în afara corpului fizic ei au crezut-o, dar nu este adevărat. Căci visele nu ne arată nimic altceva decât evenimentele prin care am trecut în corpul nostru pământesc şi imagini senzoriale din propriul nostru trup. Deci ceea ce suntem în afara ţrupului nostru, în vis, se ascunde după o mască, se deghizează. Dacă dorim să dăm de urmele propriei noastre esenţe, trebuie să putem da jos această mască a visului, adică cea care ascunde sufletul, căci visul este de fapt această mască. Până aici ne-a condus o concepţie mai profundă despre vise. Deoarece cei care au cercetat mai demult sufletul omenese au remarcat că până la urmă visul nu ne arată nimic altceva decât ceea ce el însuşi preia din lumea simţurilor, au început să aibă îndoieli în această privinţă. Erau tot atât de nemulţumiţi de rezultatele la care pot duce observaţiile asupra lumii viselor, pe cât erau de neîncrezători în ceea ce s-ar putea obţine prin introspecţia retrospectivă obişnuită.

Acestora li se contrapune ceea ce eu numesc întotdeauna concepţia antroposofică asupra lumii sau modul de cercetare antroposofic. Aceasta porneşte mai întâi de la următorul principiu: atunci când visul ne arată că ne aflăm parţial în afara corpului, el se dovedeşte prea slab în sine pentru a-şi manifesta, a-şi dezvălui propria sa esenţă. Pentru a se putea dezvălui el foloseşte crâmpeie din amintirile vieţii, imagini simbolice ale propriei corporalităţi. Trebuie să ne intărim, să ne fortificăm viaţa sufletească pentru ca să putem răzbate până la ceea ce este ascuns sub masca visului. Acest lucru este realizabil. Se poate înfăptui, aşa cum am explicat în cartea mea ***Cum putem ajunge la cunoaşterea lumilor superioare?*** şi în alte lucrări, dacă, în deplină conştienţă, printr-o viaţă aşa-numită „meditativă" trăită sistematic exact imităm visul, dar nu în sensul de a produce în vreun fel vise artificiale, ci prin faptul că ceea ce în vise iese la iveală în mod involuntar din subconştient poate fi trezit în suflet în mod pe deplin

conştient. La acest rezultat ajungem dacă ne deprindem să procedăm aşa cum se întâmplă în mod involuntar în vis - dacă facem aşa încât în meditaţia interioară ne reprezentăm simbolic lucruri pe care le cunoaştem foarte bine. Visul ne amăgeşte cu imagini simbolice ale propriei noastre corporalităţi. Deoarece nici interiorul nostru nici natura nu ne dau simboluri, trebuie să ajungem, prin exerciţiu, în mod strict sistematic, la reprezentări simbolice. În acest fel, aducem reprezentările noastre în mod voluntar în formă de simboluri, aşa cum în vis ele apar în mod involuntar. Lucrul acesta trebuie realizat prin activitate interioară, ceea ce de fapt înseamnă că visul trebuie să fie întărit.

În viaţa noastră exterioară ne lăsăm în mod pasiv în voia celor observate şi percepute în exterior. În acest caz, activitatea interioară se aseamănă cu o umbră. Într-adevăr, oricine îşi poate da seama cât de asemănătoare unei umbre este reprezentarea abstractă, cât de repede se pierd, ca umbrele, gândurile închinate lumii exterioare. Se vorbeşte curent de gândurile inconsistente, în contrast cu realitatea concretă. Dar atunci când vrei să te ridici la nivelul unor reprezentări simbolice trebuie să creezi astfel de simboluri. Dacă eşti un om pe deplin conştient, nu un bezmetic, ştii că le creezi tu însuţi. Aşa că nu eşti în nici un caz un visător, ci un om treaz obişnuit şi chiar mai mult decât un om treaz obişnuit. Visătorului imaginile simbolice îi apar involuntar, pe când celui treaz reprezentările îi apar prin stimulare exterioară. Omul treaz, care realizează prin propria sa încordare cele ce apar de obicei în vis, care îşi reprezintă în suflet cu toată forţa interioară imaginile simbolice şi imită visele în deplină claritate conştientă, se trezeşte putem spune la o formă superioară de gândire şi de reprezentare şi prin aceasta la o formă de activitate sufletească superioară celei pe care o avea în starea obişnuită de conştienţă. Dar acest lucru trebuie să fie înfăptuit în mod cu adevărat sistematic.

În aceeaşi măsură poate fi imitat şi celălalt aspect al

visului. Ne oprim la unele evenimente din viaţa noastră care s-au putut petrece la distanţă de ani unele de altele. Le alăturăm în funcţie de un anumit punct de vedere, aşa încât ele sunt acum împreună, dar nu în mod haotic, ca în vise, ci în funcţie de anumite criterii, care şi ele pot fi rezultatul fanteziei noastre, dar pe care le trecem în revistă în mod conştient, fără să ne fie impuse de nimic din interior, ci pe care le creăm noi înşine în sinea noastră. Şi aşa ne obişnuim treptat să stăruim într-o viaţă sufletească interioară, să ne integrăm într-o viaţă sufletească care porneşte întru totul din activitatea interioară.

Astăzi nu se acordă importanţa cuvenită stărilor prin care trece omul care face astfel de exerciţii, deoarece acţiunea interioară a gândului nu este agreată, ci se consideră că este foarte activ cel ale cărui gânduri sunt conduse de efectul percepţiilor exterioare. Însă acela care reuşeşte într-adevăr să devină în mod serios un imitator al visului în stare de deplină conştienţă resimte o intensificare puternică a forţei sale sufleteşti, o fortificare absolută. Însă dacă nu este un bezmetic, ci un om raţional, este pe deplin conştient că îşi creează el însuşi toate aceste imagini şi corelaţii ale evenimentelor vieţii, deci că şi el trăieşte în iluzie. În cazul viselor, trebuie mai întâi să te trezeşti pentru ca să poţi privi de pe poziţiile stării de veghe caracterul iluzoriu al visului. Visul poate fi înţeies ca atare nulnai din perspectiva stării de veghe, cel care visează cansideră că cele care se petrec în vis sunt adevărate, deşi simţul realităţii nu este unul născocit in felul acesta. Cel care ajunge să imite visele devine conştient că în el se trezeşte năvalnic ceva lăuntric plin de viaţă, activ, dar care are drept conţinut o creaţie proprie, o iluzie. Aşa că ajunge să nu acorde nici o importanţă conţinutului celor care i se înfăţişează, ci are în atenţie numai ceea ce lucrează în el, ceea ce este activ, însufleţitor. Pe scurt, ceea ce în general este numai un simţământ vag al Eului devine o activitate internă intens resimţită. Dacă aspiri să devii un cercetător al spiritului iar nu un mistic confuz, trebuie să-ţi păstrezi

luciditatea şi exactitatea. Rămânând astfel ajungi să resimţi din ce în ce mai mult şi natura iluzoriului. Este ştiut: nu reprezinţi nimic, dar îţi reprezinţi. Aşa se ajunge şi la posibilitatea de a dezvolta anumite facultăţi sufleteşti prin care cu adevărat nu-ţi reprezinţi nimic şi eşti totuşi tot atât de activ cum ai învăţat din imitarea visului.

Vă recomand acum o activitate sufletească care trebuie neapărat dezvoltată de cel care cercetează spiritualul. Se crede, de obicei, aşa cum susţin cei care judecă superficial lucrurile, că cercetarea spirituală este ceva prin care omul se lasă în voia gândurilor sale şi îşi închipuie câte ceva, că ar fi ceva foarte uşor, pe când cercetarea în laborator, în clinică sau într-un observator astronomic este ceva dificil, care cere abnegaţie. Dar nu este aşa. Căci pentru ca omul să-şi poată dezvolta o asemenea capacitate sufletească este nevoie de o strădanie interioară cel putin la fel de îndelungată, chiar mult mai îndelungată decât în oricare disciplină ştiinţifică orientată spre lumea exterioară, cum se obişnuieşte în prezent în ştiinţele naturii. Cei care vor să aibă cunoştinţă de ceea ce numim noi cercetare spirituală nu trebuie să ridice obiecţia că în domeniul cercetării naturii nu este admis diletantismul, când vrei să participi la o discuţie trebuie să fii cu adevărat în deplină cunoştinţă de cauză. Ceea ce este prezentat de cercetătorul din domeniul spiritualului este de obicei considerat ca ceva obtinut cu uşurinţă în raport cu ceea ce este dobândit cu mult efort de către cel care studiază natura. Doar căile sunt diferite. Studierea naturii are în vedere interpretarea percepţiilor şi realităţilor exterioare. Cel care studiază spiritualul trebuie, dimpotrivă, să-şi dezvolte mai întâi propria sa capacitate de intuire interioară. El şi-o dezvoltă prin imitarea viselor, dar numai prin faptul că reuşeşte în activitatea sa meditativă să înlăture elementul înşelător din visele noastre. În timpul visului nu suntem conştienţi de vreo activitate, imaginile din vis ne înşală în această privinţă; însă chiar de pe prima treaptă a cunoaşterii suprasenzoriale iluzia

se destramă. Se ştie: nu imaginezi nimic, dar devenind conştient de această activitate interioară întărită, fortificată, reuşeşti până la urmă, după exerciţii îndelungate, să înveţi să faci apel la această activitate fără a mai avea nevoie mai înainte de o activitate iluzorie, fără să mai fie nevoie să imiţi visul.

Prin imitaţie se obţine, aşadar, această capacitate sufletească. După ce a fost obţinută, omul ştie ce poate să facă cu ea. Căci atunci el a atins o stare în care conştienţa sa este goală, dar complet trează şi are şi o activitate interioară. După ce elementul iluzoriu al acestei activităţi a fost înlăturat, la început nu mai există nici un conţinut. Totuşi, starea vieţuită tocmai atunci când ajungi să dezvolţi facultatea de a avea o activitate interioară, care însă la început nu are şi un conţinut, această stare necesită o puternică autodepăşire. De fapt, această autodepăşire, care este necesară în această situaţie, este piatra de încercare şi dovada faptului că cercetarea spirituală respectivă este autentică şi onestă. Căci în clipa când ne pomenim că trăim cu o conştienţă goală, cu simpla conştienţă a stării de veghe, fără ca această conştienţă a stării de veghe să aibă vreun conţinut, în acea clipă întreaga viaţă sufletească este cuprinsă de o durere nespusă, de o suferinţă nemărginită. Orice altă durere îndurată pe Pământ pare neînsemnată faţă de această durere spirituală-sufletească resimţită în acest moment al cunoaşterii. Iar această durere trebuie s-o depăşim. Căci această durere este expresia unei forţe care se manifestă fizic în toate lipsurile posibile: foamea, care ne determină să mâncăm, setea, care ne obligă să bem şi aşa mai departe. Simţim în suflet ceva care trebuie să ajungă la noi şi simţim aceasta ca pe o durere de nespus. Dar după ce trăim un timp în durere simţim chiar fiinţa noastră lăuntrică ca fiind plină de durere, adică suntem un timp-durere, propria noastră fiinţă omenească pentru un timp se înfăţişează conştienţei noastre ca nefiind altceva decât un ghem de durere, după aceea conştienţa noastră nu mai este goală, această conştienţă se umple, şi nu cu un

conţinut senzorial obţinut prin intermediul ochilor, urechii şi aşa mai departe, ci de data aceasta conţinutul ei este spiritual. Şi în primul rând în conţinutul spiritual obţinut în felul acesta se află propria noastră fiinţă spirituală, aşa cum se desfăşoară ea, ca o entitate spirituală unitară - dar trăind în timp, nu în spaţiu - , de la naştere sau zămislire şi până în clipa de faţă, atât cât am trăit pe Pământ până în acel moment. Aşa cum în mod obişnuit în perspectivă spaţială putem ajunge să privim din nou obiecte care sunt departe de noi, învăţăm să privim din momentele vieţii noastre prezente în propriul nostru trecut. În astfel de momente nu vedem ceea ce este corporal, doar ne amintim de aceste lucruri; trebuie să ne amintim, căci altfel conştienta noastră este distrusă. Însă cel care doreşte să fie cercetător al celor spirituale nu trebuie să devină un fantezist sau un mistic confuz, ci trebuie să-şi păstreze conştienţa şi luciditatea exact la fel ca matematicianul care rezolvă o problemă matematică. După cum în mod obişnuit vedem luerurile din spaţiu în perspectivă, acum putem privi într-o perspectivă temporală. Tot ce s-a petrecut în cursul existenţei noastre ni se înfăţişează acum într-un tablou temporal, dar un tablou temporal plin de viaţă. Dar nu numai cele trăite de noi ni se înfăţişează astfel, ci şi ceea ce ne arată cum am evoluat, cum au acţionat forţele interne, spirituale-sufleteşti, asupra corpului nostru, de la naştere sau de la zămislire, cum sunt acele forţe plastice care au construit corpul nostru. Ne privim pe noi înşine din exterior. Dar ceea ce vedem astfel, propria noastră viaţă sufletească care se înfătişează în acest mod sufletului nostru se deosebeşte şi sub aspect calitativ de vieţuirea acestui tablou temporal. În mod obişnuit, când priveşti în urmă la viaţa pe care ai dus-o, retrăieşti evenimentele prin care ai trecut. Revezi de exemplu felul în care ai cunoscut pe cineva, cum te-a întâmpinat omul respectiv, cu amabilitate sau cu răutate, cum a înfăptuit un lucru sau altul în contextul acestei întâlniri. Te retrăieşti în aceste imagini din amintire, aşa cum ţi le-a înfăţişat lumea exterioară. Dimpotrivă, în celălalt tablou al amintirilor de care am vorbit sunt prezentate acum

imagini reale, despre care ştim că redau natura spirituală proprie a omului; aşa cum imaginile obişnuite ale amintirii redau natura exterioară, în acest celălalt tablou al amintirilor ne întâmpină felul în care ne-am apropiat noi de lumea exterioară. Aici se vede cum eram noi înşine de exemplu atunci când am venit în contact cu o altă persoană, cum s-au dezvoltat în noi forţe ale simţirii care şi-au găsit tocmai în acea persoană mulţumirea, plăcerea, încântarea, bucuria. Privim într-adevăr spre noi, aşa cum eram noi înşine ca oameni pământeni. Şi în felul acesta vedem cum se contopesc în realitate cele două laturi în care era mascat visul.

Acum, visul se transformă într-o realitate conştientizată pe deplin. Ajunge chiar să fie ceva mai mult decât ceea ce se înfăţişează conştienţei obişnuite. Privim mai întâi esenţa spirituală, cea care trăieşte în interiorul corpurilor, cea care în timpul somnului se desprinde de ele, cea care este creatoarea corpului. O vedem într-adevăr. Şi atunci observăm că această esenţă spirituală contine încă ceva asemănător legilor naturii, dar într-un mod spiritual, metamorfozat, într-o existenţă spirituală. În cele trăite acolo intră deja în joc lumea morală. Acolo se desfăşoară deja legile morale, pătrund atât de mult în interior încât acum ştii că aşa cum acţionează propria ta spiritualitate aşa acţionează şi legile morale. Acolo legile morale încep să fie pe picior de egalitate cu legile naturii.

În felul acesta se ajunge însă numai până la vieţuirea fiinţei spirituale proprii a omului în viaţa pământească. Dacă dorim să mergem mai departe trebuie să dezvoltăm în suflete şi alte facultăţi. Precizări mai exacte puteţi găsi în lucrarea deja menţionată, căci o imagine exactă se poate obţine numai pe baza exersării a numeroase detalii. Aici vom prezenta numai aspectele de principiu. Gândiţi-vă că într-un anumit moment al zilei incepeţi să vă amintiţi cele petrecute din clipa când v-aţi trezit, v-aţi sculat de dimineaţă. Dacă vă daţi osteneala să faceţi acest lucru, puteţi avea în faţa sufletului desfăşurarea activităţii acelei zile până în momentul respectiv. Dar

dacă nu vă reprezentaţi acest lucru în modul în care s-au desfăşurat evenimentele, începând de dimineaţă, mergând către amiază şi aşa mai departe, ci vă reprezentanţi în suflet evenimentele zilei în desfăşurare inversă, începând de la momentul prezent şi mergând înapoi tot mai departe, puteţi să ajungeţi până în vremea nopţii, când aţi dormit. Dar mai departe ceva nu se leagă, rămâne incomplet, iar dacă încercaţi să mergeti mai mult înapoi nu vă puteti lega decât de ultimul lucru care s-a petrecut înainte de a adormi, iar de aici puteţi parcurge iarăşi înapoi toată desfăşurarea zilei de ieri. Pe scurt, atunci când omul îşi aminteşte în acest fel viaţa obişnuită, rămân mereu pauze între evenimentele ştiute, perioade pe care le-am parcurs în stare de inconştienţă în timpul somnului.

Pentru a putea merge mai departe cu exerciţiile legate de această retrăire regresivă a evenimentelor vieţii se cere să avem un deosebit de pronunţat simţ al realităţii. Oamenii de astăzi nu prea excelează în acest domeniu. De fapt nu este prea uşor să dobândim aşa ceva, căci în ceea ce priveşte amintirile oamenii rămân de obicei la cele care sunt legate în cel mai strict sens de propria lor persoană într-un fel sau altul. Gândurile lor nu se întind atât de mult în lumea exterioară încât în şiragul amintirilor lor să fie prinse elemente din această lume exterioară. În general, oamenii nu au tendinţa să trăiască cu amintirile lor în lumea exterioară, să trăiască în mod real în lumea exterioară. Ne putem convinge uşor analizând în viaţa de zi cu zi cât de des se întâmplă să trăim desprinşi de lumea reală. Am cunoscut oameni care, de exemplu, au stat de vorbă în dimineaţa unei zile cu o doamnă care i-a interesat foarte mult, dar dacă îi întrebi ce culoare avea rochia pe care o purta acea doamnă nu ştiu să-ţi răspundă. Deci este ca şi cum nici n-ar fi văzut-o, căci dacă ar fi văzut-o ar fi observat şi ce culoare avea rochia ei. Ce inconsistentă este legătura omului cu lumea exterioară, dacă nici măcar nu mai ştie, în după-amiaza aceleiaşi zile, ce culoare avea îmbrăcămintea omului pe care l-a văzut de dimineaţă!

Am cunoscut oameni care au stat un timp într-o încăpere, dar după aceea nu puteau să spună dacă erau sau nu tablouri pe pereţi. Poţi face astfel cele mai neaşteptate constatări.

Acela care doreşte să-şi însuşească simiul realităţii trebuie mai întâi să se antreneze să trăiască pe deplin şi în realitatea senzorială exterioară, astfel încât cele cu care vine în contact să i se înfăţişeze aşa cum sunt ele în realitate. Cel care cercetează spiritual nu trebuie să se lase în voia fanteziei, el trebuie să-si însuşească simţul realităţii în aşa măsură, încât să nu i se poată întâmpla să nu mai ştie după-amiaza ce fel de rochie purta doamna cu care a stat de vorbă de dimineaţă. Trebuie să poată trăi deja cu adevărat şi în lumea sensibilă cu simţul realităţii.

Doar atunci când ne obişnuim să conectăm ceea ce ne rămâne în amintire la lumea exterioară reală ni se dezvoltă simţul care dă cunoaşterii spirituale posibilitatea de a realiza o privire retrospectivă eficientă. Căci în cazul capacităţii obişnuite de rememorare a omului ultimele amintiri dinainte de culcare se leagă foarte uşor de cele de după deşteptarea din dimineaţa următoare. Fără nici o ezitare oamenii lasă pur şi simplu deoparte intervalul nocturn dintre aceste două imagini, ei înnoadă firul primelor întâmplări de după trezire de-a dreptul cu cel al ultimei întâmplări dinainte de adormire. În general, nici nu sunt conştienţi de faptul că între acestea ar mai exista ceva. Dar dacă dorim să ne însuşim o conştienţă în care ceea ce se petrece în interior se conectează cu imaginile din lumea exterioară, trebuie să ne fie clar că cele care se petrec dimineaţa la trezire se leagă cu întreaga natură care îşi pune amprenta asupra noastră, se leagă de răsăritul soarelui, cu toate impresiile pe care le produce acesta, şi aşa mai departe, pe când ultimele fenomene dinainte de adormire se leagă de ceva care nu este comun cu natura, şi anume de lucrurile care s-au desfăşurat începând cu deşteptarea anterioară. Atunci îţi dai seama că între aceste imagini aşezate una lângă alta lipseşte ceva. Dar prin exerciţiu, redeşteptând

facultăţi sufleteşti inexistente în viaţa obişnuită, dobândeşti puterea ca la o privire retrospectivă, având prima imagine de după cea mai recentă trezire din somn şi dorind să ajungi până la cea din urmă imagine dinainte de a fi adormit ultima oară, să nu mai vezi între ele doar o dâră de întuneric; întunericul acesta începe să se lumineze în spirit, se zăreşte ceva în acest întuneric. Cum de obicei nu eşti conştient decât de cele trăite în starea de veghe zilnică, dintr-o dată vezi că între prima întâmplare ce a avut loc după ce te-ai trezit şi ultima întâmplare înainte de a fi adormit cu o seară înainte pătrunde ceva, care îţi aminteşte ceva - doar ceva - despre care n-ai ştiut nimic până acum. Lucrurile se petrec ca şi în cazul amintirilor obişnuite, numai că mai înainte n-ai ştiut nimic despre cele care ies acum la iveală. Acum începi să-ţi aminteşti cele care s-au petrecut în timpul somnului, chiar şi în timpul somnului fără vise. Timpul lipsit de continut de care erai conştient că s-a scurs între ultima întâmplare dinainte de a adormi şi prima de după trezirea din somn începe să se umple. Aşa cum conştienţa noastră obişnuită se umple cu întâmplările din lumea naturală, tot aşa conştienţa noastră de acum se umple cu ceea ce ni se înfăţişează ca o amintire, dar amintirea a ceva ce îţi dai seama că s-a petrecut în inconştient. Conştienţa noastră se umple acum cu un conţinut sufletesc care nu a participat la evenimentele exterioare, ci care s-a retras din evenimentele lumii exterioare, care a trecut în stare dormindă. Acum înveţi să recunoşti cum este cu adevărat sufletul care doarme, care nu are puterea de a fi conştient de întâmplările prin care trece în timpul somnului în lumea spirituală în felul în care în timpul zilei omul este constient de întâmplările din existenţa sa fizică. Acum înveţi să cunoşti cu adevărat interiorul omenesc ca spirit şi suflet şi în aceste clipe priveşti dincolo de viaţa terestră. Şi vei putea acum să legi ceea ce îţi apare prin evocare ca un tablou vast dar concret de amintiri din viaţa pe care ai trăit-o până acum pe Pământ cu ceea ce ai fost ca om spiritual-sufletesc într-o lume pur spirituală înainte de cobarârea în lumea fizică prin

naşterea sau zămislirea ta.

Iar această experienţă este însoţită de o alta. Dacă în decursul întregii perioade de exerciţiu dezvolţi şi o facultate care în mod obişnuit nu este considerată a fi o facultate cognitivă, dar care totuşi este şi aşa ceva, dacă dezvolţi ceea ce este iubire a sufletului, dăruire deplină de sine faţă de cele care îţi ies acum în cale, atât de intens, încât această iubire îţi rămâne chiar dacă priveşti acum spre propriul tău Eu, vezi că ceea ce îţi pătrunde nou în suflet poate fi iubit cu o dragoste plină de devotament, devine posibil ca în mod pe deplin conştient, în stare de veghe, să te eliberezi în trăirile tale interioare de ceea ce este corporal. Însă în clipa în care te-ai eliberat în trăirile tale interioare de corporalitate ştii cum se petrec lucrurile când omul îşi trăieşte viaţa în afara corporalităţii sale. Şi sufletului nostru i se înfăţişează imaginea trecerii pragului ultim al morţii. Dacă ai simţit o dată ce înseamnă să te vezi în plenitudinea forţelor spirituale, să nu depinzi de trup, ştii ce vei fi în existenţa spirituală, când îţi vei părăsi trupul şi vei trece prin poarta morţii. Înveţi să cunoşti şi ambianţa care există acolo pentru oameni. Înveţi să recunoşti cum se desprinde de tine, atunci când îţi părăseşti corpul, tot ceea ce te leagă de lumea simţurilor. Rămâne însă ceea ce ne-a făurit ca oameni, partea spirituală-sufletească a omului. Înveţi să recunoşti contactele pe care le-ai avut cu alţi oameni. Reuşeşti însă să recunoşti ceea ce s-a realizat prin aceste trăiri senzoriale, cum s-au găsit sufletele între ele, ce a rezultat din relaţiile cu alţi oameni, mai apropiaţi sau mai îndepărtaţi, ce s-a petrecut în spaţiu şi în timp, ce este etern spiritual, cum se desprinde de forma terestră de trăire. Atunci sufletul resimte cu mai multă intensitate contribuţia spirituală a raporturilor cu ceilalţi oameni. Astfel ceea ce până acum era de domeniul credinţei devine o certitudine obţinută prin cunoaştere.

Este ceea ce resimt oamenii atunci când trec ei înşişi prin poarta morţii. Nemurirea după care tânjesc de obicei

sufletele noastre ajunge să intre cu adevărat în cunoaşterea umană numai pe această cale. Dar deoarece noi am ajuns să recunoaştem ceea ce este într-adevăr veşnic în om datorită faptului că ne-am amplificat atât de mult forţele, că am reuşit să recunoaştem ceea ce este veşnic în existenţa spirituală-sufletească premergătoare celei terestre, dobândim şi această certitudine a continuării vieţii noastre dincolo de moarte. Existenţa premergătoare celei terestre ca element veşnic al sufletului omenesc nu spune nimic civilizatiei actuale, care recunoaşte numai pe jumătate veşnicia, vorbind de nemurire. În limbile mai vechi exista şi cealaltă latură, nenaşterea, adică ideea că noi am existat şi înainte de începutul vieţii noastre terestre. Doar la un loc aceste două laturi - nenaşterea şi nemurirea - alcătuiesc veşnicia. Iar faptul că năzuinţa omului către nemurire rămâne doar la nivelul unei credinţe incerte este o consecinţă a renunţării sale la recunoaşterea inexistenţei naşterii, căci omul nu poate avea o imagine clară a veşniciei dacă nu cunoaşte ambele ei părţi, care alcătuiesc un singur tot, nenaşterea şi nemurirea fiinţei sale. De aceea omul trebuie să tindă spre o înţelegere adevărată a ceea ce este el, spre o adevărată autocunoastere.

Trebuie întotdeauna, în astfel de ocazii, să subliniez faptul că, bineînţeles, o astfel de cercetare a celor spirituale poate fi întreprinsă doar de cel care posedă facultăţile adecvate, datorită exerciţiului sau poate datorită destinului, dar atunci când rezultatele acestor cercetări sunt dezvăluite, ele sunt tot atât de plauzibile ca şi cele obţinute de exemplu de cercetările astronomice. Aşa cum nu este nevoie să fii pictor pentru a putea aprecia frumuseţea unui tablou - căci, dacă ar fi aşa, numai pictorii ar putea să le aprecieze -, nu este nevoie nici să devii tu însuti neapărat un cercetător al celor spirituale pentru ca să poţi beneficia de cunoştinţele obţinute prin această cercetare, deşi poţi să le studiezi în oarecare măsură, căci omul este atras de adevăr şi nu de confuzie şi rătăcire. Aşa cum cu simţirea

ta sănătoasă poti să stai în faţa unui tablou şi să-i admiri frumuseţea, tot aşa, dacă nu-ti pui singur beţe în roate prin prejudecăţile tale, poţi să beneficiezi de rezultatele pe care ţi le prezintă cercetarea spirituală. Putem să înţelegem acest lucru dacă ne implicăm efectiv, cu simţul realităţii, în această acţiune, infirmând astfel spusele celor care pretind că adepţii ştiinţei spirituale manifestă o credinţă oarbă. În perioada actuală, dacă oamenii, prin folosirea simţului realităţii sau prin cercetare, ajung, în felul despre care v-am vorbit, la autocunoaşterea esenţei umane, antroposofia poate aduce sufletelor omeneşti tocmai acel lucru de care sunt însetate aceste suflete în ziua de astăzi, după cum am arătat la începutul acestei prelegeri. Deşi această cerinţă a epocii noastre nu este resimţită în mod conştient decât de foarte puţină lume, deşi nu se arată decât în mod nedefinit sau chiar nepotrivit, ea se manifestă clar în civilizaţia actuală.

Ştiinţele naturii şi multe concepţii filosofice ne vorbesc despre limitele de netrecut ale cunoaşterii. Prin aceasta pragul care ar permite abordarea omului însuşi devine de netrecut pentru ele. Dar omul nu se poate lipsi la nesfârşit de o autocunoaştere autentică.

În conferinţa de mâine voi porni din locul în care mă opresc acum şi vă voi arăta cum se îmbogăţeşte şi se interiorizează viaţa etică-religioasă în oameni. În felul acesta voi putea să vă înfăţişez cum se aplică aceste lucruri de-a dreptul la viaţa practică. În prelegerea de astăzi, am dorit să vă prezint mai întâi modul în care această cerinţă a epocii noastre, care se face simţită ca o năzuinţă a simţirii şi a sufletului la tot mai multi oameni în condiţiile impuse de civiliziaţia modernă, poate fi satisfăcută printr-o cunoaştere spirituală autentică, prin cunoaşterea celor pe care vrea să le ştie şi trebuie să le ştie omul cu privire la propria sa nemurire şi la tot ce se leagă de aceasta. Numai aşa se poate ajunge la o adevărată cunoaştere de sine şi numai de această cunoaştere de sine autentică se poate lega o autoînţelegere şi o percepere a propriei fiinţe. Căci în

sufletul său omul se poate vedea în esenţa sa veşnică numai atunci când ajunge să-şi dea seama în ce fel, ca fiinţă spirituală-sufletească, este înglobat în sfera spirituală-sufletească a Universului, tot aşa cum, ca fiinţă corporală, îşi are locul în lumea celor corporale. Doar atunci când omul ajunge să se cunoască pe sine ca spirit printre spirite, poate să dobândească adevărata certitudine interioară. Doar atunci când stie care este valoarea şi rolul său în lume poate, în deplină conştienţă de sine, să se conceapă ca om în Univers, poate să desluşească în acel sentiment nedefinit unica conştienţă omenească justă. Şi doar prin aceea că oamenii vor căuta necontenit această lumină a cunoasterii de sine şi a cunoaşterii spirituale a lumii setea lumii moderne de a înţelege cu adevărat natura proprie a omului va putea fi potolită. Căci omenirea nu va putea face faţă tuturor presiunilor legate de progresele civilizaţiei decât dacă îşi va da seama că autocunoaşterea umană nu poate fi altceva decât o cunoaştere spirituală, căci omul nu poate vieţui într-adevăr ca om decât dacă se recunoaşte pe sine ca spirit printre spirite, aşa cum în trecerea sa prin viaţa pământească el nu se poate simţi decât ca o fiinţă corporală printre fiinţe corporale.

Conferinţă publică, Haga, 16 noiembrie 1923

Ieri mi-am îngăduit să vă prezint care este calea pe care omul poate să se îndrepte spre cunoaşterea lumii spirituale şi să arăt că, prin faptul că acum această cale ni se dezvăluie ca fiind posibilă, îşi poate găsi împlinirea o nevoie profundă a omenirii de astăzi, s-ar putea spune o sete pentru o cunoaştere suprasensibilă. Din expunerea de ieri s-a putut vedea că această cale către cunoaşterea spirituală este foarte apropiată de strădania omenească cea mai elementară, de viaţa sufletească lăuntrică cea mai elementară. A trebuit să vă arăt că o astfel de cunoastere a ceea ce este vesnic în sufletul omenesc este posibilă doar după ce omul a trecut mai întâi prin anumite evenimente sufleteşti pregătitoare datorită cărora a fost trezită conştienţa până atunci adormită faţă de lumea spirituală.

Prin aceasta, cunoaşterea suprasenzorială de care v-am vorbit ieri, cunoaşterea a ceea ce este nepieritor în fiinţa omenească, se deosebese esenţial de ceea ce se consideră în momentul de fată că este singurul mod de cunoaştere acceptabil şi care, aşa cum aţi putut vedea din expunerea de ieri, ne face să ne izbim în toate sensurile de limite ale cunoaşterii. Cunoştinţele obţinute astăzi, fie prin observaţii, fie experimental, dar în orice caz numai ca rezultat al unei activităţi raţionale de observare sau experimentare, au un caracter cu totul impersonal. Acest caracter impersonal ni se înfăţişează în modul cel mai pregnant dacă destinul ne-a făcut să avem contacte mai strânse cu actualul sistem de învăţământ. Dar unde oare se află această viaţă a cunoaşterii? S-ar putea spune că în cărţi. Se află într-o tradiţie mai rnult sau mai puţin fixată în scris, pe care adeseori oamenii o preiau datorită unor conjuncturi exterioare. Dacă analizăm în mod cinstit faţă de noi înşine felul în care omul este constrâns astăzi să se încadreze în sistemul de cunoştinţe recunoscut oficial şi având în vedere toate metodele prin care se realizează acumularea acestor cunoştinţe, constatăm că el este adeseori foarte bucuros atunci când, începând să aibă de-a face cu problemele vieţii practice, poate lăsa iarăşi aceste lucruri în seama cărţilor, sau, să zicem, a obiectivităţii, ca să sune mai frumos. Atunci, el vrea să fie din nou om întreg, nu vrea să se mai oprească la ceea ce se spune întotdeauna cu atâta semeţie: „S-a descoperit că..." Cum ne întâmpină totuşi acest „s-a descoperit că..." în toate domeniile! Atunci când omul, din adâncurile experienţei sale de viaţă, afirmă că a descoperit ceva, apare imediat cineva versat în domeniul vieţii ştiinţifice şi îi spune: Acest lucru nu este în concordanţă cu ceea ce „s-a descoperit", cu cunoaşterea ştiinţifică.

Aşa că aş spune că această cunoaştere este ceva care s-a separat de trăirea directă a omului individual. Se crede chiar că ceva nu poate fi adevărat decât atunci când este trăit în mod separat, desprins de tot ceea ce provine din

simţirea directă a naturii omeneşti. Eu, dimpotrivă, am considerat necesar să vă descriu ieri o cale de cunoaştere cu totul diferită, care ţine seama de personalitatea fiecăruia, care implică direct, în mod elementar, simţirea omenească. Nu o putem gusta, ca că spunem aşa, fără a participa la ea din străfundul inimii. Astfel, cunoaşterea este pusă în legătură cu personalitatea umană. Iar astăzi aş vrea să vă vorbesc despre toate consecinţele pe care le are asupra vieţii omeneşti această conectare a cunoaşterii cu elementul personal.

Cunoaşterea despre care am vorbit ieri, când ne-o însuşim, nu este un fel de continuare a ceea ce este considerat astăzi cunoaşterea, sub semnul lui „s-a descoperit că...". Nu se modifică doar cantitatea de cunoştinţe, se modifică cu totul modul în care trăim acest proces de cunoaştere.

Să vedem care este caracteristica cea mai evidentă a genului de cunoaştere pe care omenirea de astăzi l-a înălţat pe cele mai înalte culmi. Prin aceasta nu vreau în nici un caz să aduc vreo obiecţie acestui gen de cunoaştere. În domeniul său el a obţinut cele mai mari succese, sub raport exterior a adus omenirii un belşug extraordinar, belşug care însă în epoca actuală a civilizaţiei prezintă o scădere semnifictivă. Însă această cunoaştere are o caracteristictă, ea susţine că ceva este „adevărat" sau că este „fals" sau „eronat". Şi omul caută, prin raţiune sau cu ajutorul celor pe care poate să le desprindă raţiunea din lumea exterioară, să stabilească ce este adevărat şi ce este greşit. Vrea să fie logic, vrea să se bazeze pe fapte, vrea să deosebescă adevărul de eroare pe cale experimentală. Desigur există deja metode pentru a stabili experimental ce este adevărat şi ce nu. Aşa cum v-am spus, nu am obiecţii la adresa acestei metode, însă trebuie văzut că metoda despre care v-am vorbit ieri acţionează asupra oamenilor în cu totul alt mod. Când s-a descoperit într-adevăr ceva despre care se spune că este adevărat sau fals, că este ceva real, atunci, ceva rămâne totusi în faţa noastră ca într-un tablou

abstract. Este ceva care se separă atât de mult de noi în adevărul sau în eroarea sa, încât personalitatea noastră participă extrem de puţin la acest adevăr sau la această eroare. Desigur, ne putem entuziasma şi trebuie să ne entuziasmăm în faţa adevărului, putem şi trebuie să detestăm greşeala, dar atunci când raportăm tot ceea ce poate fi determinat ca adevărat sau ca eronat la alte împrejurări ale vieţii omeneşti constatăm că există o mare deosebire. Să vă dau un exemplu foarte grosier: atunci când ne potolim foamea ştim că prin aceasta acţionăm asupra noastră prin ceva care are un caracter foarte personal. În acest caz, omul nu este eliminat din ceea ce facem; nu este ceva care să stea în faţa noastră ca o imagine obiectivă. Dimpotrivă, atunci când distingem adevărul de eroare, nu intenţionăm ca acest demers să se afle în intracţiune directă cu noi. Faptul că ieri eram încă, într-o problemă oarecare, pe o cale greşită, iar astăzi nu mai persistăm în această părere greşită este desigur o rezolvare abstractă, dar ea nu produce vreo transformare esenţială în propria noastră persoană, în sinea noastră. Dacă însă de ieri încoace am mâncat ceva ce nu mai mâncasem înainte, ceva ce s-a încorporat în noi, atunci, în noi personal s-a schimbat ceva.

Noţiunile acestea de „adevăr" şi „eroare", de „just" şi „greşit" se transformă în decursul trăirii directe a adevărurilor stiinţei spirituale. Pătrunzând, aşa cum am arătat ieri, pe calea cunoaşterii, începem treptat să nu ne mai exprimăm aşa, să nu mai spunem că ceva este adevărat sau că ceva este eronat sau fals. Cuvintele acestea se potrivesc în esenţă pentru ceea ce poate fi acceptat sau respins de noi în lumea exterioară, materială, şi prea puţini sunt aceia care ştiu ce este de fapt cu acest adevăr sau cu această eroare. Căci dacă pătrundem puţin în ceea ce se cheamă că ceva este adevărat, că ceva este fals, trebuie să ne întoarcem la concepţia pe care o au oamenii despre aceste noţiuni de adevăr şi greşeală şi atunci dăm peste ceva cu totul neaşteptat. Dacă analizăm denumirile utilizate în diferite

limbi pentru adevăr şi greşeală, ne dăm seama că aceste două noţiuni, în forma lor actuală, abstractă, au apărut abia acum. Ele nu au existat în vremurile de demult, ele sunt un rezultat al evoluţiei. În trecut o anumită chestiune, pe care omul trebuia să o accepte, era considerată ca ceva voit de zei, iar ceea ce omul nu trebuia să accepte era ceva care contravenea voinţei zeilor. Lumea se diferenţia astfel în ceea ce era voit de zei şi ceea ce nu era voit de zei. Şi întrucât omul accepta ceea ce era din voia zeilor, el era drept, era credincios zeilor. Găsim în diferite limbi cuvântul fidel, *„credincios*" cu sensul de „adevărat, drept" *. Adevărat: fidel ordinii divine a lucrurior; neadevărat: lipsit de fidelitate faţă de ordinea divină a lucrurilor. Cealaltă semnificaţie a apărut abia mai târziu. Când intelectul a ajuns să domine întreaga cunoaştere, a fost uitat pe ce bază au apărut iniţial expresiile adevăr şi greşeală. Şi astfel astăzi avem o atitudine impersonală şi chiar în mare măsură indiferentă faţă de cunoaşterea acceptată.

* În l. germană *treu* - credincios, fidel *wahr* -adevărat. În l. română, în mod analog, cuvântul *drept* are atât sensul de just, adevărat, cât şi de cel care face voia Domnului (în texte religioase, sau în expresii ca „lumea drepiilor"). (Nota trad.)

Modul de cunoaştere despre care v-am vorbit ieri ne determină să asociem iarăşi ceva real, ceva concret, cu ceea ce acceptăm şi cu ceea ce respingem. De aceea, în ştiinţa spirituală de orientare antroposofică nu spunem pur şi simplu că ceva este adevărat, ci ajungem la o expresie foarte asemănătoare cu cea care ar numi ceva care este sănătos pentru noi oamenii. Şi cele expuse de mine ieri referitor la această ştiinţă spirituală sunt numite de cel care le-a pătruns mai degrabă ca fiind „sănătoase" decât ca fiind „adevărate". Se vorbeşte de cunoştinţe sănătoase şi de cunoştinţe bolnave, care trebuie să fie respinse. Treptat conceptele *adevărat* şi *greşit*, care sunt valabile numai în lumea fizică, sunt înlocuite cu noţiunile *sănătos* şi *bolnav*. Dar prin aceasta omul este determinat să se apropie personal de întreaga cunoaştere. Căci noi suntem obişnuiţi în mod conceptual să considerăm că este sănătos ceea ce dorim, ceea ce voim, spre ce ne împinge personalitatea noastră.

Dimpotrivă, respingem, pe cât putem, ca fiind bolnav, lucrul lipsit de atracţie pentru personalitatea noastră.

Întrucât în felul acesta, pentru noi, ceea ce este adevărat se transformă în ceva favorabil vieţii, în ceva sănătos, ceva care îmbogăţeşte viaţa, iar ceea ce nu este adevărat, eroarea, devine ceva care sărăceşte viaţa, care o îmbolnăveşte, o schilodeşte şi o pustieşte, reprezentările pe care le avem se dovedesc din ce în ce mai mult ca fiind ceva care se află în strânsă legătură cu simţirea noastră şi cu întreaga noastră viaţă personală. De aceea ne purtăm faţă de ştiinţa obişnuită din ziua de astăzi ca faţă de o persoană care ne este mai mult sau mai puţin indiferentă, cu care de cele mai multe ori nu avem decât o relaţie formală, convenţională. Dimpotrivă, ştiinţa spirituală pe care o avem în vedere aici nu este întâmpinată în felul acesta convenţional. O întâmpinăm ca pe o prietenă, chiar ca pe o entitate pe care o putem iubi din adâncul fiinţei noastre celei mai elementare. Prin acest fapt, ştiinţa spirituală este din ce în ce mai mult o problemă personală.

Când ne apropiem astfel de adevărurile pe care ieri le-am putut prezenta doar tangenţial, privitoare la viaţa dinainte de naştere, dinainte de existenţa pământească a omului, la fiinţa sprituală-sufletească a omului care prin zămislire şi naştere coboară dintr-o lume pur spirituală în corpul fizic al omului; sau când, după cum puteţi vedea din literatura antroposofică, pătrundem tot mai mult în domeniul lumilor spirituale, prin care trece omul de la moartea sa şi până în momentul când se naşte din nou, aşa cum trece prin acestă lume fizică cu simţirea sa, când pătrundem tot mai adânc în aceste lumi ne simţim atât de legaţi de ceva ce este cuprins în aceste lumi, încât putem conecta propria noastră fire la o cunoaştere sănătoasă, la concepţii sănătoase. Şi simtim de asemenea că trebuie să ne îndepărtăm faţă de ceea ce trebuie să desemnăm ca fiind concepţii bolnave.

Ştim, de exemplu, ca să vă arăt printr-o comparaţie ce

am în vedere, că omul, pentru ca să-şi poată dezvolta normal fiinţa sa fizică, consumă alimente, că aceste alimente trec în interiorul lui prin procese de transformare datorită cărora omul poate să înlocuiască ceea ce a folosit pentru activitatea sa corporală şi ştim că el se simte bine, sănătos, datorită acestei preluări a substanţelor nutritive exterioare în beneficiul existenţei sale fizice personale. Mai ştim însă că pot apărea şi situaţii în care fiinţa omenească să nu poată primi substanţe nutritive deoarece organismul său nu este în stare să le digere aşa cum trebuie, sistemul său digestiv fiind bolnav; pot exista şi alte motive care fac ca omul să nu poată să înlocuiască prin hrană ceea ce pierde. Atunci consumă substanţele care se află în propriul său corp, începe să se autoconsume.

Aceasta ne duce cu gândul la legătura dintre manifestările unor boli şi distrugerea corpului propriu. Însă este şi ceva prin care creştem lăuntric atunci când dobândim treptat cunoştinţe despre lumea spirituală. Chiar avem, faţă de cunoştinţele care sunt dătătoare de sănătate, următorul sentiment: prin ele ajungem să fim laolaltă cu lumea spirituală, ne trezim în lumea spirituală, prin ele ne contopim cu lumea spirituală, ne croim drum către zei, ne croim drum către propriul nostru suflet nemuritor. Ne croim drum spre ceea ce vom simţi când vom trece prin poarta morţii şi ne vom găsi în lumea spirituală, dar şi spre ceea ce am trăit înainte de a ne fi coborât, prin zămislire sau prin naştere, din lumea spirituală pe acest pământ. Resimţim toate acestea ca şi cum ne-am fi dăruit fiinţa noastră proprie lumii exterioare, dar prin aceasta am fi devenit în interior mai împliniţi, mai bogaţi. Abia prin faptul că treptat ajungem să fim chiar lumea, ne putem concepe în deplina noastră interioritate omenească. Şi din felul în care îşi însuşeşte o astfel de cunoaştere, o cunoaştere sănătoasă, omul simte că întreaga sa existenţă depinde de integrarea sa în lume. Ne dăm seama încetul cu încetul că dacă am fi lipsiţi de aceste adevăruri sănătoase ar fi ca şi cum ar trebui să trăim în lumea exterioară fără organe de

preluare a hranei şi ar trebui să ne autoconsumăm. Iar această parte a lumii care ne dă sentimentul că este ceva care trebuie respins, ceea ce se prezintă ca fiind aducător de boală ne face să simţim, atunci când o preluăm, că ne consumăm pe noi înşine, că ne tot împuţinăm.

Aceasta este deosebirea între acea căutare a adevărului care rămâne numai intelectuală şi cea prin care se pătrunde la cunoştinţele cu adevărat spriritual către care v-am arătat drumul ieri. Aici, în sfera intelectului, se poate discuta despre idealism, spiritualism şi materialism, una din ele ne dă o stare de bună dispoziţie, alta nu ne provoacă durere, dar în toate acestea nu găsim nimic care să fie intens omenesc. Dimpotrivă, dacă cuprindem adevărurile sprituale, deci cunoaşterea spirituală sănătoasă, atunci ideile orientate în direcţie materialistă ne dor, pentru că ştim că prin aceste realităţi vopsite în culori materialiste omul se distruge. Prin aceasta însă adevărurile spirituale dobândesc două nuanţe noi, nuanţe pe care le putem distinge foarte clar pe măsură ce pătrundem în însuşirea cunoaşterii spirituale. Atunci învăţăm să cunoaştem înrudirea adevărului cu iubirea, a cunoaşterii sănătoase cu altruismul, dar nu cu acel altruism care-l face pe om să se piardă pe sine, ci cu acela care tocmai prin dezvoltarea sa determină câştigarea Sinelui. Când omul ştie să iasă din sine însuşi şi să pătrundă în lume, când este altruist în acest sens - nu devenind gol de conţinut, ci umplându-se cu conţinutul lumii -, atunci acest altruism îl îndreaptă spre adevărata existenţă omenească, spre adevărata afectivitate omenească mai cu seamă, spre conţinut sufletesc.

Această dăruire faţă de realităţile spirituale ale vieţii, similară cu iubirea, este ceea ce ni se impune apoi ca un fel de particularitate a caracterului. De aceea ea ajunge să fie un fenomen caracteristic la aceia care pot să-şi însuşească cunoştinţe spirituale. Situaţia este următoarea: omul nu resimte prea multe imbolduri

caracterologice ca urmare a cunoştinţelor raţionale, pur intelectuale, deoarece acestea nu se leagă de ceva persoanl, însă atunci când îşi însuşeşte cunoaşterea spirituală în miezul esenţei sale celei mai profunde va şti, de asemenea, că această cunoaştere nu poate fi receptată dacă nu-ţi transformă caracterul, dacă nu determină particularităţi ale caracterului care, s-ar putea spune, într-o exprimare paradoxală, pătrund parcă în carnea şi sângele sufletului, şi anume în primul rând înclinarea spre altruism, spre iubire. Aceasta este deosebirea dintre însuşirea adevărurilor spirituale şi însuşirea adevărurilor fizice.

Învătăm de asemenea să recunoaştem faptul că omul, atunci când preia cunoştinţe nesănătoase, trăieşte consumându-se pe sine, rămâne închis în sine, de fapt se distruge prin aceasta pe sine însuşi sub raport spiritual. Şi învăţăm să recunoaştem cu cele două nuanţe ale simţirii ce poate să fie egoismul cel mai profund al naturii omeneşti. Aşadar, învăţăm să recunoaştem prin aceste cunoştinţe iubirea şi egoismul şi printre cele mai de seamă cuceriri obţinute de om prin cunoaştere ştiinţifică spirituală se înscrie faptul că rezultatele acestei cunoaşteri spirituale pot să fie caracterologice, că asemenea trăsături de caracter pot deveni necesare. Cunoaşterea raţională pur abstractă se comportă de fapt ca o rădăcină de plantă artificială, făcută din ceară. Din ea nu răsare nici o plantă, şi ea este realizată artificial prin raţiunea noastră. Toate cunoştinţele pe care le preţuim atât de mult acum, oricât ar fi ele de utile şi oricât nu trebuie să fie atacate, sunt formate în mod artificial de către raţiune. Dar din rădăcina adevărată răsare şi planta adevărată. Iar din cunoaşterea adevărată, prin care omul poate să-şi unească spiritul cu spiritele lumii, iese la iveală încetul cu încetul întregul om lăuntric: omul care înţelege printr-un simţământ viu ce este altruismul, dragostea dezinteresată, şi ce este egoismul, şi care din această înţelegere dobândeşte impulsuri de a acţiona în viaţă, de a acţiona, acolo unde este cazul, în mod altruist sau, acolo unde îi este necesar

să dezvolte acest egoism, să extragă ceva din sine însuşi, de exemplu pentru a pregăti viaţa, în deplină conştienţă, neascunzând nimic.

Prin aceasta, ia naştere o anumită clarviziune în introspecţia umană pe care o realizează şi în transpunerea acestei introspecţii în activitatea exterioară. Din ceea ce poate deveni cunoaştere spirituală se iveşte şi creşte un om spiritual-sufletesc. Prin aceasta ajungem însă practic printr-o astfel de cunoaştere până la morală. Dacă practicăm cunoaşterea acceptată astăzi în mod curent, va fi mândria noastră de a nu găsi cu nici un chip trecerea spre morală. Noi vrem să fim „obiectivi" prin aceea că spunem: Da, desigur, procesele care au loc în natura anorganică, neînsufleţită, trebuie să fie analizate pe baza legilor naturii, în aşa fel încât să putem urmări cauzele şi efectele lor, dar aici nu găsim nimic care să aibă legătură cu morala. Ne ambiţionăm să continuăm cu această metodă şi în sfera proceselor care au loc în natura vie, în domeniul vegetal, animal şi uman şi să acceptăm ca ţinând de morală doar ceea ce izvorăşte din anumite profunzimi ale naturii omeneşti, despre care însă nu putem spune că ar putea să-şi manifeste caracterul valabil prin forţa şi impulsivitatea sa internă şi în lumea exterioară şi că ar putea avea acces la o existenţă obiectivă.

În timp ce suntem astfel împinşi, printr-o cunoaştere spirituală, pe de o parte să dezvoltăm în noi, în mod viu, intens, trăirea altruistă, dăruirea de sine plină de iubire în această privinţă - căci fără aceasta cunoaşterea spirituală nu este posibilă -, iar pe de altă parte să ne însuşim o percepere subtilă a ceea ce este egoism automistuitor, pătrundem prin cunoaşterea spirituală direct în ordinea morală a lumii. De aceea, această ordine morală a lumii ni se înfăţişează realmente tot mai mult sub aspectul ei concret şi izbutim să privim nu numai în mod abstract viaţa care a precedat-o pe cea terestră, adică viaţa pe care a parcurs-o omul ca fiinţă spirituală-sufletească înainte de a coborî pe Pământ prin

zămislire şi naştere, ci reuşim pe lângă aceasta să privim cu adevărat în adâncul lumii spirituale, aşa cum cu ajutorul simţurilor noastre fizice privim lumea fizică care ne înconjoară. Şi învăţăm în acest mod să cunoaştem că acolo, în lumea spirituală, suntem înconjuraţi de entităţi spirituale care nu îmbracă niciodată un corp fizic, tot aşa cum aici, în lumea fizică, suntem împreună cu fiinţe care sunt ca şi noi întrupate într-un corp fizic. Învăţăm însă să cunoaştem concret această lume spirituală şi entităţile sale; nu învăţăm să le cunoaştem dacă nu ne-am însuşit lăuntric, caracterologic, cu însufleţire, pe calea cunoaşterii, sentimentul de altruism, de dăruire de sine dezinteresată. Căci aceasta este taina existenţei pământeşti corporale: în timp ce începând de la naştere şi trecând prin vârsta copilăriei, când suntem încă mai mult sau mai puţin dominaţi de instincte (inconştient sau semiconştient), creştem, afundându-ne tot mai rnult în corpul nostru, păşim - şi tocmai acest lucru apare foarte clar în faţa ochilor sufleteşti ai omului - în lumea aceasta exclusiv prin intermediul organelor noastre fizice. Ne pierdem sub aspect sufletesc şi spiritual în vreme ce activăm în mod creator mai cu seamă asupra corpului nostru. Această latură spirituală-sufletească se stinge din conştienţa noastră. Tot ce este cuprins în lume ajunge la noi prin mijlocirea corporalului. De aceea materialismul are dreptate în domeniul conştienţei terestre, căci pentru ceea ce este pe Pământ trebuie să ne slujim de corpul nostru, dacă rămânem la nivelul conştienţei terestre, pe care nu o putem obţine decât prin ceea ce este corporal. Pentru conştienţa terestră trebuie să rămânem la percepţii corporale, dacă nu dorim să ne ridicăm la conştienţa independentă de corporal.

Trebuie să spunem, aşadar, că pentru a ajunge la cuprinderea lumii spirituale şi a propriei sale fiinţe suprasensibile omul trebuie să dezvolte în sine ceva, căci corpul îl împiedică să le sesizeze. Corpul ne smulge din lumea spirituală, ne înstrăinează de lumea spirituală şi ne trage tot mai mult înapoi spre propria persoană şi spre egoism, iar pentru cunoaşterea spirituală trebuie, ca

şi în dragoste, să ieşim din noi înşine. Atunci când omul ajunge la o conştienţă independentă de corporal, iese la iveală îndeosebi adevărul profund semnificativ că omul trece de repetate ori prin viaţa pământească. Nu ne dăm seama de cele care au pătruns în sufletul nostru prin aceste vieţi repetate de pe Pământ, deoarece suntem închişi în corp. În decursul vieţii noastre facem cunoştinţă cu cineva care reprezintă pentru noi un destin. Întâlnim acea persoană la o anumită vârstă şi trăim împreună momente care îşi vor pune amprenta asupra întregii noastre vieţi ulterioare. Dacă însă privim în mod obiectiv înapoi la desfăşurarea vieţii noastre până în momentul acestei întâlniri, ne dăm seama, cu ajutorul vederii spirituale, de ceva ce nu putem observa cu privirea fizică, de faptul că, în realitate, întreaga noastră viaţă pământească de până atunci a fost o căutare a acelei persoane. De aceea, oamenii care au ajuns în acest spirit la bătrâneţe, privind în urmă la cursul vieţii lor pământeşti, au spus întotdeauna: Ceea ce am găsit în această viaţă pământească ni se înfăţişează ca fiind întru totul în concordanţă cu un anumit plan. Este ca şi cum încă de mic copil porneşti în direcţia în care mai târziu te vei întâlni cu un anumit om. Când îţi priveşti cu ochii spiritului drumul vieţii, trebuie să-ţi spui că fiecare pas a fost dirijat în aşa fel încât până la urmă să se poată realiza un asemenea eveniment. Şi cu cât pătrundem mai mult în această trăire, ajungem să înţelegem că tot ceea ce facem, tot ceea ce se află sub influenţa forţelor fizice terestre, este dirijat din altă parte. Ajungem să recunoaştem că viaţa pe care o trăim în prezent este dependentă de vieţile pământeşti anterioare şi că în intervalele dintre ele, între moarte şi următoarea naştere, au existat şi alte vieţi, în lumea spirituală.

Dar nu ajungem la confirmarea acestor vieţi dacă nu suntem în stare să ne dezvoltăm dragostea de cunoaştere şi cunoaşterea plină de iubire. Căci nu este atât de uşor, aşa cum ne închipuim adesea, să ajungem la cel care am fost odinioară. Pentru actuala noastră personalitate, cel care am fost într-o existenţă pământească anterioară este

tot atât de străin ca şi un alt om pe care l-am întâlni. Numai dacă suntem în stare să realizăm o cunoaştere plină de iubire şi o dragoste de cunoaştere putem să concepem cu adevărat prin cunoaştere pe acest altul faţă de care la început ne simţim cu totul străini. Dar atunci el pătrunde în conştienţa noastră.

La fel stau lucrurile cu fiecare pas făcut spre o cunoaştere spirituală superioară; trebuie să realizăm ceva de felul cunoaşterii pline de iubire, deci ceva legat intim de personalitatea noastră, ceva în care suntem implicaţi direct, personal, ceva ce nici nu arn putea avea dacă nu am fi implicaţi personal în problema respectivă. Dar prin faptul că noi ne integrăm într-o astfel de lume, că în fond ne extindem cunoaşterea existenţei dincolo de naştere şi de moarte, că o extindem mai presus de lumea simţurilor - vedem peste tot, în regnul vegetal, animal, mineral, entităţi care acţionează spiritual -, prin aceasta ne ridicăm într-un regn al adevărului pe care acum impulsurile morale îl pot primi în cunoaşterea noastră. Pentru om, în special, aceasta se prezintă în felul următor. Zicem că de multe ori este extraordinar de greu să ne îndurăm soarta. Desigur, dacă ne limităm la viaţa pământească fizică, senzorială, putem vedea că mult prea des lucruri care izvorăsc din cele mai bune impulsuri morale nu au succes, pe când altele care nu pornesc din impulsuri bune, morale, pot determina mari succese. De ce se întâmplă aşa? Se întâmplă aşa tocmai din motivul că această lume fizică, senzorială, cu care în oarecare măsură ne-am „îmbrăcat", o părticică din ea fiind haina trupului nostru, nu cuprinde în nici un fel impulsuri morale. Impulsurile morale se sting în contact cu întreaga noastră activitate şi comportare în cadrul lumii fizice, cel mult poate să apară o compensare convenţională. Dar prin cunoaştere spirituală învăţăm să ne dăm seama că lumea aceasta nu este unică, ci este îmbibată pretutindeni de spiritualitate şi învăţăm de asemenea să cunoaştem cum ceea ce aducem prin comportarea noastră morală sau imorală este luat cu noi în această lume a spiritualităţii. Dacă învăţăm să

recunoastem că adevărul este ceva sănătos iar greşeala ceva maladiv, atunci extindem această cunoaştere şi asupra realităţii morale şi a erorii imorale şi învăţăm să cunoaştem că omul, prin faptul că se dăruieşte adevărului moral, devine în domeniul interior, spiritual-sufletesc, un om pe deplin format. Nu este necesar ca acest lucru să se manifeste direct în trupul pământesc actual. Prin faptul că trăieşte în sine un impuls moral, el devine un om spiritual-moral pe deplin format lăuntric. Cel care se abandonează greşelii ajunge să fie lăuntric un infirm, sub aspect spiritual-sufletesc. Apoi el învaţă să recunoască ceea ce este moral ca fiind ceva sănătos, iar greşeala ca fiind un factor de îmbolnăvire şi învaţă să recunoaseă că viaţa desfăşurată în adevărul moral îl modelează pe om în mod armonios. Însă aceasta este ceva care nu se exteriorizează imediat, în ciclul evolutiv în care ne aflăm acum, în trupul fizic pe care îl avem ca rezultat a ceea ce ne-am însuşit prin activitatea noastră dintr-o existenţă pământească anterioară. Dar după cum ne orientăm spre adevărul care este sănătos rnoral sau spre greşeala nesănătosă moral, ajungem să fim fie oameni sănătoşi, echilibraţi în spirit şi în suflet, fie infirmi din punct de vedere spiritual şi sufletesc. Atunci când trecem pragul morţii şi lepădăm corpul fizic, acesta nu mai reprezintă o piedică. Atunci fiinţa noastră spirituală-sufletească dobândeşte în totalitate fizionomia pe care ne-am însuşit-o prin înfăptuirea celor bune sub aspect moral sau a celor rele sub aspect moral; atunci trăim fie ca om desăvârşit în suflet şi spirit fie ca infirm în spirit şi suflet.

Trecem aşa prin lumea spirituală până ajungem iar într-un corp fizic, pământesc, prin care ne clădim singuri, dinăuntru, propriul nostru destin, astfel încât fie că, datorită faptului că aducem din existenţa terestră anterioară un echilibru spiritual-sufletesc, putem să ne alcătuim un corp omenesc fără cusur, pe care îl putem orienta în viaţă spre diverse activităţi, fie că, datorită faptului că ajungem aici cu o infirmitate morală, ne comportăm cu stângăcie şi nepricepere în dirijarea

corpului nostru pământesc, din faza embrionară şi până la vârsta adultă; prin aceasta ne pregătim un destin lăuntric care se manifestă apoi şi ca destin exterior. Cel care este capabil să analizeze viaţa fără idei preconcepute îşi va da seama cum se înlănţuie formarea interioară a destinului cu trăirea destinului exterior, prin faptul că suntem în stare să ne folosim de trup şi de tot ce se leagă de acesta, că, prin intermediul trupului, avem de-a face cu lumea fizică, sensibilă, că îl putem dirija din interior cu îndemânare sau cu nepricepere. Pregătim prin aceasta, măcar în parte, şi evenimentele exterioare, astfel că destinul nostru exterior apare ca un rezultat parţial al destinului interior. Iar aceste încercări prin care trecem se compensează mereu pe parcursul existenţelor terestre care se succed una după alta.

În felul acesta dobândim de fapt în lumea spirituală - şi ea este cea în care ceea ce este drept şi ceea ce este greşit sub aspect spiritual se transformă în ceea ce este sănătos şi ceea ce este bolnav - forţele modelatoare ale spiritual-sufletescului şi ale impulsurilor morale. Lumea morală devine pentru noi o realitate incontestabilă şi noi ne spunem: În aceeaşi existenţă pământească impulsul moral nu poate să exercite o acţiune directă asupra fizicului; când trece însă dintr-o viaţă pământescă în următoarea, influenţa sa dătătoare de sănătate se resimte în întreaga sa realitate, aşa cum în lumea fizică acţionează forţele căldurii, lumina si electricitatea. Părerea că ordinea morală a lumii ar fi numai o abstracţiune pornită de la oameni se datorează convingerii că putem cunoaşte numai condiţiile care caracterizează lumea fizică. În acest caz pornim de la efecte către cauze. Dar şi în lumea spirituală putem cunoaşte condiţiile care determină interacţiunea forţelor, numai că trebuie să avem în vedere că, pentru efectele care se manifestă într-o existenţă pământească, cauzele se află într-o viaţă pământească anterioară - între acestea două aflându-se şi o etapă de viaţă în lumea spirituaiă. Cu alte cuvinte, trebuie să ne dăm seama la ce nivel se fac simţite cauzele şi actiunile care determină destinul

omenesc. Prin aceasta, ceea ce era considerat altminteri numai o cunoaştere fizică solidă se extinde şi în domeniul ordinii morale-spirituale a lumii, şi astfel cucerim această ordine morală-spirituală a lumii.

S-ar putea însă aduce, la adresa acestei cunoaşteri spirituale, obiecţia pe care am menţionat-o deja ieri: toate acestea sunt foarte frumoase, dar în primul rând oamenii nu posedă această cunoaştere spirituală; numai acela care este cercetător spiritual poate să îmbrace în cuvinte şi idei ceea ce vede el în lumea spirituală, şi doar aşa pot fi sesizate aceste idei. V-am spus încă de ieri că pentru a realiza un tablou trebuie să fii pictor, dar pentru a resimţi frumusetea si conţinutul lăuntric al tabloului nu este nevoie să fii pictor, ci trebuie să te laşi numai în voia naturii omeneşti, fără rezerve şi prejudecăţi. Aceasta este situaţia şi în privinţa ştiinţei spirituale. Pentru a o „zugrăvi" tu însuţi în idei trebuie să fii cercetător spiritual, dacă însă este prezentată în conferinţe şi în literatura corespunzătoare dedicate acestui subiect, ea se înfăţişează ca şi tabloul privit de cineva care nu este pictor. Nu este nevoie de nimic altceva decât să te lasi în voia simţului realităţii, fără rezerve şi prejudecăţi, şi vei obţine o imagine sănătoasă a lumii spirituale! Da, trebuie chiar să vă spun ceva cu totul deosebit în această privinţă. Astăzi se întâmplă mereu aşa: deoarece ştiinţa spirituală despre care vorbim acum este ceva relativ nou pentru civilizaţia noastră, acela care este susţinătorul ştiinţei spirituale pe baza cunoaşterii sale directe este foarte izolat şi este nevoit să se limiteze la înveşmântarea ei în cuvinte şi idei pentru ca să o poată împărtăşi oamenilor. S-ar putea crede că ceea ce are de spus l-ar privi de fapt doar pe el însuşi. După cum stau astăzi lucrurile - încă mai stau aşa, dar trebuie să sperăm că foarte curând această situaţie se va schimba, căci ştiinţa spirituală este ceva care îl însufleţeşte pe om -, omenirea apare numai ca receptoare faţă de cel care are cunoaşterea spirituală. Însă pentru cel care pătrunde astăzi în această cercetare la cunoaşterea spirituală printr-o contemplare proprie, directă, pentru acela

această ştiinţă spirituală este totuşi altceva decât pentru oamenii care, după cum tocmai v-am arătat, o preiau printr-un simţ sigur al realităţii. V-am spus încă de ieri: într-un anumit punct al cunoaşterii spirituale trebuie să treci printr-o durere care nu poate fi asemuită cu nici o altă durere din lume. Este punctul în care pătrundem dincolo de propria noastră existenţă spirituală dintre naştere şi moarte, ieşim în marea largă a veşniciei spirituale în care ne găsim atunci când trecem pragul morţii şi în care am fost înainte de a coborî prin naştere în viaţa fizică de pe Pământ. Trebuie să trecem printr-o durere nespusă atunci când cunoaşterea noastră ajunge să părăsească lumea fizică, senzorială, şi vrea să pătrundă în lumea spirituală. S-ar putea spune că această durere influenţează întreaga viaţă a omului. Şi; mai înainte de toate, celui care astăzi - căci aşa trebuie să fie în prezent - parcurge prin propriile sale forţe iniţierea, pătrunderea în cunoaşterea superioară, această cunoaştere superioară i se înfăţişează ca ceva care la început cuprinde omul integral, dar care apoi se desprinde de el în mod incredibil de intens. Daţi-mi voie ca în acest loc să vă relatez ceva care în aparenţă are un caracter cu totul personal; dar ceea ce este cu totul personal aici - astăzi voi intra mai mult în aspectul personal - are şi un caracter impersonal, ceea ce poate fi resimţit de oricine care ajunge într-o situaţie similară.

Mai întâi cunoaşterea în spirit cuprinde omul în întregime. Cunoaşterea intelectuală obişnuită cuprinde numai mintea omului, raţiunea, adică ceea ce în fond are o atitudine foarte neutră faţă de trăirea personală directă. Se ştie că numai capul trebuie supus efortului, pe când celelalte sunt pe de lături. Desigur, pentru a obţine anumite lucruri în cunoaşterea actuală trebuie să stăm mult timp aşezaţi. Mulţi ar avea ceva de spus despre această sedere, pe care deseori au întrerupt-o, pentru că nu este plăcută. Însă de fapt în cunoaşterea obişnuită omul nu se solicită în întregime. Dacă însă pătrundem, după cum v-am arătat, în cunoaşterea adevărată a lumii suprasensibile, avem această senzatie:

dacă îţi soliciţi numai raţiunea, al cărei organ este capul, această cunoaştere spirituală se risipeşte ca un vis, se şterg atât ideile de largă cuprindere cât şi amănuntele. Într-adevăr, atunci când păşeşti în lumea spirituală, când treci pe lângă ceea ce se numeşte „păzitorul pragului" spre lumea spirituală, înduri un chin cumplit, nu datorită conţinutului celor dobândite prin cunoaştere - căci acesta este foarte real -, ci datorită necesităţii de a pune existenţa în deplină realitate în interiorul conştienţei. De fapt, foarte mulţi oameni sunt capabili să aibă relativ repede trăiri în lumea spirituală. Dar pentru aceasta este nevoie de prezenţă de spirit, adică de o percepere rapidă. Pentru cei mai mulţi oameni ceea ce li se întâmplă în lumea spirituală este într-adevăr acolo, dar înainte de a reuşi să-i acorde atenţie a şi dispărut. Trebuie să ai prezenţă de spirit ca să-ţi îndrepţi repede privirea sufletească spre ceea ce ai trăit. Prezenţa de spirit este ceva extrem de necesar pentru cunoaşterea spirituală. Trebuie să dăm foarte mare atenţie prezenţei de spirit, aşa cum am arătat în cartea mea ***Cum putem ajunge la cunoaşterea lumilor superioare?*** Când reuşim să cuprindem aceste cunoştinţe situate în afara spatiului şi timpului - de aceea ne şi scapă cu atâta uşurinţă, pentru că se află în afara acestor coordonate - atunci, sub aspect exterior, ele ni se prezintă ca visele. Este foarte greu să treci dincolo de acest caracter de vis al lor. Dacă le abordăm numai cu mintea, ele ne scapă ca şi visele. Aş îndrăzni să spun că cel care vorbeşte în idei desprinse din lumea spirituală trebuie întotdeauna să aibă, chiar în momentele când vorbeşte, această lume spirituală în faţa sa. Dar el nu se poate obişnui cu această şedere în interiorul lumii spirituale dacă nu participă la cunoaştere, cel puţin într-un anumit fel, cu întreaga sa făptură. Unii pot realiza aceasta într-un fel, alţii într-alt fel. De exemplu, pentru mine este întotdeauna o necesitate să-mi fixez, fie prin câteva cuvinte disparate, fie prin mici desene simbolice, rezultatul contemplării spirituale. Nu este vorba de a realiza în vreun fel o scriere mediumică. Este o scriere complet lucidă, absolut conştientă, prin care însă este activat nu numai capul ci

şi altceva, care face ca activitatea omului să fie extinsă prin implicarea integrală a făpturii sale, atunci când se şi scrie concomitent. Nu contează dacă ceea ce s-a scris în acest fel va fi utilizat ulterior ca notiţe, contează numai ceea ce faci. Pot să vă mărturisesc că în viaţa mea am adunat cu carul astfel de caiete de însemnări la care nu m-am mai uitat niciodată după aceea - căci ceea ce contează este să poţi reţine ceea ce ai văzut în lumea spirituală cu o forţă mai mare decât simpla forţă a minţii. Reţinem cu o fortă mai mare atunci când trăirea respectivă se revarsă prin mâna noastră, datorită acelui impuls al voinţei care ne determină să scriem. Această fixare a evenimentelor interioare din lumea spirituală este condiţionată de trăirea adevărurilor, s-ar putea spune „în mod organic", cu întreaga făptură.

Se mai adaugă ceva aici, ceva ce nu trebuie să rămână aşa în civilizaţia noastră, după cum nu era aşa nici în trecut, când căile spre cunoaşterea iniţiatică erau total diferite. Am în vedere o problemă care astăzi se prezintă în mare măsură în felul următor. Dacă ai realizat pe vremuri ceva în domeniul ştiinţei spirituale la care ai vrea să revii mai târziu şi când, ca de exemplu în cazul meu, eşti deja un om în vârstă şi ceea ce ai vrea să comunici acum a fost înfăptuit de tine poate cu patruzeci de ani în urmă, aceasta pare ceva de domeniul trecutului şi deci activitatea spirituală pe care o depui arată de fapt aproape ca şi când ai vrea să prezinţi cuiva ceva ce ai citit într-o carte veche de care eşti complet străin. Aş vrea să mă înţelegeţi: ceea ce ai realizat tu însuţi cu ani în urmă ajunge să-ţi fie tot atât de străin ca ceva care este scris într-o carte din anul respectiv cu care nu ai nici o legătură. Se desprinde, nu ca în cazul cunoaşterii abstracte de care v-am vorbit, dar, spiritual, se desprinde de tine. Ceea ce în alte situaţii, în afara cunoaşterii iniţiatice, este resimtit ca fiind în mod foarte justificat legat de propria noastră fiinţă ni se înfăţişează aici ca o altă persoană. Pot să spun că unele cărţi primite din partea prietenilor îmi sunt astăzi mai apropiate decât cele pe care le-am scris eu însumi mai demult. Îmi

recitesc cărţile din tinereţe numai dacă este neapărată nevoie, de exemplu, atunci când trebuie să fac corectura la reeditări, căci deja ele sunt străine de mine. Deci contribuţia pe care trebuie s-o aducă astăzi cercetătorul spiritual se desprinde de persoana sa, devine ceva obiectiv. De aceea nu poţi resimţi în mod cu totul elementar vreo bucurie extraordinară sau vreo înălţare extraordinară şi aşa mai departe. Însă acest lucru nu este legat de cunoaştere ca atare, ci de modul şi condiţiile în care încă mai este necesar să se ajungă la ea în zilele noastre - în singurătate. În vremurile de demult, când încă domnea o manieră mult mai instinctivă, mai puţin conştientă, de a ajunge la ştiinţa iniţiatică, singurătatea nu era deloc favorabilă pentru cultivarea acestei ştiinţe iniţiatice. Dacă urmăriţi istoria în această direcţie, veţi constata că ştiinţa iniţiatică este întotdeauna cultivată în cadrul unor societăţi. Astfel de societăţi există şi astăzi, dar acum ele nu fac decât să întreţină tradiţia. Cel care vorbeşte astăzi, direct din cele desprinse din calea sa personală spre cunoaştere, este deja sortit într-o anumită măsură singurătăţii.

Dar cum erau orânduite societăţile de acest fel şi cum vor fi ele din nou organizate atunci când cunoaşterea celor spirituale va fi acceptată iarăşi de civilizaţie, când va fi chemată iarăşi să se implice în toate domeniile vieţii şi în practică? Căci ea va putea face aceasta când oamenii îşi vor însuşi cunoaşterea spirituală. În astfel de societăţi se proceda aşa: prin propriul acord liber consimţit, fiecare prelua o anumită parte a cunoaşterii. Unul îşi concentra cercetarea spirituală proprie pentru a studia influenţa lumii aştrilor asupra vieţii omeneşti, un altul studia calea parcursă de viaţa omenească de la existenţa spirituală premergătoare celei terestre la pătrunderea în sfera terestră. Prin aceasta se urmărea să se creeze posibilitatea cercetării în amănunt a diferitelor domenii. Căci dacă este nevoie de zece ani numai pentru ca să se ştie câte ceva despre influenia aştrilor asupra vieţii omeneşti, pentru a cerceta în detaliu doar câţiva paşi de pe calea ce duce de la viaţa premergătoare celei

pământeşti la viaţa pământească sunt necesari nu zece ani, ci o întreagă viaţă de om. De aceea, această împărţire a cunoaşterii în mai multe domenii distincte era pe de-a-ntregul îndreptăţită. În felul acesta fiecare se încadra în domeniul asupra căruia se concentra în mod special, lăsând ca toate celelalte să le primească de la confraţii săi. Astfel că el avea parte în acelaşi timp de acea trăire interioară care constă în producerea cunoaşterii şi de cealaltă trăire, care constă în receptarea unor cunoştinţe pe care nu le-ai produs tu însuţi. Când omenirea va ajunge în sfârşit să fie mai caldă, când în sfârşit inimile se vor deschide pline de căldură, ştiinţa spirituală va trebui să se prezinte ca o imagine pictată. Atunci omul va putea recepta, prin simţul său natural al realităţii, ce anume este cuprins în ideea pe care n-a produs-o el însuşi, dar pe care o resimte direct prin faptul că o preia prin intermediul simţului său neîngrădit al realităţii. În altă ordine de idei, el va resimţi şi acea durere şi suferinţă despre care v-am vorbit, pe scurt toate nuanţele implicării personale, la contactul cu cunoaşterea care i se înfăţişează. Datorită acestui fapt, el va răzbi pe baza propriilor sale forţe sufleteşti până la înţelegerea celor spirituale. Omul poate face aceasta atunci când primeşte adevărurile spirituale. În ziua de astăzi de multe ori omul trebuie să renunţe la acest lucru, să se resemneze sub acest aspect, atunci când el însuşi produce ceva într-un domeniu anume al adevărurilor ştiinţei spirituale. De aceea, roadele adevărurilor ştiinţei spirituale pot să ajungă tocmai la aceia care, având o inimă plină de căldură, receptează aceste adevăruri. În vechile confrerii spirituale-ştiinţifice oamenii tocmai asta trebuiau să facă, să recepteze. De aceea i se delimita cuiva - sau el însuşi îşi selecta - un anumit domeniu de cercetare spirituală în care acesta renunţa la orice receptare însufleţitoare, care îmbogăţeşte viaţa. În schimb el beneficia de această îmbogăţire a vieţii prin cele receptate de la ceilalţi confraţi. Ceva asemănător ar trebui să se producă din nou în viitor.

Vă relatez acestea nu pentru a vă prezenta o situaţie relativ personală, ci pentru ca prin această latură personală, afectivă, să vă atrag atenţia că roadele ştiinţei spirituale despre care am vorbit nu sunt condiţionate de necesitatea de a fi produse de cineva personal. Şi la aceasta poate ajunge oricine dacă ţine seama cât de cât de ceea ce am arătat de exemplu în cartea mea ***Cum putem ajunge la cunoaşterea lumilor spirituale?*** ca exerciţii sufleteşti, meditaţie, concentrare şi aşa mai departe. Dacă prin aceasta el realizează o activitate sufletească în sinea sa, chiar numai pentru a înainta cu câţiva paşi în adâncul vieţii, aceasta face să i se deschidă inima pentru ceea ce poate fi receptat de la cercetătorii spirituali de vocaţie. Şi atunci darul spiritual primit devine ceva ce se poate ataşa strâns de ceea ce este personal, deoarece se adresează elementului personal din om. Atunci omul ajunge personal la izvoarele acelei vieţi din care se trage veşnicia în esenţa sa. Atunci se cufundă în ceea ce a fost înainte de viata pământească, a omului; în ceea ce va fi după această viaţă pământească, se cufundă în trăirile pe care le-a avut în lumea spirituală înainte de viaţa pământească şi pe care le va avea după această viaţă pământească, după ce, trecând prin poarta morţii, va ajunge în lumea spirituală. Din omul iniţial, inferior, creşte al doilea om, superior. Dar cel de-al doilea om, superior, nu poate să ia avânt, nu putem dobândi înţelegerea ideilor ştiinţei spirituale, dacă nu putem simţi că ne aflăm cu ceva în lumea spirituală aşa cum aici, în lumea fizică, cu idei ferme despre natură, ne simţim ancoraţi în ceva. Faptul că avem muşchi şi oase ne leagă de natura exterioară, prin aceasta suntem ancoraţi cu propria noastră natură fizică în natura fizică exterioară. Atunci când înţelegem conţinutul adevărat al ideilor spirituale şi le recunoaştem ca fiind acelaşi lucru cu lumea spirituală, învăţăm să ne simţim integraţi într-o lume spirituală, divină, aşa cum prin corpurile noastre ne simţim integraţi în lumea sensibilă. Şi acest sentiment de apartenenţă este important, căci prin el ne putem concepe şi în fiinţa noastră spirituală, aşa cum prin corpul nostru ne concepem în fiinţa noastră fizică. Aşa

cum însă prin corpul nostru sesizăm numai fiinţa trecătoare, existenţa dintre naştere şi moarte, tot aşa prin existenţa noastră spirituală-sufletească ne vedem pe noi înşine în lumea veşnică, spirituală-divină. Tocmai pentru că ne cufundăm mai adânc în personal, aflăm cum nu numai omul în general, omul abstract, îşi are rădăcinile într-o lume spirituală, ci mai aflăm cum fiecare ins tocmai prin ceea ce are el personal - prin aceea că poate să trăiască pe Pământ în deplină individualitate, într-un anumit loc şi într-o anumită perioadă - îşi are rădăcinile, în mod cu totul elementar, într-o lume spirituală, în lumea spirituală căreia îi aparţine şi care are caracter etern. Deoarece simte aceasta, el simte, ca să spunem aşa, glasul care îi strigă: Fereşte-te să devii, prin conţinuturi spirituale nesănătoase, un infirm din punct de vedere spiritual-sufletesc, căci şi tu ai fost pus la socoteală ca oricare om nu numai în general, ci ai fost pus la socoteală pentru că eşti un om cu propria ta personalitate, cu individualitatea ta.

În această umanitate personală, cea mai individualizată, omul se cufundă prin gândurile sale religioase şi cele mai elevate senzaţii artistice pe care le poate încerca în raport cu Universul. De aceea, ştiinţa spirituală duce direct la sentimente religioase. Oricine poate să vadă din cărţile noastre cum creştinismul este aprofundat, cum este prezentat în deplină lumină şi în adevărata sa esenţă abia prin adâncirea în trăirile personal-omeneşti ale lui Christos, care s-a arătat sub o înfăţişare personală. Prin faptul că în această manieră, pe o cale personală, pătrundem până la o entitate spirituală veşnică, doar prin acest fapt personalitatea noastră se integrează cu nuanţa potrivită în lumea reală, căci astfel devenim conştienti că fiecare dintre noi este luat în considerare în mod personal. Şi atunci dobândim într-adevăr cunoaşterea spiritului ca ceva care devine direct un drum personal al omului în viaţă. Ne simţim atunci ca şi cuprinşi lăuntric de conţinutul cunoaşterii spirituale, aşa cum corpul nostru este cuprins de forţa năvalnică a sângelui care îi întreţine viaţa.

Ne simtim ca şi când existenţa noastră individuală, personală, pe Pământ ar putea fi oarecum caracterizată prin următoarea comparaţie. Undeva are loc o adunare. Se insistă să venim la acea adunare. Se insistă în mod individual să venim la acea adunare, întrucât acolo se aşteaptă să se spună tocmai ceea ce numai noi, numai Eul nostru propriu ca individualitate personală poate aduce în discuţie. Să presupunem că înainte de a merge la această adunare unde suntem aşteptaţi facem un anumit lucru care are drept urmare faptul că nu mai putem merge acolo. Nu mai mergem. Vom fi cel care este aşteptat - şi care nu vine!

Întrucât ştiinţa spirituală devine o chestiune personală, omenească, învăţăm să cunoaştem treptat că ceea ce facem în viaţă prin ştiinţa spirituală îmbogăţeşte viaţa şi sub aspectele cele mai practice ale ei. Învăţăm să recunoaştem faptul că drumul nostru personal în viaţă este orientat într-o direcţie în care suntem aşteptaţi. Contemplând lumea spirituală, lumea în care entităţi spirituale divine acţionează în mod creator asupra existenţei noastre individuale, vedem în acelaşi timp un loc unde ne dăm seama că suntem aşteptaţi şi vom răspunde acestei aşteptări care ni se adresează şi vom ajunge la aceia care ne vor fi alături într-o lume superioară, spirituală, numai atunci când pe calea vieţii omeneşti personale vom găsi în lumea spirituală pe omul acesta etern în armonia sa deplină, în deplina sa putere, primind de la el elementul spiritual-sufletesc. În felul acesta cunoaşterea spirituală adâncită în ceea ce este omenesc ne conduce la situaţia de a trebui să decidem dacă vom pătrunde acolo sus, în domeniul în care omenescul convieţuieşte cu spiritualul, acolo unde suntem aşteptaţi sau dacă - noi trecem, doar, prin naşteri şi morţi - vom ajunge o dată până acolo unde ni se vor adresa aceste cuvinte pline de reproş: Tu ai fost aşteptat - şi nu ai venit!

OMUL SUPRASENSIBIL ÎN CONCEPŢIA ANTROPOSOFICĂ

CONFERINŢA I

Haga, 13 noiembrie 1923

Desigur că înţelegeţi cu câtă mulţumire m-am reîntors la lumneavoastră, pentru a discuta în faţa dumneavoastră şi cu dumneavoastră chestiuni antroposofice. Fireşte, poate că acest lucru se întâmplă destul de rar, totuşi se întâmplă să se spună în asemenea ocazii multe lucruri care pot da ocazia să se prelucreze mai departe cele spuse. Acest lucru este, de fapt, întotdeauna baza unei întâlniri, chiar şi atunci când ea nu poate fi realizată şi în mod spaţial.

De data aceasta ne-am întâlnit şi pentru a forma, cu această ocazie, Societatea antroposofică olandeză. Formarea acestor societăţi, în diferite ţări, este necesară în împrejurările actuale, dacă vrem să creăm o cât mai bună bază individuală, solidă, pentru ceea ce avem nevoie în prezent. Societatea antroposofică generală, care va lua fiinţă de Crăciun, la Dornach, nu va putea fi întemeiată decât atunci când fiecare societate, din diferite ţări, va fi reprezentată în aşa fel, încât reprezentanţii ei să exprime realmente - aş vrea să spun - lăuntricul substanţial al fiecărei individualităţi antroposofice în parte. În acest caz, vom putea realiza ceva foarte necesar, ceva foarte însemnat şi important când vom întemeia Societatea antroposofică generală. Dacă puteţi să simţiţi, împreună cu mine, cât de importante sunt aceste lucruri, pentru ziua de azi, atunci vom putea crea cu toţii ambianţa necesară acestor câteva zile*. Şi, pornind din această ambianţă, aş dori să vă mulţumesc din suflet pentru cuvintele dumneavoastră şi să vă transmit tuturor cele mai cordiale salutări pentru aceste zile.

* Intr-o cuvântare introductivă se indicase însemnătatea acestei sesiuni pentru întemeierea unei societăti antroposofice a Olandei. (Nota trad.)

Pentru aceste conferinţe interne s-a ales tema: *Omul suprasensibil aşa cum poate fi înţeles în mod antroposofic*. Vom încerca să exprimăm această cunoaştere suprasensibilă şi această înţelegere a omului

din cele mai diferite perspective. Deoarece nu putem avea decât un mic număr de conferinţe, aş dori să pătrund chiar de acum în miezul consideraţiunilor.

Când vorbim despre omul suprasensibil, noi ne punem de la început în opoziţie cu felul cum se vorbeşte în prezent despre om. De fapt, de mult timp nu se mai vorbeşte despre omul „suprasensibil", chiar şi atunci când cineva are concepţii idealiste; în cultura şi în cunoaşterea curente ale prezentului nu se vorbeşte despre omul care trece prin naşteri şi morţi succesive. Căci, de-a lungul veacurilor, a devenit ceva firesc să se spună copiilor deja, în şcoală, cum concepţia modernă despre lume ar fi dovedit că Pământul este ca un grăunte de praf în Univers; pe acest grăunte de praf se mişcă prin lume, cu o iuţeală nebună, omul, un grăunte de praf încă şi mai mic care, fireşte, nu are nici o însemnătate pentru sensul cosmic. Dar, în timp ce această concepţie despre grăuntele pământesc de praf a pătruns în toate minţile şi în acelaşi timp în toate inimile, s-a pierdut azi cu totul posibilitatea de a face o legătură între om şi ceea ce se află în afara a ceea ce este pământesc. Şi chiar dacă oamenii nu sunt dumiriţi, chiar dacă aceste lucruri rămân în inconştient, vorbeşte în ziua de azi, într-o limpezime incontentestabilă, către sufletul omenesc ceva ce invită în mod energic pe om să-şi îndrepte din nou privirea către partea suprasensibilă a fiinţei sale şi - în acelaşi timp - a fiinţei Cosmosului. Căci în ultimele veacuri noi am primit materialismul şi în ceea ce priveşte cunoaşterea oamenilor. Ce este oare acest materialism?

Materialismul este acea concepţie despre lume care ia în considerare omul în măsura în care a rezultat din substanţele şi forţele acestui Pământ. Şi chiar dacă unii subliniază că omul nu se compune numai din substanţele şi forţele Pământului, noi totuşi nu posedăm nici o ştiinţă care să se ocupe cu acea parte din om care nu vine din substanţele şi forţele acestui Pământ. De aceea, afirmaţia multora dintre cei care, din punctul lor de vedere, sunt bine intenţionaţi, cum că totuşi partea eternă din om ar

putea să fie înţeleasă nu este cu totul cinstită. Acest materialism nu există numai pentru a contrazice; azi a devenit un dilentantism această contrazicere a materialismului. Concepţiile teoretice care se bazează pe materialism fie pun la îndoială o lume spirituală, fie o neagă cu desăvârşire, sau cel puţin se îndoiesc că ar putea fi cunoscută, sau neagă această cunoaştere; nu aceste puncte de vedere sunt ceea ce trebuie luat în considerare în primul rând. Ceea ce este însă de luat în considerare în primul rând este partea covârşitor de impunătoare a materialismului. La ce foloseşte, în definitiv, când, dintr-o anumită stare sufletească sau prin tradiţie religioasă, oamenii spun: Gândirea omului, simţirea omului, voinţa omului trebuie totuşi să fie ceva independent de creier, iar ştiinţa actuală vine apoi şi dărâmă, printr-un mijloc oarecare, de cele mai multe ori făcând cercetări cerebrale în stările patologice, bucată cu bucată din creierul omului şi dărâmă, în acelaşi timp, în mod aparent, şi bucată cu bucată din sufletul omului? La ce foloseşte dacă, dintr-o anumită stare sufletească, sau din tradiţie religioasă, vorbim despre nemurirea vieţii sufleteşti dacă atunci când această viaţă sufletească se îmbolnăveşte, de pildă, nu ne vine nimic altceva în minte decât să ne gândim la vindecarea creierului sau a sistemului nervos în genere? Dar toate acestea ni le-a adus materialismul. Mulţi din cei care, în ziua de azi, vor să combată materialismul nu ştiu de fapt ce fac; căci ei nici nu bănuiesc marea importanţă pe care o au cunoştinţele de detaliu pe care le-a adus materialismul. Ei nu bănuiesc ce consecinţe a adus materialismul pentru întreaga cunoaştere umană.

Să punem în faţa sufletului nostru această chestiune ca punct de plecare. Noi privim omul aşa cum îl poate cunoaşte ştiinţa din ziua de azi, şi pornim în mod foarte cinstit la lucru. Atunci ni se va releva ceva. Din tot ce poate scoate la iveală fiziologia, biologia, chimia etc. pentru a explica pe om se va recunoaşte cum se distribuie diferitele substanţe şi forţe ale lumii şi ale Pământului, pentru a alcătui muşchii, sistemul nervos,

sistemul sanguin, fiecare simţ în parte ete., în sfârşit omul întreg despre care vorbeşte ştiinţa de azi. Aici se află un fapt deosebit. Ne apropiem mai întâi de această ştiinţă în felul care, cu drept cuvânt, ne apare ca având cel mai deplin succes. Să luăm de pildă cunoaşterea aceea omenească care stă la baza cunoştinţelor pe care medicul trebuie să şi le însuşească la universitate ca bază a activităţii sale vindicătoare; luăm ceea ce află el despre om în primul rând în ştiinţele pregătitoare şi apoi în ştiinţele care sunt baza medicinii. Să ne închipuim toate acestea rezumate într-un manual care cuprinde tot ce trebuie să înveţe medicul despre om. Acolo se află rezumat tot ce trebuie să se ştie despre om, până la treapta când medicul trece, apoi, la cunoaşterile sale de specialist şi ne întrebăm: Ce este asta? Ce se cunoaşte despre om?

Se cunoaşte foarte mult; se cunoaşte tot ce se poate cunoaşte azi. Căci, dacă plecăm din acest domeniu, trecând într-altul, şi cercetăm pe psihologi, pe cunoscătorii sufletului, totul devine îndoielnic, incert. Căci descoperim îndată că în ştiinţa naturală, care stă la baza studiului serios, se află rezultate solide ale cercetării. Ele sunt atât de solide încât, de cele mai multe ori, cei care le expun în prelegeri nici nu sunt la înălţimea acestei solidităţi cu reale merite.

De cele mai multe ori studenţii se plictisesc îngrozitor la aceste cursuri de pregătire care li se fac; cauza nu trebuie însă căutată în ştiinţa naturală, ci în cei care o tratează. De aceea, nu ar trebui să se vorbească niciodată de plicticoasa ştiinţă naturală ci numai de plicticoşii profesori. Nu este vinovată ştiinţa naturală, ea oferă realmente lucruri de mare soliditate şi cu reale merite. Aş putea spune că atunci când, în ziua de azi, oamenii fac ştiinţa naturală, ei pot fi părăsiţi de toate spiritele bune, totuşi ştiinţa naturală ea însăşi lucrează cu spirite bune!

Dar, dacă apoi trecem de la ceea ce se poate oferi ca

rezultat al unor cercetări extrem de solide, la psihologi şi la filosofi, şi dacă vedem cum vorbesc aceştia despre suflet sau chiar despre ceea ce este etern în om, atunci ne dăm în curând seama, dacă trecem dincolo de ceea ce ne-a fost transmis din vremuri trecute, că sunt doar vorbe, nimic decât vorbe cu care oamenii nu au ce face. Când, în ziua de azi, un om se apropie de o filosofie sau de o psihologie cu cele mai adânci nevoi ale sufletului său, el nu va constata numai că ceea ce i se spune este plicticos, dar nici nu va afla nimic referitor la întrebările puse.

De aceea se poate spune că numai ştiinţa naturală oferă o cunoaştere reală aceluia care o caută. Dar ce ne învaţă ştiinţa naturală despre om? Ea ne învaţă despre ceea ce, la om, ia fiinţă o dată cu naşterea sau cu concepţia şi se stinge o dată cu moartea. Nimic altceva! Dacă vrem să fim cinstiţi, asta este totul! De aceea nu este posibil pentru cel care vrea să fie corect decât să-şi îndrepte privirea către ceea ce nu poate fi atins, azi, cu mijloacele obişnuite ale ştiinţei naturale, adică să întemeieze o adevărată ştiinţă sufletească şi spirituală care, la rândul ei, se bazează pe o experienţă şi pe o observare a spiritului, ca vechea cunoaştere spirituală. Şi acest lucru nu poate să se facă altfel decât cu , mijloacele pe care le găsiţi indicate în cărţile mele ***Cum putem ajunge la cunoaşterea lumilor superioare***, ***Ştiinţa ocultă*** şi altele, unde sunt descrise mijloacele prin care omul se transpune în posibilitatea de a vedea realmente spiritualul şi de a vorbi despre el aşa cum vorbeşte despre ceea ce se află în lumea materială, senzorială, pe care se bazează, în mod fundamental, ştiinţele naturii. Fireşte că studiul a ceea ce este accesibil simţurilor pe Pământ, a ceea ce poate fi experimentat, nu este încă încheiat, dar este pe calea cea bună. Însă toate acestea oferă numai cunoştinţe despre omul trecător, fizic, temporar. De aceea nici nu putem să privim dincolo de ce este pământesc, dacă vrem să înţelegem omul cu aceste mijloace. Căci dacă privim numai ceea ce este pământesc percepem numai partea trecătoare din om.

După cum vom vedea însă, acest lucru este ceea ce, de fapt, nu poate fi înţeles *prin el însuşi*. Prin această constatare suntem îndemnaţi să privim în sus, spre ambianţa cosmică. Dar atunci când ştiinţa de azi priveşte spre ambianţa cosmică ea calculează, cel mult, depărtarea stelelor, descrie drumul lor, îndreaptă spectroscopul înspre stele şi spune în ce măsură fenomenele luminoase ne permit să tragem concluzia că stelele sunt alcătuite din aceleaşi substanţe ca şi cele de pe Pământ. Această ştiinţă a spaţiului extraterestru nu poate trece nici ea dincolo de Pământ. Ca punct de plecare, aş dori să ridic azi în faţa dumneavoastră unele probleme care apoi, dezvoltate, vor fi tot mai mult confirmate în diferitele conferinţe care urmează.

Dacă ne ridicăm privirea dincolo de ceea ce Pământul oferă simţurilor noastre, dacă în loc să facem acest lucru prin intermediul cunoştinţelor ştiinţei actuale ne ridicăm privirea în lumea stelelor, vom descoperi mai întâi *sistemul planetar*, corpurile cereşti care se află în oarecare raport cu Pământul, care fac mişcări despre care se crede azi că ar fi asemănătoare cu mişcarea acestuia; sunt mişcări în jurul Soarelui şi mişcări care au loc în spaţiul cosmic în acelaşi timp cu Soarele într-o anumită direcţie etc. Da, aceste lucruri se pot observa şi calcula azi, dar ele nu ne dau nici un rezultat care ar putea avea vreo legătură cu omul. S-ar putea spune că din aceste observaţii nu rezultă nimic pentru om.

În acelaşi timp, contemplarea suprasensibilă ne conduce la altceva. Privirea noastră se îndreaptă spre planetele situate dincolo de Pământ: Saturn, Jupiter, Marte, vedem apoi Pământul, Mercur, Venus, Luna; noi nu socotim Luna ca fiind o planetă secundară, ci o considerăm, sub aspect planetar, comparabilă cu Pământul. În ceea ce priveşte planetele, ştiinia de azi a calculat că, de pildă, Saturn, care străbate un drum lung, are nevoie de foarte mult timp, de treizeci de ani, pentru a face o rotaţie în jurul Soarelui, că Jupiter are nevoie de mult mai puţin

timp şi Marte de şi mai puţin timp. Prin urmare, când privim cerul înstelat, noi vedem o stea, o planetă într-un anumit loc; într-un anumit punct; în alt punct vedem o altă planetă, pe Saturn, Jupiter şi aşa mai departe. Tot ce se arată în primul rând ochiului sufletesc - acolo Jupiter, aici Saturn - toate acestea au şi ele o sferă eterică, toate sunt cuprinse într-o fină substanţialitate, în eter. Dacă putem să vedem şi eterul, atunci constatăm cum, de pildă, Saturn - această planetă cu o formă atât de bizară: o sferă cu inele în jurul ei - se roteşte în jurul său în eter. Saturn nu este inactiv faţă de eterul care învăluie şi conţine întreaga sferă planetară; când cineva contemplă, în mod spiritual, planeta Saturn, vede cum radiază forţa, radiază ceva ce se poate percepe ca formă. Ceea ce ne apare în mod fizic la Saturn este numai o anumită parte, este chiar ceva care dispare, treptat, în faţa privirii spirituale. Contemplarea spirituală ne face să avem sentimentul că spiritele lumii vor să aşeze, pentru noi, pe Saturn la locul lui, ca să avem un reper după care să ne putem ghida. Dar, dacă privim la el cu ochiul spiritului, este ca şi cum cineva schiţează ceva pe o tablă numai pentru a avea un punct de sprijin, apoi desenează ceva de jur împrejur şi apoi şterge din nou aceste puncte de sprijin. Lucrul acesta se întâmplă de la sine în lumea spirituală: Saturn se stinge, dar ceea ce este în jurul său devine din ce în ce mai clar. Vorbeşte o limbă minunată! Dacă am reuşit să-l stingem pe Saturn şi să vedem ceea ce se ţese în eter, atunci constatăm că acest lucru se extinde până la Jupiter. Şi tot aşa face şi Jupiter. Se stinge şi el; ceea ce se ţese în eter se extinde chiar foarte departe şi se formează o nouă formă în eter, care împreună cu forma lui Saturn alcătuiesc o imagine. Şi apoi ajungem la Marte; şi aici lucrurile se repetă. Ajungem la Soare; şi, în timp ce Soarele exterior, fizic, te orbeşte, Soarele spiritual nu te orbeşte; tot ce este orbitor se stinge repede când este vorba de Soarele spiritual. Şi atunci avem un tablou extrem de viu a tot ce se desenează în eter, până la Mercur, la Venus, la Lună.

În felul acesta obţinem diverse imagini parţiale şi putem

spune că aceste imagini sunt în aşa fel alcătuite, încât Saturn, de pildă, se află, uneori într-un anumit punct, în care nu se poate întâlni cu imaginea lui Jupiter. Dar în mod uimitor este prevenit şi acest lucru, căci ceea ce se vede atunci se formează, de fapt, împreună. Există o linie pe care, dacă o trasăm dintr-un anumit punct, care se află în est, în Asia, prin mijlocul Pământului, şi apoi o prelungim în Univers, ea devine extrem de importantă pentru privitor. Dacă Saturn se găseşte în afara acestei linii, atunci ni se oferă prilejul să ducem imaginea pe care am primit-o de la el până la această linie; şi ea se fixează acolo. Aceste imagini se fixează întotdeauna pentru vederea spirituală prin această linie. (Se desenează.) Deci, dacă vedem undeva imaginea lui Jupiter sau a lui Saturn, desigur ele trebuie căutate, apoi însă ele se fixează prin această linie. Pe această cale se obţine o imagine unitară. Sistemul nostru planetar, atunci când îl privim astfel, ne oferă o imagine coerentă. Ştiţi dumneavoastră ce este această imagine unitară? O putem descifra şi descoperim că ea ne oferă în linii mari o copie a pielii omeneşti, cuprinzând organele de simţ. Dacă aveţi în vedere organele de simţ care se găsesc în pielea omului şi încercaţi să constituiţi cu ajutorul lor imaginea bolţii cereşti, atunci obţineţi ce am descris mai înainte: sistemul planetar desenează în eterul cosmic ceea ce există în omul specializat prin condiţiile de pe Pământ, în imaginea spaţială a suprafeţei pielii, cu organele de simţ pe care le include. În felul acesta noi legăm omul de pe Pământ cu forma sa, care îi este dată prin învelişul pielii sale, de sistemul planetar, care plăsmuieşte în eter prototipul ceresc al omului pământean.

Un al doilea aspect rezultă dacă analizăm planetele în mişcare. Dacă urmărim o planetă, sistemul lui Ptolemeu ne furnizează o anumită imagine a mersului său, pe când sistemul lui Copernic ne oferă o altă imagine. Se poate şi aşa. Diversele imagini ale mişcării luate în parte pot fi interpretate în mod diferit, dar în primul rând este important să avem capacitatea de a le privi în ansamblu.

Saturn, care străbate drumul cel mai lung şi care are nevoie de mai mult timp pentru a realiza o rotaţie completă, ne oferă împreună cu mişcarea lui Jupiter o anumită imagine. Dacă privim lucrurile în acest fel, din mişcările tuturor planetelor ia naştere un întreg. Şi această imagine care ia fiinţă, în acest fel, din mişcările planetelor nu se prezintă la fel cu punctul de vedere exprimat de astronomie. De pildă, pentru contemplarea spirituală nu rezultă imagini de elipse - cum ne spune astronomia; dacă urmărim, de exemplu, pe Saturn el ne dezvăluie o mişcare care se asociază cu alte mişcări, formând un opt, un fel de „lemniscată", în care se desfăşoară toate celelalte mişcări ale planetelor. Această imagine, care rezultă din mişcările planetelor, ni se arată ca fiind imaginea cerească pe care o putem pune la baza a ceea ce se exprimă, la om, prin intermediul nervilor şi glandelor învecinate.

Prin urmare, dacă facem tranziţia de la pielea omenească şi de la organele de simţ pe care le include, pe care le găsim, într-o formă primordială, în orânduirea planetelor, aşa cum se arată contemplării spirituale, la mişcările planetelor şi le privim în ansamblu, atunci, desenând conturul formei omeneşti , putem avea simţământul că acest contur redă aspectul sistemului planetar. Dacă desenăm înăuntru sistemul nervos şi glandele cu secreţie internă, făcând acest lucru în mod obiectiv, pe baza observaţiilor în suprasensibil, avem, la fiecare linie, sentimentul că reprezentăm copia fizică a mişcărilor întregului sistem planetar.

Şi acum omul însuşi poate înainta în contemplarea sa, în contemplarea spirituală a lumii. El a ajuns să-şi facă o imagine, în felul descris acum de mine, despre mişcarea planetelor, desenând nervii omeneşti şi glandele învecinate; acum el poate merge însă mai departe cu cunoaşterea şi atunci fiecare mişcare separată dispare. Dacă de la imaginaţie ne urcăm la inspiraţie, atunci diferitele mişcări izolate dispar. Lucrul acesta este deosebit de important. Ceea ce, într-un sens mai îngust,

se poate numi vedere dispare din tabloul întreg, deodată nu mai există. Dar acum începem să auzim spiritualiceşte. Ceea ce mai înainte a fost mişcare devine neclar, se confundă şi în cele din urmă avem în faţa noastră numai o imagine înceţoşată. Dar din această imagine încetosată se formează muzica cosmică şi ritmurile cosmice devin spiritualiceşte audibile. Cu privire la aceste ritmuri cosmice ne putem atunci întreba: Ce trebuie să adăugăm la contururile desenate de noi mai înainte?

Ştim că prin arta omenească se pot transforma unele lucruri. Dacă desenăm conturul omului şi înscriem în acest contur sistemul nervos, noi avem simţământul că pictăm sau desenăm în sensul corespunzător. Dar nu putem desena în mod direct ceea ce auzim în muzica cosmică; căci acestea sunt ritmuri, sunt melodii. Dacă am vrea să le introducem în desenul nostru schematic, atunci, bazându-ne pe aceasta şi urmărind sistemul nervos pe care l-am desenat, ar trebui să luăm o pensulă, să punem repede o culoare roşie într-un loc, apoi repede o culoare albastră; din nou, repede un roşu, iarăşi un albastru etc. şi tot aşa de-a lungul întregului sistem nervos. Apoi, în anumite locuri, tresărim: nu putem merge mai departe, trebuie să ne apucăm să desenăm ceva special: ceva ce exprimă ceea ce auzim în acel moment. Ceea ce auzim poate fi transpus în desen; dar, dacă vrem să fie pus în linia de contur, atunci suntem nevoiţi, în unele locuri, să ne extindem, să facem altă imagine, pentru că ceea ce mai înainte se scurgea ca într-un ritm: albastru-roşu, albastru-roşu, albastru-roşu etc... devine acum melodie şi atunci suntem nevoiţi să desenăm altceva, o imagine care să ne reprezinte melodia. Ritmuri cosmice - melodii cosmice! Atunci când toate acestea au fost transpuse în imagini, se conturează o muzică cosmică spaţial sesizabilă, ca şi aceea care rezultă atunci când mişcările planetelor se pierd în ceaţă, şi astfel muzica cosmică poate fi auzită de urechea spirituală. Şi ceea ce am desenai în felul acesta sunt căile sângelui. Apoi când ajungem la un organ, la inimă sau la

plămâni, la organe care primesc ceva din afară sau care primesc şi dinăuntru, din corp, unele substanţe, dacă ajungem aici trebuie să desenăm ceva care, într-o anumită privinţă, se leagă de căile sângelui: atunci ies la iveală inima, plămânii, ficatul, rinichii, stomacul. Şi apoi desenăm organele care sunt în legătură cu căile sângelui, organele de excreţie - secreţia se poate adăuga şi ea - le desenăm acum în schiţa noastră conturată, în sistemul sanguin, ca venind din muzica cosmică.

Acum mergem mai departe, trecând de la inspiraţie la intuiţie. Aici din muzica cosmică ia fiinţă încă ceva cu totul special: sunetele se nasc laolaltă, se influenţează unele pe altele şi această muzică cosmică capătă un sens. Muzica cosmică devine graiul lumii întregi; ceea ce sintetizăm în expresiile vorbire cosmică, grai cosrnic, este ceea ce devine acum audibil. În vremurile vechi toate acestea erau sintetizate prin noţiunea de cuvânt cosmic sau „Logos". Cuvântul cosmic devine perceptibil. Şi deoarece el devine audibil suntem nevoiţi să introducem încă ceva în desenul prin care l-am reprezentat pe om. Devenim conştienţi de acest lucru. Trebuie să procedăm aşa cum, în mod curent, procedăm cu scrisul şi desenul omenesc, când exprimăm ceva sub forma cuvintelor, care sunt plăsmuite din litere: aşa trebuie să exprimăm sensul fiecărui cuvânt cosmic în parte. Şi noi găsim că atunci când exprimăm fiecare cuvânt cosmic în parte şi îl aşezăm în desen (ca şi atunci când cineva ne spune ceva şi ne notăm acest lucru, tot aşa vă spune şi graiul cosmic ceva şi voi îl introduceţi în desen) ia naştere în cadrul acestui desen sistemul muscular si sistemul osos.

Acum aţi obţinut omul întreg din ceea ce vă spune lumea extrapământească. Numai că în decursul acestei observaţii mai intervine ceva esenţialmente diferit.

Să ne reîntoarcem la originea acestui întreg, la ceea ce găsim ca o imagine desenată în eter; atunci, în timp ce noi exercităm această cunoaştere dispare ceea ce este

pământesc, nu mai rămâne decât ca o amintire. Ca amintire trebuie să existe, căci altminteri nu avem nici un punct de reazem; trebuie să ne rămână amintirea dacă vrem să ajungem la cunoaştere spirituală. Trebuie să ne spunem că nu este bine ca cineva să ajungă la cunoaştere spirituală excluzând cunoaşterea fizică. După cum atunci când facem ceva în lumea fizică trebuie să ne putem aminti despre ce am făcut, deoarece dacă nu ne amintim de trăirile fizice nu suntem sănătoşi, tot astfel, în timpul cunoaşterii ştiinţei spirituale, trebuie să ne putem mereu aminti de ceea ce există în lumea fizică. Prin urmare, dacă ne reîntoarcem la ceea ce este dătător de formă în sistemul planetar, atunci, într-o oarecare măsură, ceea ce a fost pe Pământ, ceea ce noi înşine am recunoscut ca fiind cele mai frumoase rezultate ale ştiinţei fizice, se uită cu desăvârşire pentru o clipă. Oricât de bine am cunoaşte noi, aici, ştiinţa naturală, totuşi, în momentele de cunoaştere spirituală ar trebui întotdeauna, mai întâi, să reflectăm, să căutăm să ne aducem aminte ce am învăţat în domeniul fizic. Ar trebui să ne spunem mereu: Trebuie să stăm în mod ferm pe această bază. Dar ea se pierde, devine numai o amintire.

În schimb, acum apare ceva excepţional de viu în comparaţie cu cunoaşterea fizică - apare tot aşa de viu ca şi un eveniment actual faţă de ceva ce trăieşte doar în amintire, apare acum ceva pe care îl considerăm ca fiind forţa plăsmuitoare din sistemul planetar. În clipa acaea ne vom afla în cu totul altă ambianţă. În clipa aceea apare ceea ce în cartea mea ***Ştiinţa ocultă*** este indicat sub numele de ierarhia a treia, ierarhia Arhailor, a Arhanghelilor şi a Îngerilor. Vedem că în această imagine trăieşte ierarhia a treia. În faţa noastră răsare o lume nouă. Acum noi nu spunem numai că avem în faţă făptura omenească în prototipul ei cosmic primordial ieşit din sistemul planetar, ci spunem că asupra acestei imagini primordiale cosmice a omului acţionează, că o urzesc, Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii, entităţile ierarhiei a treia.

Prin cunoaşterea suprasensibilă putem să avem viziunea

unei asemenea lumi, chiar aici în existenţa pământească. După moarte, fiecare om trebuie să treacă printr-o astfel de cunoaştere; cu atât mai uşor va trece prin ea cu cât s-a pregătit mai bine în existenţa pământească. Dar, oricum, trebuie să treacă prin ea.

Când omul aici pe Pământ vrea să-şi cunoască înfăţişarea, el se priveşte sau se fotografiază. După moarte nu există nici un mijloc ca el să cunoască forma sa proprie sau a celorlalţi oameni; dar după moarte omul trebuie să privească conformaţia sa planetară. Ceea ce îi arată planetele se dovedeşte a fi propria sa confarmaţie; şi atunci recunoaştem drept făptură omenească ceea ce am descris mai înainte. Dar vedem întreţesută în toate acestea acţiunea ierarhiei a treia, a Îngerilor, Arhanghelilor şi Arhailor (în l. română: Începătorilor - nota trad.).

Acum ne urcăm şi mai sus. O dată ce am recunoscut că viaţa şi lucrarea Îngerilor, Arhanghelilor şi Arhailor are o legătură cu forma pielii omeneşti şi cu organele sale senzoriale, putem să mergem mai departe în această cunoaştere a omului, în legătură cu lumea extrapământeană. Dar trebuie mai întâi să precizăm un lucru: aici pe Pământ spunem că omul are o anumită înfăţişare; unul are o frunte mai aparte, altul un nas deosebit, un al treilea are ochii trişti, altul îi are râzători etc. Şi ne oprim aici. Prin cunoaşterea cosmică ajungem să vedem în tot ce formează făptura omenească lucrarea ierarhiei a treia. De fapt omul nu este o făptură a Pământului; pământescul dă doar substanţa, în starea embrionară. Dar cei ce lucrează asupra făpturii omeneşti, venind din Cosmos, sunt Arhaii, Arhanghelii şi Îngerii.

Urcându-ne mai sus, ajungem la confluenţa mişcărilor, pe care o aflăm reprodusă în sistemul nervos al omului şi în glandele cu secreţie internă; atunci descoperim că mişcările planetelor se întrepătrund cu ierarhia a doua: Exusiai, Kyriotetes, Dynamis. Şi deoarece aceste fiinţe din ierarhia a doua sunt legate de imaginea primordială

cosmică a sistemului nervos şi glandular al omului şi lucrează asupra lor, la un anumit timp după moarte, atunci când am ajuns să înţelegem cum se desprinde făptura omenească de prototipul ei cosmic, trebuie să ne înălţăm până la ierarhia a doua şi să înţelegem cum sunt alcătuite la omul pământesc, de care acum ne aducem aminte, sistemul nervos şi sistemul glandular, de către entităţile ierarhiei a doua: Exusiai, Kyriotetes, Dynamis. Acum nu mai privim omul ca şi cum ar fi fost alcătuit prin electricitate, magnetism sau altceva de felul acesta, ci îl recunoaştem ca fiind construit, ca om fizic, de către entitătile ierarhiei a doua.

Mergem apoi mai departe şi găsim, ridicându-ne la muzica cosmică, la melodia cosmică şi la ritmul cosmic, că şi aici există o imagine primordială cosmică a omului. V-am arătat cum se desenează aceasta în forma conturată a omului. Dar nu ajungem mai departe în ceea ce priveşte ierarhiile. Tot ierarhia a doua, a Exusiai-lor, Kyriotetesi-lor şi a Dynamis-ilor lucrează la ceea ce găsim acum. Însă acum este vorba de un alt fel de activitate. Este greu de exprimat prin ce se deosebeşte prima formă de muncă, asupra sistemului nervos, de a doua, asupra sistemului sanguin, a sistemului ritmic al sângelui. Dacă, totuşi, vrem să exprimăm această deosebire, atunci trebuie să spunem că în ceea ce priveşte prima activitate ierarhia a doua se uită în jos, spre ceea ce este pământesc, iar în ceea ce priveşte cealaltă activitate, ea se uită în sus. Aşa încât atât sistemul nervos, cât şi cel circulator, cu organele corespunzătoare, sunt făcute de aceeaşi ierarhie, numai că o dată ea priveşte în jos, spre Pământ, şi a doua oară în sus, către lumea spirituală, către cer.

Dacă pătrundem apoi până la intuiţie şi contemplăm cum din acţiunea formativă a Cosmosului, a cuvântului cosmic, a graiului cosmic se urzeşte sistemul muscular şi sistemul osos al omului, atunci ajungem la ierarhia întâi, la Heruvimi, Serafimi şi Tronuri. Atunci am ajuns aproximativ la acel moment dintre moarte şi o nouă

naştere, care se află la mijloc şi pe care, în Dramele-Mistere, l-am descris ca fiind „miezul-nopţii al existenţei". De aceea trebuie să considerăm că ceea ce dă omului posibilitatea de a se mişca în lume este urzit, zămislit, creat de către entităţile ierarhiei întâi.

În felul acesta, îl percepem pe om prin cunoaşterea suprasensibilă şi vedem că o lume de entităţi spirituale stă în spatele tuturor lucrurilor. Azi noi ne-am obişnuit să-l analizăm pe om cercetând, mai întâi, sistemul său osos. De cele mai multe ori, se începe cu scheletul, deşi acest lucru este ceva lipsit de sens, aş putea spune, pentru o observare uzuală; căci scheletul este clădit din lichidul omului. Nu este partea iniţială, este numai ceea ce rămâne din lichid, ca rest, şi nu poate fi înţeles decât aşa. Cum se procedează de obicei? Trebuie învăţate: braţele, mâinile, oasele braţelor, cele două oase ale antebraţelor, primele oase ale mâinii, oasele degetelor etc.; aşa se enumeră sistemul osos şi totul se învaţă pe de rost. Ştiţi despre ce este vorba, cei mai mulţi aţi învăţat doar pe de rost aceste lucruri. Şi tot aşa se procedează apoi cu muşchii; dar aici lucrurile devin mai dificile; şi când se ajunge la celelalte organe se învaţă şi ele, dar aici reprezentările încep să se încâlcească într-un grad mult mai mare. Pentru un suflet sănătos nu avem a face decât cu dorinţa de a afla mai mult, şi anume: de cine depind toate acestea şi câte taine mai sunt dependente de Cosmos? Pentru a studia cu adevărat omul sunt necesare următoarele: la om trebuie început cu pielea şi cu simţurile care sunt cuprinse în ea; şi atunci ne urcăm la ierarhia Îngerilor, Arhanghelilor şi Arhailor. Apoi se pătrunde mai adânc în om, se ajunge la sistemul nervos şi la cel glandular şi, prin ele, la ierarhia următoare, la Exusiai, Kyriotetes, Dynamis. Tot la această ierarhie rămânem când ajungem la sistemul circulator, cu organizarea lui caracteristică. Iar când ne ocupăm de ceea ce este construit de către sistemul circulator şi de celelalte organe, ceea ce face pe om să fie mobil, sistemul muscular şi osos, trebuie să ne ridicărn la ierarhia întâi; atunci noi aflăm că ceea ce constituie

sistemul muscular şi sistemul osos ale omului este lucrarea Heruvimilor, a Serafimilor şi a Tronurilor.

În felul acesta avem posibilitatea să descriem cum se ridică orânduirea ierarhică de la ierarhia a treia la a doua şi la întâia. Dacă descriem ceea ce acţionează aici, ceea ce este cuprins în extrapământesc acţionând asupra pământescului, atunci în faţa noastră apare o imagine remarcabilă privind acţiunile acestor ierarhii. Noi privim orânduirea ierarhică, vedem jos entităţile care lucrează, entităţile ierarhiei a treia a Îngerilor, Arhanghelilor şi Arhailor; apoi observăm entităţile ierarhiei a doua, Exusiai, Kyriotetes, Dynamis, şi vedem cum toate acestea acţionează laolaltă, colaborează în Cosmos. Apoi, privim entităţile ierarhiei întâi, Heruvimii, Serafimii şi Tronurile; abia acum ni se înfăţişează imaginea inteligibilă a corpului omenesc: pe de o parte orânduirea ierarhiilor, pe care le urmărim până la acţiunile lor; lăsăm apoi să apară în faţa ochiului nostru spiritual faptele: şi ni se arată omul.

După cum vedeţi, aici se deschide un mod de abordare care începe tocmai acolo unde se termină celălalt. Dar acest fel de a-l concepe pe om ne duce dincolo de naştere şi moarte. Nici un alt mod de abordare nu poate spune omului ceva despre ceea ce trece dincolo de naştere şi moarte, numai felul de abordare pe care l-am descris acum aici poate face acest lucru. Căci ceea ce se poate spune astfel devine contemplare, devine o experienţă pentru om. Vom vorbi, în conferinţele următoare, despre felul cum se întâmplă acest lucru. După cum aici, pe Pământ, omul are în jurul său regnul mineral, vegetal, animal şi ceea ce rezultă din acţiunile de ordin pământesc, din domeniul fizic al omului, după cum vede aici ceea ce provine de la minerale, vegetale, animale şi de la oamenii fizici, tot astfel, după ce a trecut prin poarta morţii, între moarte şi o nouă naştere, el priveşte ceea ce, ieşind din activitatea cosmică spirituală, se îndreaptă către om - şi care îl reprezintă pe om ca fiind rezultatul activităţii, ca fiind rezultatul faptelor ierarhiilor

superioare. Şi vom vedea cum toate acestea sunt în legătură cu formele celorlalte fiinţe pământeşti; căci abia atunci înţelegem şi alcătuirea celorlalte fiinţe pământeşti.

Aş dori să mai adaug - ca o pregătire pentru zilele următoare - şi alte lucruri. Dacă privim un animal, vedem că el aminteşte numai în sens limitat figura omenească. De unde provine aceasta? De la faptul că animalul nu poate reda figura planetară desenată în eter. Numai omul poate reda copia acestei figuri, pentru că el tinde către acea linie despre care am vorbit, unde se fixează, pentru el, această figură. Dacă omul ar rămâne veşnic un copil mic, nu ar învăţa niciodată să umble, ci s-ar târî întotdeauna, prin urmare, dacă ar avea această tendinţă (dar nu o are) atunci nici el nu ar putea copia, reda, formele planetare. Dar conform organizării sale ca om, el trebuie să le redea; el trebuie să crească în formele planetare. Animalul nu poate face acest lucru. Animalul poate doar să-şi conducă viaţa după mişcările planetelor; el nu poate reda decât o copie a acestor mişcări; lucrul acesta îl puteţi vedea la fiecare parte din corpul animal. Dacă priviţi, de exemplu, scheletul unui mamifer, găsiţi oasele şirei spinării în forma lor de vertebre; ele sunt copii după mişcările planetare. Oricât de multe vertebre ar avea şarpele, fiecare din ele este o copie pământească a mişcării planetelor. Pe de o parte Luna (ca fiind planeta cea mai apropiată de Pământ) exercită o influenţă deosebită asupra conformaţiei animale; influenţa ei este deosebit de puternică. Scheletul se dezvoltă, dând naştere diferitelor membre, toate acestea actionează apoi împreună asupra formei vertebrelor. După Lună, luăm în considerare celelalte planete care se mişcă în formă de spirală: Venus şi Mercur. Apoi ajungem la Soare; el actionează, încheind formarea scheletului. Există în coloana vertebrală un loc anume unde acţionează Soarele, căci aici coloana vertebrală începe să tindă către formarea craniului. Oasele care alcătuiesc craniul trebuie să le considerăm ca vertebre modificate. Acolo unde vertebrele „îşi dau importanţă" - potrivit expresiei lui Goethe-Gegenbauer - şi se transformă în oase ale

craniului, găsim activitatea lui Saturn şi Jupiter. Prin urmare, când urmărim scheletul din spate spre faţă, atunci, pentru a înţelege oasele animale, trebuie să mergem de la Lună până la Saturn; referitor la figura animală, noi nu putem urmări acea conformaţie care este desenată în sistemul planetar, ci trebuie să ne referim la mişcările planetelor. Dar ceea ce omul introduce în sistemul său glandutar animalul introduce în întreaga sa alcătuire. Astfel încât noi putem spune despre animal că el nu are posibilitatea de a se lua după forma sistemului planetar, ci începe direct cu mişcarea.

Această mişcare a sistemului planetar şi-o reprezentau oamenii, în vremuri vechi, spunând: Mişcarea planetelor se face trecând prin zodiac. Ei ştiau să vorbească, de pildă despre mişcarea lui Saturn, cum trece Saturn prin zodiac, şi ştiau să spună acelaşi lucru despre fiecare planetă. De aici, ei au stabilit, prin ceea ce se cunoştea despre animal, o legătură între figura animalului şi cercul zodiacal. Numele pe care îl poartă acesta este astfel pe deplin îndreptăţit.* Dar partea esenţială este că animalul nu participă la formele modelate în eter, că numai omul ia parte la ele şi omul poate face aceasta deoarece el are mersul vertical. Prin faptul acesta configuraţia planetară devine un model, în timp ce animalul ajunge numai la o imitare a mişcărilor.

* În l. germană zodiacul este numit *Tierkreis*, ceea ce tradus *ad litteram* înseamnă „cercul animalelor". (Nota trad.)

În felul acesta ni se înfăţişează o imagine spirituală, o imagine suprasensibilă a omului. Căci, în tot ce am descris până acum, învelişul pielii, sistemul nervos, sistemul sanguin, muşchi şi oase, în toate nu sunt decât forţe; aceasta este în primul rând o imagine a forţei, care, prin zămislire şi prin naştere, se uneşte prin embrionul fizic cu Pământul; acolo primeşte forţele şi substanţele pământeşti. Această imagine, care este pur spirituală, dar care, fiind ceva spiritual, este bine definită, se umple cu substanţe şi cu forţe pământeşti. Omul coboară pe Pământ aşa cum a fost alcătuit în cer. El este, mai întâi, o fiinţă cu totul suprasensibilă, până în

măduva oaselor. Apoi el se uneşte cu embrionul, cu germenele omenesc fizic şi atunci germenele spiritual se umple de aceste forţe pământeşti, pe care, la moarte, le leapădă de pe el, rămânând, din nou, o făptură spirituală, când trece prin poarta morţii.

Acum, ca încheiere, vreau să vă mai spun următoarele:

Să zicem că omul trece prin poarta morţii. Chipul său fizie, pe care şi-l cunoscuse uitându-se în oglindă sau fotografiindu-se, nu mai există. Şi nici nu-l mai interesează. Dar atunci el priveşte imaginea primordială cosmică desenată în eter şi ştie că aceasta se găsea ancorată în propriul său corp eteric în timpul vieţii sale pe Pământ; pe atunci însă el nu o percepea. Pe Pământ, această imagine primordială cosmică se afla în fiinţa sa fizieă, dar el nu o percepea. Acum el vede chipul său adevărat. Dar această imagine, pe care o percepe acum, este luminoasă, ea emite forţe şi acest lucru are urmări bine determinate. Căci radiaţia care porneşte de la această imagine acţionează aşa cum actionează cea emisă de un corp luminos, numai că acum se petrece în domeniul eteric. Soarele străluceşte în mod fizic pe când această imagine a omului, văzută cosmic, străluceşte în mod spiritual, şi deoarece este o imagine spirituală, ea are forţa de a lumina şi alte lucruri. Aici, în viaţa pământească, puteţi aşeza la soare pe cineva care a făcut fapte bune sau rele oricât de mult aţi voi: părul său poate fi luminat, dar faptele sale bune sau rele nu sunt luminate ca însuşiri. Dar, din ceea ce omul trăieşte în lumea spirituală, după trecerea prin moarte, ca pe imaginea luminoasă a propriei sale forme, radiază o lumină spirituală care luminează acum faptele sale morale. Astfel încât, după moarte, apare în faţa omului, împreună cu imaginea cosmică, ceva ce luminează propriile sale fapte morale. Toate acestea se aflau ascunse în noi în timpul vieţii pe Pământ, le auzeam răsunând în surdină ca glas al conştienţei; acum, după moarte, le vedem în mod obiectiv. Ştim atunci că aşa suntem noi înşine şi aceasta trebuie să fie, in jurul

nostru, după moarte. Atunci suntem necruţători cu noi înşine. Căci lumina aceea nu se îndreaptă acum atât de liniştitor către tot ce puteam găsi ca scuză pentru păcatele noastre şi ca relevare a faptelor noastre bune; ceea ce punem în lumină, în felul acesta, este un judecător neînduplecat care aruncă o lumină limpede asupra valorii acţiunii noastre. Conştienţa însăşi devine un impuls cosmic, care, după moarte, acţionează în afara noastră.

Iată lucrurile care ne duc de la omul pământean la omul suprasensibil. Şi se poate spune că omul pământean, care ia fiinţă o dată cu naşterea şi care se sfârşeşte o dată cu moartea, poate fi înţeles în mod antropologic, cum se obişnuieşte azi; omul suprasensibil care se îmbibă cu substanţele pământeşti numai pentru a se manifesta spre exterior, acest om suprasensibil, omul superior, trebuie să fie conceput în mod antroposofie!

Acest lucru îl vom face în decursul acestor conferinţe.

CONFERINŢA a II-a

Haga, 14 noiembrie 1923

Ieri am încercat să stabilim o legătură între om şi Cosmos. Prin astfel de reflecţii dorim să obţinem o bază pentru înţelegerea deplină a esenţei suprasensibile a omului. Azi, aş dori să adaug unele lucruri care să întregească cele spuse ieri folosind mai întâi o cale mai mult suprasensibilă exterioară, întrucât noi trebuie să avem în vedere fiinţa suprasensibilă a omului şi atunci când corpul fizic al acestuia şi ceea ce este legat de el, corpul eteric, sunt lepădate, prin urmare când omul a trecut prin poarta morţii şi străbate drumul dintre moarte şi o nouă naştere. Voi reda azi, mai mult sub formă descriptivă, ceea ce se dezvăluie, într-o oarecare măsură, contemplării imaginative exterioare pe drumul acesta dintre moarte şi o nouă naştere. Prin aceasta vom dobândi o bază pentru a putea cunoaşte adevărata fiinţă spirituală, sufletească a omului.

Trebuie să ne fie clar că, de fapt, este o absurditate să se

vorbească separat despre o parte fizică a omului şi despre o parte spirituală-sufletească, despărţite între ele. Căci ceea ce ni se înfăţişează ca parte fizică a omului, ceea ce percepem în lumea senzorială ca fiind corpul fizic al acestuia, este de fapt întrepătruns peste tot cu componenta sa spirituală-sufletească. Forma frunţii, forma întregii feţe, întreaga făptură a omului ni se înfăţişează aşa cum au fost modelate de anumite forţe spirituale. Şi nu trebuie să ne mirăm că acela care posedă vederea spirituată trebuie să vorbească încă de un chip al omului şi după ce acesta a trecut prin poarta morţii. Pentru cunoaşterea imaginativă, lucrurile stau realmente aşa: după ce a trecut prin poarta morţii, omul prezintă un chip - fireşte că în ceea ce priveşte vederea fizică s-ar putea zice că este un fel de umbră, dar este o umbră foarte clară şi expresivă - care face mai întâi impresia de a fi ceva exterior, deoarece trebuie să ne reprezentăm fiinţa spirituală-sufletească a omului în mod moral-spiritual. Dar nu ajungem la o reprezentare spirituală trainică dacă nu vorbim mai întâi despre aceste Imaginaţii, despre acest chip, pe care omul îl duce cu sine chiar după ce a trecut prin poarta morţii.

O dată cu moartea, omul îşi leapădă corpul său fizic şi deci putem face abstracţie de ceea ce se petrece cu acesta, căci felul cum se destramă corpul fizic al omului este mult mai puţin important decât cred oamenii în ziua de azi. De fapt, aceasră destrămare, fie că ea se face prin putrezire sau prin ardere, este importantă numai pentru ceilalţi oameni, pentru semenii săi; nu are însă o mare importanţă pentru viaţa omului, după ce a trecut prin poarta morţii, aşa încât noi trebuie să vorbim despre corpul fizic, aşa cum se arată el perceperii senzoriale, numai ca despre ceva ce se dizolvă în natura exterioară şi în forţele ei. Apoi - şi chiar foarte curând după moarte - se destramă şi corpul eteric al omului. Cunoaşteţi acest lucru prin descrierea mea din ***Ştiinţa ocultă***. Prin faptul că omul a lepădat aceste două manifestări exterioare ale fiinţei sale se desprinde, într-o oarecare măsură, ceva din aceste două „învelişuri"; totuşi expresia „înveliş" nu este

tocmai corectă. Iar acela care este înzestrat cu o cunoaştere imaginativă corespunzătoare vede ceea ce se desface din aceste două învelişuri ca un chip care, la început, se aseamănă într-un anumit sens cu figura fizică a omului. Numai că această figură, pe care o voi numi figură spirituală, suferă o necontenită transformare.

Eu am descris de mai multe ori, din cele mai diferite puncte de vedere, această viaţă dintre moarte şi o nouă naştere. Însă nu dobândim o reprezentare potrivită despre ea decât atunci când ne este descrisă dintr-un întreg şir de puncte de vedere. Azi o să v-o descriu din nou dintr-un anumit punct de vedere. Trebuie să adăugăm la cele ce s-au amintit deja ceea ce vă voi spune acum; numai atunci vom avea o imagine completă.

Această formă spirituală a omului suferă o continuă transformare, căpătând din ce în ce mai mult asemenea caracteristici încât nu o putem desemna în mod nimerit decât spunând că ea devine în întregime fizionomie. In contemplarea imaginativă pe care o are iniţiatul şi pe care o are acela care a trecut deja el însuşi prin poarta morţii, din om se vede ceva ce s-ar putea numi un fel de fizionomie. Această fizionomie este omul întreg, nu numai, eventual, o jumătate a sa. Dar acum întregul om arată în înfăţişarea sa spirituală, ca fizionomie, în aşa fel încât această fizionomie este expresia esenţei sale lăuntrice morale-spirituale; astfel, după moarte, un om rău are o altă înfăţişare decât un om bun şi un om care şi-a dat multă osteneală în viaţă are altă înfăţişare decât unul care a trăit în mod usuratic sau frivol. Dar toate acestea se manifestă în aşa fel încât nu este vorba numai de un simplu chip. De fapt, acest chip îşi pierde mult din fizionomia vizibilă în viaţa fizică; se păstrează încă o parte din expresia sa fizionomică, dar aceasta devine tot mai neclară. În schimb, restul corpului devine tot mai expresiv, mai ales regiunea în care se află organele de respiraţie devine foarte expresivă. În regiunea unde, în viaţa fizică, se aflau organele de respiraţie se văd, exprimate în mod fizionomic, însuşirile caracteristice

stabile ale omului. Pieptul iese în relief, el capătă o fizionomie clară, şi în această fizionomie clară imaginea spirituală de după moarte ne arată dacă omul respectiv a avut mai mult sau mai puţin curaj în diferite domenii ale vieţii sau a fost laş, dacă s-a apropiat de viaţă cu îndrăzneală şi curaj sau a trecut prin viaţă dând mereu înapoi etc.

După moarte, mâinile şi braţele au o expresivitate deosebită. După braţe şi după mâini se poate citi, fără înconjur, biografia omului între naştere şi moarte, îndeosebi după mâini, mâinile care chiar în viaţa fizică sunt, pentru un observator perspicace, atât de pline de însemnătate prin conformatiia lor şi care trădează atât de multe, deja, în viaţa fizică, aşa încât se pot afla multe din felul cum cineva îşi mişcă degetele, cum ne întinde mâinile, dacă, atunci când ne întâlneşte ne întinde numai vârful degetelor sau dacă ne strânge mâna cu căldură. Dar şi înfăţişarea pe care o iau mâinile, în mod plastic, dacă omul trăieşte pur şi simplu fără a face nimic sau dacă munceşte, are mare însemnătate în viaţa fizică. Nu se prea ţine seamă de acest lucru; dar cei mai mulţi oameni sunt mult mai interesanţi prin felul cum îşi ţin mâinile şi degetele, cum le mişcă, cel puţin pentru faptul că se trădează prin ele. După moarte acest lucru este intensificat în cel mai înalt grad. Din ele se poate citi, fără înconjur, istoria vieţii unui om.

Şi tot aşa stau lucrurile şi în ceea ce priveşte celelalte organe. Totul devine expresiv fizionomic după moarte. Aşa încât noi putem spune că după moarte omul duce cu sine fizionomia sa morală-spirituală.

Ieri am vorbit despre felul cum, în timp ce este modelat din Cosmos, din Univers, omul se prezintă, în primul rând, ca o figură. şi cum această figură, întipărindu-se în eterul cosmic, se manifestă în piele şi în organele de simţ cuprinse în aceasta. Dar ceea ce este forma din piele a omului, ceea ce în viaţa fizică apare pe Pământ şi este cunoscut ca figură fizică devine expresia fizionomică a

omului moral-spiritual. Şi acest lucru durează mai mult timp.

În timp ce oamenii pătrund în acest „mod de viaţă" - dacă mă pot exprima aşa - ei întâlnesc aici, mai ales, pe acei oameni cu care deja erau în legătură pe Pământ, pe oamenii cu care pe Pământ au avut o comunitate spirituală, sufletească, o legătură a inimii. Şi aici nici unul nu poate să-l amăgească pe celălalt! Căci felul cum este fiecare şi ce fel de sentimente are el pentru celălalt, toate acestea se exprimă, în mod fidel, prin fizionomia despre care am vorbit mai sus. Şi, în ceea ce priveşte acea perioadă din viaţa de după moarte care urmează după perioada de încercare - despre care nu voi vorbi azi - , lucrurile se petrec în aşa fel, încât, în această perioadă, oamenii sunt în contact cu cei cu care într-un fel oarecare au fost legaţi prin soartă în ultima viaţă pământească, sau, în genere, au fost legaţi pe Pământ. Aici ajung să se cunoască în mod foarte amănunţit. În prima etapă se cunosc în mod amănunţit datorită acelei fizionomii despre care am vorbit. În această perioadă omul experimentează tocmai felul acesta de a-i cunoaşte pe cei de care îl leagă destinul. Închipuiţi-vă ce apreciere reciprocă profundă - sună banal, dar „apreciere" este cuvântul potrivit: te afli în faţa celuilalt fără nici un văl, cu întreaga semnificaţie a contextului creat prin destin. Aşa trece unul pe lângă celălalt, aşa se convieţuieşte alături.

În acelaşi timp aceasta este perioada din viaţa omului în care, prin faptul că este aşa şi are o astfel de fizionomie, el face cunoştinţă cu fiinţele ierarhiei a treia: Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii. Căci aceste fiinţe sunt, potrivit naturii lor durabile, întotdeauna fizionomice. Ele au pornit oarecum de la fiinţele cosmice ale ierarhiilor superioare, în aşa fel încât întreaga lor natură spirituală-sufletească se poate imprima pentru acela care le poate contempla în imaginaţie, în figura lor spirituală. Prin urmare, acest lucru se adaugă în timpul acestei perioade de frecventare a acelor oameni care sunt legaii prin

soartă cu el. Fireşte că aspectul oamenilor cu care suntem legaţi prin soartă este foarte variat. Apar, de pildă, oameni care nu ne puteau suferi, dar cu care, totuşi, suntem legaţi prin soartă. Ne dăm seama foarte precis ce intenţii au avut şi ce rău ne-au făcut. Acest aspect al oamenilor este foarte diferit. Şi printre aceste figuri mişcătoare se ivesc entităţile ierarhiei a treia, care trec printre aceşti oameni ca nişte figuri strălucitoare, ca făpturi solare. Fireşte că vorbele intrebuinţate de mine sunt aproximative; dar nu avem altă posibilitate decât să ne exprimăm în grai pământesc. Totuşi, este o realitate că omul se întâlneşte, în această perioadă, cu oamenii cu care este legat prin soartă. De obicei omul nu poate să aibe, în acest interval de timp, o înţelegere decât pentru acei oameni cu care este legat prin soartă. Sufletele omeneşti cu care nu suntem legati prin soartă sunt oarecum invizibile: nu putem să avem de-a face cu ele, nu avem posibilitatea să înţelegem fizionomia lor morală-spirituală. Nu le luăm în seamă, nu le putem lua în seamă, căci numai legătura soartei dă puterea de a le vedea. Dacă i-ar fi dat omului, aici pe Pământ, să contemple cu ochiul fizic în felul în care trebuie să vedem în această perioadă a vieţii de după moarte, atunci el nu ar vedea multe pe Pământ; căci omului îi place să vadă, pe Pământ, lucrurile în mod pasiv, să le lase să pătrundă în el. Omului îi place chiar, în civilizaţia actuală, să fie foarte puţin activ lăuntric, pentru a percepe ceea ce este în jurul său. Mulţi dintre oameni, care îşi folosesc privirea - ca să ne exprimăm aşa - îndeosebi impulsionaţi de atracţia pentru cinematograf, prin urmare, oamenii care vor mereu să aibe irnpresii în seama cărora să se lase în mod pasiv, dacă ar fi înzestraţi cu contemplarea pe care o avem după moarte, ar putea sta aici şi nici nu şi-ar vedea semenii! Căci după moarte depinde de atenţia noastră, care fireşte ne este trezită atunci de felul cum suntem legaţi prin soartă de ceilalţi oameni, ca să vedem şi pe ceilalti.

În felul acesta, perioada care este trăită la început, după moarte, este o perioadă de cunoaştere reciprocă şi de

cunoaştere a felului cum sunt primiţi aceşti oameni, în lumea spirituală, de către entitătile ierarhiei a treia. Se vede atunci ce mult se bucură entităţile ierarhiei a treia, Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii de unii oameni care se ridică în lumea spirituală, în forma descrisă, sau ce puţin se bucură de alţii. Se vede ce impresie fac oamenii asupra fiinţelor din ierarhiile superioare, care sunt cele mai apropiate de ei în lumea invizibilă.

Apoi vine o altă etapă. Vine perioada în care oamenii care s-au cunoscut în acest fel, care într-o oarecare măsură s-au privit numai, încep acum să se înţeleagă în sens spiritual, corespunzător acestei vieţi de după moarte, în care ajung să aibe, într-o oarecare măsură, o minte spirituală, o înţelegere spirituală a acestei fizionomii morale-spirituale. De fapt, în prima perioadă după moarte, câtăva vreme este ca şi cum se trăieşte numai printre amintiri; ne găsim împreună cu oamenii cărora le aparţinem - fireşte că se trăieşte în prezent -, acţionăm, trăim, lucrăm în legătură cu unirea care rezultă dintre oameni şi entităţile ierarhiei a treia, dar tot timpul trăim ca într-un fel de amintire a vieţii trăite pe Pământ. Dar pe urmă vine o perioadă când începem să avem înţelegere spirituală, când începem să pricepem - în felul cum trebuie să se priceapă în lumea spirituală - ce înseamnă pentru noi aceste fizionomii morale-spirituale ale semenilor noştri. Învăţăm să-i „înţelegem" pe semenii noştri. Învăţăm să-i înţelegem în aşa fel, încât putem spune: Această fizionomie morală-spirituală îmi arată cutare lucru, care mă duce înapoi la ursite avute în comun ş.a.m.d. Acest lucru îl trăim deja numaidecât după moarte, căci privim această ursită şi privim comunitatea în care ne-am aflat conform destinului. Dar acum trăim în aşa fel, încât ne spunem cu tărie: Dacă până acum am convieţuit aşa cum a reieşit din înţelegerea reciprocă a fizionomiilor noastre, în viitor convieţuirea trebuie să se desfăşoare în cutare sau cutare fel. Acum este trăită în mod inteligibil, ca să zic aşa, posibilitatea continuării destinului şi ceea ce conduce la simţământul conducerii pe mai departe a relaţiilor începute în timpul vieţii.

Privim, ca într-o perspectivă, cum se vor modela în viitor acele fire ale destinului nostru care au fost înnodate şi care se oglindesc în fizionomiile morale-spirituale. Şi acest lucru pătrunde tot mai mult în profunzime, aşa încât are realmente loc o concreştere, o creştere laolaltă spirituală-sufletească a sufletelor. Şi atunci ni se arată că ceea ce aici, pe Pământ, era partea cea mai expresivă a omului dispare de fapt, încetul cu încetul, pe măsură ce el se familiarizează cu această perioadă. Capul dispare, el se destramă ca într-un fel de ceaţă spirituală.

Pe măsură ce dispare capul, se modifică trăsăturile fizionomiei morale spirituale legate de el, în timp ce peste tot iese la iveală ceva care parcă, venind din trecut, ar arăta spre viitor. Şi în această perioadă omul este transpus în spiritul mişcărilor planetare, în spiritul forţelor sistemului planetar. Aceasta are ca urmare faptul că după un oarecare timp de la moarte oamenii care au legături între ei se apropie de existenţa spirituală solară. Forţele planetare îi duc în existenţa spirituală solară, şi tot ce au vieţuit oamenii în comun este, în oarecare măsură, dus acum în existenţa spirituală solară, ca o trăire comună şi ca germeni comuni pentru vieţuiri viitoare.

De fapt, pentru o adevărată cunoaştere pătrunzătoare, este o copilărie faptul că ştiinţa de azi reprezintă Soarele ca un glob gazos, undeva în Univers. Acesta este numai aspectul pe care Soarele îl arată Pământului. Îndată ce contemplăm Soarele cu acel ochi spiritual, cu acel ochi sufletesc pe care-l avem după moarte, îndată ce-l contemplăm din afară, în Univers, Soarele este o fiinţă spirituală - sau mai degrabă o asociaţie de entităţi spirituale. Printre aceste entităţi spirituale se amestecă sufletele omeneşti, care se duc în felul acesta nu numai fiecare în parte cu conţinutul lor spiritual, dar şi cu ursitele lor comune, în existenţa spirituală-solară. Şi acest întreg sistem de suflete omeneşti, împreună cu aprecierile pe care fiinţele din ierarhia a doua şi a treia le pronunţă asupra valorii acestor oameni, toate acestea

strălucesc în Univers, în Cosmos.

De fapt, din punct de vedere al Pământului, nu ne reprezentăm în mod just Soarele decât dacă facem acest lucru în felul următor. Privind Soarele de la suprafaţa Pământului, el ne apare ca un glob luminos şi putem chiar să-l desenăm în mod schematic. În genere, ne închipuim că dacă ne-am ridica cu un balon şi l-am privi de acolo de sus el ar avea acelaşi aspect ca de aici de pe Pământ. Dar nu aşa stau lucrurile, şi dacă am vrea să ne facem o imagine schematică şi am vrea să desenăm în sens fizic-senzorial cum se prezintă Soarele în faţa privirii spirituale, atunci ar trebui să ne reprezentăm pretutindeni radiaţii spirituale plecând de la Soare înspre toate direcţiile Universului. Ceea ce poate fi văzut de pe Pământ este numai aspectul luminos al Soarelui îndreptat înspre Pământ. Dar pentru privirea spirituală apare ceva ce devine - fireşte, în mod treptat - o percepere spirituală, o pătrundere în muzica cosmică, pătrundere uneori foarte impresionantă. Dar această pătrundere este ceva ce a fost resimţit de oameni şi ce resimt ei şi după moarte. Toate acestea sunt duse în Soare şi radiază înspre Cosmos. Şi atunci când se petrece acest lucru, omul, potrivit imaginii spirituale pe care am descris-o, a adoptat oarecum el însuşi forma Soarelui. Sună, fireşte, paradoxal, dar realităţile acestea trebuie descrise, căci ele corespund adevărului. Tot ce, după trecerea prin poarta morţii, a fost fizionomie expresivă, figură spirituală, se rotunjeşte acum şi când omul ajunge în Soare - vorbind spiritualiceşte - el a devenit, de fapt, o sferă, o minge spirituală. Fiecare om în parte a devenit o minge, un glob spiritual. Iar Universul se oglindeşte în acest glob spiritual. Şi, devenind într-un anumit sens un organ senzorial cu totul spiritual, noi nu mai primim impresii de pe Pământ, dar întrucât am devenit în întregime ochi spiritual, avem în acest ochi spiritual expresia întregului Univers ne simţim una cu întregul Univers. Şi existenţa noastră de odinioară, de pe Pământ, o simţim acum în afara noastră. Dar oglindind întregul Univers ca într-un ochi spiritual în noi înşine, ne simţim

una cu destinele hărăzite nouă şi cu cele ale altor oameni.

După ce am trăit toate acestea un oarecare timp, pătrundem tot mai mult în sfera primei ierarhii a Serafimilor, Heruvimilor şi Tronurilor. Ne unim cu această primă ierarhie. Prin urmare, la început, noi ne unim cu ierarhia a treia, şi atunci ne aflăm printre semeni de-ai noştri de care ne leagă soarta şi ne arătăm cu fizionomia noastră morală-spirituală. Apoi suntem luaţi de forţele planetare şi duşi în existenţa solară, unde suntem legaţi de ierarhia a doua; şi acum când prin propria noastră existenţă solară ne simţim în Soare ca în întregul Univers suntem legaţi de ierarhia întâi, Serafimii, Heruvimii şi Tronurile. Acum începem din ce în ce mai mult să avem posibilitatea să ne intereseze nu numai oamenii a căror soartă s-a împletit cu a noastră în trecut; ni se arată şi alte suflete, care pătrund de-abia acum, în această viaţă dintre moarte şi o nouă naştere, în sfera destinelor noastre. Atunci începem să observăm şi alte suflete omeneşti decât acelea cu care am fost legati prin soartă, şi anume suflete omeneşti cu care soarta ne va face să ne întâlnim în viaţa următoare.

Însă, la acei oameni cu care am fost legaţi prin soartă, prin legături mai mult sau mai puţin strânse, începem acum, sub influenţa Serafimilor, a Heruvimilor şi a Tronurilor, să observăm o importantă transformare a siluetei, transformare pe care o voi descrie mai întâi în mod exterior. Când observăm, cu ochiul fizic, un om care circulă prin lume vedem cum pune un picior în faţa celuilalt şi umblă în felul acesta; noi vedem, ca să zic aşa, un şir de instantanee ale acestui om. Dar acela care apoi prin percepţie imaginativă contemplă pe cineva în această sferă de după moarte, acela îl vede ca şi cum paşii săi, modificarea formei picioarelor la fiecare pas ar transpune în membre întregul destin al acelui om care s-a plăsmuit în viaţa de pe Pământ. Nu numai în picioare, ci şi în braţe purtăm conţinutul soartei noastre, ceea ce am făcut, rău sau bine, cu mâinile noastre, altor oameni.

După felul în care ne mişcăm se poate vedea de ce un anumit impuls al dreptăţii a pătruns din Univers în destinul nostru personal. Şi tot aşa, destinul lăuntric pe care omul şi l-a făurit prin opţiunile sale, prin felul în care şi-a trăit viaţa interioară, se reflectă în circulaţia sângelui.

Ceea ce se vede în felul acesta în legătură cu soarta este evident încă mult timp după ce omul a păşit în sfera pe care am descris-o acum; de fapt acest lucru se vede tot din conformaţia membrelor şi a celorlalte părţi ale corpului, cu excepţia capului şi a pieptului. Desigur că, pe Pământ, aspectul unui om căruia i-ar lipsi capul şi pieptul şi care ni s-ar înfăţişa aşa ar fi ceva neplăcut; dar aici, între moarte şi o nouă naştere, totul este transpus în domeniul moral-spiritual. Această viziune este, aici, mult mai intensă decât poate fi aspectul unui cap omenesc pe Pământ. Şi acest lucru îl simt acum oamenii care sunt legaţi prin soartă, şi care, în timpul existenţei solare, îşi trăiesc, în acest fel, soarta, în epoca aceea dintre moarte şi o nouă naştere pe care, în Dramele-Mistere, am descris-o ca fiind ora miezului-nopţii. Aici lucrează acum diferiţi oameni care au avut legături mai mult sau mai putin strânse între ei la transformarea a ceea ce au fost ei în viaţa pământească trecută; aşa încât se vede în mod detaliat cum se petrece acest lucru. Se vede, de pildă, cum se remodelează conţinutul gambelor, ducând la alcătuirea maxilarului inferior pentru viaţa pământească următoare; ceea ce sunt braţele şi mâinile este remodelat în maxilarul superior şi cu tot ce este sistemul nervos aferent, dar din punct de vedere spiritual. Întregul om inferior este transformat în om superior.

Dar toate acestea nu le înfăptuieşte omul singur; el lucrează împreună cu cei al căror destin se leagă de al său în funcţie de intensitatea legăturii. Lucrează unul asupra altuia. Şi prin faptul că unul lucrează asupra celuilalt se înfiripă înrudirile spirituale care apoi fac ca un om să-l găsească pe celălalt în viaţa pământească, să se întâlnească cu el. Căci în felul acesta a fost alcătuită,

în viaţa dintre moarte şi naşterea următoare, această înrudire spirituală, care ne pune într-o legătură mai mult sau mai puţin intimă cu celălalt. Într-adevăr, prin colaborarea oamenilor legaţi prin soartă se plăsmuieşte o figură spirituală a noului cap. Şi această muncă din ţara spiritului nu este mai puţin bogată în conţinut decât munca de aici, de pe Pământ, ci, dimpotrivă, este mult mai bogată.

De aici aţi putut deja să vedeţi că după cum se poate descrie ce se întâmplă cu omul între naştere şi moarte în imaginile vieţii pământeşti fizice, tot astfel se poate descrie în mod cu totul concret, şi pentru fiecare om în parte, ce se întâmplă cu el între moarte şi o nouă naştere. Se poate descrie în mod foarte concret. Este ceva măreţ şi de mare amploare felul cum se prelucrează sistemul membrelor, sistemul circulator şi metabolismul. Dar tot ceea ce este elaborat în existenţa spirituală, la mijlocul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, constituie calităţile morale-spirituale ale omului. Iar despre ceea ce rezultă din această prelucrare trebuie să spunem că ceea ce a fost transformat în felul acesta răsună ca o muzică cosmică. Această formă a omului, modelată după Soare, şi care este o oglindă a Universului, arată, în tonul cosmic, ceea ce este figura exterioară a omului. Nu vreau să zic - dacă pot să mă exprim în mod comparativ - că am avea atunci o idee vizuală despre om, dar avem, în sunetul cosmic, reprezentarea entităţii transfigurate a omului inferior.

Şi în timp ce acest proces progresează, omul devine el însuşi o parte din cuvântul cosmic. Ceea ce a fost el la început, o simplă alcătuire melodioasă, armonioasă, se segmentează în părţi articulate ale cuvântului cosmic: omul ajunge să-şi exprime propria fiinţă ca şi cum ar vorbi din afara sa, din Univers. Aşa încât se poate spune că există o perioadă între moarte şi naşterea următoare în care omul devine cuvânt spiritual - nu un cuvânt alcătuit din câteva silabe, ci unul care spune foarte mult, care nu conţine numai esenţa omului în genere, ci

întregul om individual despre care este vorba. În acest moment al intervalului dintre moarte şi o nouă naştere, omul ajunge la o cunoaştere extraordinar de secretă şi dezvăluie în Univers, în mod perceptibil pentru entităţile divine spirituale, ceea ce este el. Când un om lucrează asupra celuilalt în felul acesta, pentru ca să realizeze metamorfoza prin care omul inferior se transformă într-unul superior, căci omul superior prinde formă, încetul cu încetul, când se lucrează aici, după gradul de legătură, pentru legătura viitoare, este ca şi cum s-ar modela prin această activitate o formă spirituală în simţirea omului. Se preia o formă spirituală care este remodelată, transformată în ceva care emite sunete şi apoi în ceva care vorbeşte.

După cum v-am spus, mai întâi omul se află printre fizionomiile spirituale ale oamenilor legaţi prin soartă de el; privindu-le, oamenii se observă şi învaţă să se cunoască sub aspect spiritual, după calităţile morale. Însă doar se privesc; privirea aceasta apropie într-adevăr foarte mult sufletele oamenilor, totuşi este doar o privire. Apoi începe perioada pe care am descris-o ca fiind aceea a înţelegerii reciproce; oamenii se înţeleg unul pe altul privind adâne şi cu multă înţelegere înăuntrul celuilalt, ştiind cum se va înnoda, într-o legătură predestinată, viitorul cu trecutul. Apoi, începe acea modelare în care unul lucrează asupra celuilalt, muncă izvorâtă dintr-o adâncă cunoaştere şi în care ceea ce este primit ca formă spirituală este transformat în sunet şi în vorbire. Urmează nu numai înţelegerea, ci şi clipa în care unul îl întâmpină pe celălalt printr-un cald cuvânt creator. Aici, pe Pământ, noi vorbim cu organele vorbirii, aici noi ne spunem unul altuia ce am aflat, cu ajutorul organelor noastre de vorbire. În spatele a ceea ce vorbeşte în noi stă corpul fizic şi în el trăieşte, ca ceva trecător şi prin care se împărtăşesc lucruri superioare, cuvântul nostru obişnuit; şi în timp ce, cu organele noastre de vorbire, noi exprimăm ceea ce vrem să ne spunem, mascăm ceea ce trăieşte în spatele a tot ce este numai fizic senzorial. Şi acum gândiţi-vă că ceea ce exprimă omul, ceea ce trece

în vorba care zboară ar fi, în acelaşi timp, un fel de a se exprima pe el însuşi, ar fi fiinţa sa şi, în acelaşi timp, revelaţia sa: şi atunci înţelegeti felul cum se întâlnesc oamenii, la mijlocul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere, individualizându-şi propria fiinţă şi revelându-se. Cuvântul întâlneşte cuvântul, cuvântul articulat întâlneşte cuvântul articulat, cuvântul însufleţit lăuntric întâlneşte cuvântul lăuntric însufleţit. Dar oamenii sunt cuvântul; armonia lor este armonia esenţei cuvântului articulat. Atunci oamenii trăiesc în aşa fel, încât nu există impenetrabilitate: atunci oamenii trăiesc realmente împreună şi unul din cuvinte - care este unul dintre oameni - se dizolvă în celălalt cuvânt, care este celălalt om. Atunci se plăsmuiesc acele legături ale soartei ale căror efecte se resimt apoi în viaţa pământească următoare şi care se manifestă în felul în care oamenii, când se întâlnesc, se apropie unii de alţii, resimţind simpatie sau antipatie. Această simţire este reflexul celor vorbite de către oameni, în ţara spiritului, la mijlocul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. După cum am vorbit unii cu alţii pe când noi înşine am fost acest glas ne regăsim acum, pe Pământ, însă numai într-o palidă copie a simţământului.

Aceasta ar trebui să-şi spună omul dacă ar simţi că ceea ce i se întâmplă pe Pământ în legătură cu ceilalţi oameni este o urmare sensibilă a ceea ce a fost odată el însuşi, între moarte şi o nouă naştere, în cuvântul creator, care se exprimă pe sine. Aceasta este perioada în care oamenii există, de fapt, unii pentru alţii. Şi existenţa pământească a oamenilor unii pentru alţii este, aş putea spune, proiectarea din lumea spirituală pe Pământ a unei vieţi laolaltă esenţiale. Căci după ce omul a trecut prin această perioadă vine din nou cealaltă, în care, încetul cu încetul, părăseşte sfera primei ierarhii, a Serafimilor, Heruvimilor şi Tronurilor, şi ajunge din nou în domeniul ierarhiei a doua, în domeniul forţelor pe care planetele le exercită unele asupra celorlalte şi în care se adaugă acum percepţiile pe care le primeşte omul de la lume, percepţii care, mai înainte, nu erau prezente în aceeaşi

măsură, ci de fapt numai în măsura în care puteau fi urmărite în celelalte entităţi. Acum lumea apare ca o lume exterioară. Învăţăm să cunoaştem legăturile reciproce cu entităţi de care nu ştiam nimic; aflăm de legăturile cu fiinţele omeneşti care se înfiripă abia în mijlocul vieţii dintre moarte şi o nouă naştere. Acest lucru apare în perioada în care oamenii ajung din nou în sfera planetară şi în legătură cu entităţile ierarhiei a doua. Şi mai înainte au fost în legătură cu ele, dar acum este o altfel de legătură, pentru că ierarhia întâi se estompează din nou şi în cele din urmă nu mai este prezentă. Şi atunci se ivesc germenii; mai întâi germeni spirituali, pentru a repeta formarea plastică a omului, pentru noul om-piept; şi pentru noul om-membre. Din ce în ce mai mult omul prinde din nou chip ca o imagine spirituală preliminară. Ceea ce se exprimase în cuvântul cosmic devine din nou muzica sferelor; din muzica sferelor creşte imaginea plastică a fiinţei sale. Şi în acest fel el se apropie tot mai mult de momentul în care este pregătit să ia legătură cu procesul de formare a unui embrion de germene omenesc, provenit de la tată şi de la mamă, şi cu care nu face decât să se unească; căci există un chip spiritual care coboară din lumea spirituală în existenţa fizică pe Pământ, şi care este partea cu adevărat esenţială a omului, în timp ce ceea ce îi revine omului din embrionul fizic există numai pentru ca omul să poată avea o legătură cu substanţele pământeşti şi să se poată lăsa pătruns de ele. Asa încât între moarte şi o nouă naştere se desfăşoară o viaţă bogată în conţinut. Munca pe care o depun acolo sufletele omeneşti se desfăşoară între entităţile lumilor superioare şi sufletele omeneşti înseşi. Dar desfăşurarea acestei vieţi, în forma sa exterioară, se deosebeşte de cea a vieţii pe Pământ. Şi dacă vrem să mergem mai departe în înţelegerea tot mai limpede a acestei entităţi suprasensibile a omului, trebuie să ştim în mod clar şi cele ce urmează.

Noi trăim aici în lumea pământească fizică-senzorială. Aici noi percepem, prin simţurile noastre, lumea din afară. Trebuie să ne spunem că ceea ce percepem aici

este perceptibil şi este de natură fizică. Noi nu percepem în viaţa de pe Pământ nimic altceva decât ceea ce este fizic şi perceptibil. Deasupra însă este aşezată o altă lume, din care face parte însuşi corpul nostru eteric, care pătrunde corpul nostru fizic. Mai întâi această lume este imperceptibilă perceperii senzoriale a omului; ea nici nu este fizică, este suprafizică. Aşa încât lumea noastră perceptibilă, fizică, se mărgineşte cu o altă lume imperceptibilă, suprafizică. Aceasta este lumea imediat apropiată; în ea trăieşte ierarhia a treia - Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii. Pentru omul pământean care trăieşte în lumea fizică, care nu dezvoltă o contemplare spirituală, lumea aceasta este imperceptibilă şi nu este fizică; ea îşi manifestă efectele sale în lumea fizică, dar nu este fizică.

Apoi i se adaugă o a treia lume, care nici ea nu este fizică. În această privinţă ea se aseamănă cu lumea a doua, cu cea eterică, ea este suprafizică. Dar partea specifică este că ea este perceptibilă. Ea este perceptibilă din lumea noastră, şi noi ajungem la caracterizarea unei lumi care pătrunde în lumea noastră, care este perceptibilă, dar care este suprafizică. Din această cauză omul nu o poate explica, de la început, în esenţa sa adevărată. Din această lume, care este suprafizică, dar perceptibilă, face parte, de exemplu, ceea ce curge spre noi venind din lumina solară. Întreaga populaţie a Soarelui, aceste fiinţe-spirit, sunt suprafizice, dar sunt perceptibile pe Pământ. Căci este un nonsens că Soarele ar fi numai ceea ce cred fizicienii că este; lumina solară este revelaţia fiinţelor solare. Fiinţele solare sunt perceptibile, numai că i se înfăţişează omului sub o formă pe care el nu şi-o poate explica. Lumina stelelor, lumina Lunii şi altă lumină în afară de aceea a Soarelui, a Lunii şi a stelelor sunt perceptibile; numai că omul nu explică, nu tălmăceşte bine ceea ce stă în spatele acestei lumini, ca fiinţă. De aceea această lume este perceptibilă, dar suprafizică şi se află la graniţele lumii fizice perceptibile. Este foarte important să reţinem aceste caracteristici:

1. Lumea noastră, perceptibilă şi fizică.
2. Lumea a doua, care se mărgineşte cu prima; în ea sunt Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii, este imperceptibilă şi suprafizică; ea este sediul ierarhiei a treia, dar este şi lăcaşul oamenilor când, în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, ei sunt împreună cu ierarhia atreia.
3. Lumea a treia este perceptibilă şi suprafizică; este sediul ierarhiei a doua.
Acum ne mai rămâne să vorbim despre:
4. O lume fizică imperceptibilă.

Adăugând această a patra lume fizică imperceptibilă am epuizat toate lumile posibile: perceptibilă-fizică, impercetibilă-fizică, perceptibilă-suprafizică, imperceptibilă-suprafizică. Există deci şi o a patra lume, o lume imperceptibilă-fizică. Cum ne-o putem reprezenta? Ea există printre noi, există în mod fizic, dar este imperceptibilă. Gândiţi-vă că... dacă ridicaţi piciorul el este greu, datorită gravitaţiei. Este o forţă cu efect fizic, dar nu poate fi percepută prin simţuri. Şi tot aşa este şi cu alte lucruri. Trăim în noi prin senzaţii pe care de fapt nu ni le putcm explica (căci este vorba de ceva ce nu poate fi perceput fizic), ceva ce ştiinţa spirituală veche, care era preponderent instinctivă, numise „principiul mercurial", ceva care tinde să ia formă de picătură. Continuăm să-l avem în noi, căci substanţele albuminoide din noi tind să-l exprime: iarăşi este ceva fizic care însă nu poate fi perceput în forma sa proprie. În corpul nostru au loc procese active de ardere, o activitate fizică pe care nu o percepem, care se exprimă în voinţa noastră, dar de care nu ne dăm seama: imperceptibilul fizic. În acest fizic imperceptibil acţionează ierarhia întâi: Serafimii, Heruvimii şi Tronurile.

Acum iată un aspect uimitor. Trecând prin poarta morţii, noi intrăm mai întâi în lumea imperceptibilă suprafizică. Noi dispărem în oarecare măsură din lume. Apoi pătrundem mai departe, în sfera ierarhiei a doua, şi ajungem astfel în ceea ce este perceptibil-suprafizic, adică trăim în perioada în care învăţăm să înţelegem

destinele noastre, intrăm în ceva care este ca o revărsare a luminii Soarelui sau a stelelor. Acela care a învăţat să contemple acestea nu priveşte doar, fără nici un gând, în lumea largă, în sfera stelelor, sau la Soare, ci el ştie că în această lumină ce se revarsă se torc firele destinului omenirii; ea este perceptibilă-suprafizică, în ea trăiesc morţii, oamenii aparent morţi. Şi apoi când omul îndeplineşte din nou această transformare, această metamorfoză, care îl pregăteşte pentru viaţa terestră, el revine pe Pământ. Numai că lumea în care se află el între moarte si o nouă nastere este acum în sfera imperceptibilului fizic: ea este în elementul gravitaţional, mercurial, fosforic. Vom înţelege, în mod treptat, ce sunt aceste elemente. Deci mai întâi dispărem din viaţă în invizibil, dar intrăm din nou în viaţă în mod imperceptibil pentru ca, după ce am dispărut încă o dată, pentru a ne pregăti viitoarea viaţă pe Pământ, perceptibilă şi fizică. Drumul dintre moarte şi o nouă naştere noi îl facem pornind de la viaţa pământească perceptibilă-fizică, trecând prin celelalte stări, către viaţa pământească imperceptibilă-fizică. Atunci ne aflăm la miezul nopţii al existenţei, facem drumul din nou înapoi şi reintrăm în existenţa fizică pământească.

Am oferit aici, deocamdată, o schiţă pe care o vom completa în conferinţele următoare, în toate amănuntele. Vedeţi că, în ceea ce priveşte viaţa omului dintre moarte şi o nouă naştere, nu trebuie să ne mărginim numai la gânduri generale, abstracte, ci se poate indica de pildă, cum omul, pentru a-şi pregăti viaţa sa următoare într-o lume vizibilă, vine într-o formă invizibilă pe Pământ între moarte şi o nouă naştere. Gândiţi-vă numai cât de mult se adânceşte cunoaşterea noastră despre viaţa pe Pământ când se ştie ce element spiritual trăieşte în cadrul existenţei pe Pământ în ora acestui miez de noapte al existenţei! Noi avem aici, în existenţa pământească-fizică, nu numai oameni întrupaţi fiziceşte, ci avem necontenit, printre noi, ca un important aport spiritual-esenţial al existenţei pe Pământ, pe acei oameni care se află la mijlocul intervalului dintre moarte şi o nouă naştere, se

află la miezul de noapte al existenţei. Noi nu-i percepem pe aceşti oameni datorită faptului că ei nu se află, în existenţa pe Pământ, la ora miezului zilei, ci la ora miezului nopţii.

Vom vorbi, în ora următoare, despre tot ce înseamnă acest lucru.

CONFERINŢA a III-a

Haga, 17 noiembrie 1923 - după-amiază

În prima conferinţă am încercat să ne reprezentăm raporturile pe care le are omul în viaţa pământească cu entităţile şi forţele extrapământeşti. Apoi, în a doua, am încercat să ne reprezentăm cum este trecerea omului prin lumea suprasensibilă - văzută dintr-un anumit punct de vedere - în timpul dintre moarte şi naşterea următoare. Aş dori în această conferinţă să adaug câte ceva la cele deja spuse şi să duc lucrurile ceva mai departe. Vom ajunge apoi să rotunjim totul pentru a căpăta în cursul conferinţelor o imagine armonioasă în sine.

Am văzut că atunci când omul a trecut prin poarta morţii, deci când a ajuns în lumea suprasensibilă, lucrurile stau astfel încât el se prezintă contemplării imaginative ca o figură-spirit. Fireşte, trebuie să vă fie limpede că această contemplare a spiritualului este totuşi altceva decât contemplarea senzorialului.

Aşa, de pildă, cineva care are o viziune a spiritualului vă va spune: Da, am văzut cutare lucru, dar nu aş putea spune cât de „mare" era apariţia, şi alte lucruri asemănătoare.

Deci lucrurile nu sunt chiar aşa de conturate în spaţiu ca o imagine vizuală. Totuşi, dacă vrem să descriem, lucrurile trebuie să fie prezentate în aşa fel, încât să apară cu totul ca o imagine, să fie folosite expresiile care descriu această imagine. Vă rog să luaţi în acest sens expunerile pe care le voi face despre aceste lucruri.

După ce omul a trecut prin poarta morţii, în mod treptat, în această formă a figurii spirituale păleşte imaginea capului. În schimb, restul corpului omenesc devine „fizionomie" şi - după cum am spus deja - o fizionomie care exprimă în ce măsură omul a fost, în viaţa pământească care s-a desfăşurat până la trecerea prin poarta morţii, mai mult sau mai puţin bun sau rău, dacă a fost un înţelept sau un nechibzuit şi altele de felul acesta. Toate acestea omul le poate ascunde în lumea văzută, unde, cu figura cea mai nevinovată, cineva poate fi un păcătos, dar acest lucru nu mai este posibil după ce omul a trecut prin poarta morţii. Figura, faţa nu se mai poate preface, căci ea păleşte, şi nu se poate nega nimic prin restul formei omeneşti care capătă tot mai mult o expresie fizionomică. Este vorba acum de faptul că atunci când omul intră în lumea spirituală întreaga sa relaţie cu lumea devine alta. Trebuie să ştiţi că ceea ee este cel mai mult apreciat pe Pământ, şi anume gândirea, gândirea abstractă, nu este deloc apreciată dincolo, în lumea spirituală. Nu este deloc apreciată în lumea spirituală, pentru că acolo capul este un instrument care nu mai poate fi folosit. Această gândire semeaţă prin care ne dobândim reprezentări asupra lucrurilor senzoriale de pe Pământ trebuie să o lăsăm în urmă. Numai pe Pământ există „filosofi"; căci tocmai filosofia, care constă în gândirea abstractă, trebuie să rămână pe Pământ.

Tot ce este viaţă sufletească devine tot mai mult, cu cât înaintăm în lumea suprasensibilă spirituală, o reprezentare în imagini, o viziune, şi anume o viziune însoţită de gândurile care sunt în lucruri. Aici, pe Pământ, noi ne formăm gândurile; dincolo, gândurile ne sunt revelate chiar prin lucruri, ele ne vin în întâmpinare. Deci gândul este dobândit acolo prin contemplare. Prin această contemplare omului i se înfăţişează în lumea spirituală toate încercările prin care va trebui să treacă.

Şi în imaginile pe care le percepem prin simţuri găsim anumite puncte de sprijin pe care ne putem baza când vrem să descriem lumea spirituală prin care trece omul

între moarte şi o nouă naştere. În lumea senzorială, noi vedem stelele. Stelele, precum şi planetele sistemului nostru planetar, privite de pe Pământ, ne arată în fond, aş putea zice, numai partea lor exterioară. În interior, ele sunt cu totul altceva. În interior, ele sunt o întrunire de entităţi spirituale care au ajuns în cele mai diferite feluri să se adune în locurile unde se află aceste stele. Iar când vedem câte o stea cu ochiul, numai cu ochiul fizic, acest lucru înseamnă că acolo este o colonie de entităţi spirituale în Univers şi ceea ce văd acolo, ca stea fizică, îmi dă oarecum numai direcţia; este un semn distinctiv, un indicator care arată directia. Tot ce descrie ştiinţa fizică despre stele este numai de o minimă importanţă, căci ea nu vorbeşte decât de semne indicatoare, de direcţie, toate acestea sunt numai panouri de orientare. Faptul că noi vedem undeva o stea nu înseamnă nimic altceva decât că în această direcţie este locuinţa unor entităţi spirituale.

Primul domeniu în care intră omul după ce a trecut prin poarta morţii este acela al Lunii; adică el ajunge în domeniul acelor entităţi care îşi au sălaşul în Lună. Ce fel de entităţi sunt acestea?

Din expunerea făcută în ***Ştiinţa ocultă*** ştiţi că Luna nu a fost întotdeauna acolo unde se găseşte acum. În ceea ce priveşte Luna, trebuie să spunem că ea este în genere ceva aparte. Este, de pildă, foarte curios că în manualele obişnuite de şcoală se trece cu totul sub tăcere faptul că în fiecare an Luna se apropie mai mult de noi. Cei mai mulţi oameni nu observă acest lucru, deoarece nu-l găsesc în manuale, dar el este totuşi adevărat. Însă Luna nu a fost întotdeauna, ca acum, exterioară Pământului; odinioară (puteti citi acestea în cartea mea ***Ştiinţa ocultă***) substanţa ei făcea parte din masa Pământului; apoi ea s-a despărţit de Pământ şi a ajuns în Univers, aşa încât, în decursul evoluţiei Pământului, a devenit ea însăşi sălaşul unor entităţi spirituale. Dar cine sunt aceste entităţi spirituale?

Am arătat adesea, în cărţile şi conferinţele mele, că omul, în vremuri străvechi ale evoluţiei Pământului, avea în preajmă pe marii învăţători primordiali ai existenţei pământeşti. Dacă privim în cunoştinţă de cauză înapoi la evoluţia Pământului, suntem pătrunşi de o veneraţie enormă în faţa acelei incomensurabile înţelepciuni care, cândva, a fost dată oamenilor pe Pământ prin marii învăţători supraumani. Primii învăţători ai neamului omenesc n-au fost oameni, ci au fost entităţi mai presus de firea omenească, care nici nu apăreau, în Misterii, într-un corp fizic, ci într-un corp eteric. De atunci, ele au părăsit în mare parte chiar corpul eteric, aşa încât se află acum într-un corp astral.

Aceşti învăţători primordiali s-au îndepărtat apoi de Pământ şi au plecat în direcţia Lunii, în Cosmos; astfel încât azi acest corp cosmic pe care îl numim Lună este, în Cosmos, colonia învăţătorilor primordiali ai omenirii. Acolo se află ei. Privind partea exterioară a Lunii, ea oglindeşte, la prima vedere, numai lumina Soarelui; însă, printr-o observare mai subtilă, ea oglindeşte o enormă sumă de forţe ale Universului în genere. Dar ceea ce primim prin reflectare ca forţe ale Universului de la Lună înspre Pământ este în legătură cu tot ce, de fapt, este subuman în om, cu tot ce în ziua de azi omul are în comun cu natura animalică. Aşa încât Luna uneşte în ea, în mod uimitor, aceste înalte entităţi spirituale care au fost odată învăţătorii primordiali ai omenirii cu forţele animalice ale naturii omeneşti.

După ce omul a trecut prin poarta morţii, el ajunge, mai întâi, în acest domeniu. Aici, trece prin primele sale experienţe. Reprezentaţi-vă, deci, în mod foarte clar, cum ajunge omul, cu fizionomia sa morală, sau poate imorală, în domeniul razelor lunare, a razelor lunare fizice şi spirituale, şi reprezentaţi-vă cum se vede, mai întâi, pe sine şi pe ceilalţi oameni cu această fizionomie. Dar el nu priveşte cu ochi fizici, senzoriali; ci percepe acele fiinţe care ajung în domeniul său printr-o senzaţie care ar putea fi considerată în oarecare măsură o palpare, dar o

palpare de la distanţă. Dacă ar fi să vă descriu cum se petrece acest lucru, ar trebui să o fac în felul următor. Să zicem că, în acest domeniu, omul se apropie realmente de o altă fiinţă. El îşi are fizionomia sa, dar ea este mobilă, este oarecum maleabilă. El încearcă, când în apropierea sa se află o altă fiinţă, să-şi alcătuiască o fizionomie asemănătoare cu aceea a celeilalte fiinţe. Dar dacă cineva care a fost un mare păcătos în viaţa pământească, trecând prin poarta morţii şi ajungând dincolo, ar încerca această procedură faţă de un om foarte bun, pentru a vedea cum este omul cel bun în fizionomia sa, el nu ar putea face acest lucru. El nu poate lua decât fizionomia altor oameni păcătoşi. Altceva nu-i reuşeşte. Vedeţi deci că omul, câtva timp după moarte, nu poate vedea decât acele fiinţe omeneşti care au trecut deja prin poarta morţii şi care erau la fel ca el, aici pe Pământ, în ceea ce priveşte moralitatea. Aş putea zice că aceasta este prima impresie pe care o resimte omul. Această impresie înfăptuieşte o dreptate necruţătoare, căci omul se află necontenit sub impresia: Aşa cum sunt aceştia, aşa eşti şi tu! Nu poţi să te mişti decât printre oameni care sunt ca tine. Pe ceilalţi, la început, nu-i vedem, nu-i percepem.

Dar această ambianţă a Lunii nu trimite imediat, prin forţele speciale pe care le posedă, pe Îngeri, în forma lor frumoasă, în apropierea omului. Căci Luna este aceea de care s-a debarasat Pământul: Luna este acel corp cosmic pe care Pământul l-a azvârlit, aruncându-l în Cosmos. Fireşte că, împreună cu ea, au plecat atunci marii sfinţi învăţători primordiali, marii înţelepţi ai omenirii, dar aşa cum se află Luna acum în afara Pământului, în Univers, în apropierea ei se găsesc mai cu seamă făpturi ahrimanice! Lucrul acesta se prezintă astfel: când omul vede oameni cu fizionomii dezagreabile are impresia ciudată că se vede pe sine însuşi şi acest lucru îl aduce la disperare constatând asemănarea cu toate figurile ahrimanice care apar aici. Aşadar, el nu poate încă să-i vadă pe Îngeri, pentru că aceştia au figuri în care el nu se poate regăsi. Aşa încât omul îi vede pe ceilalţi oameni ca

întruchipări ale Răului, şi el poate apoi, prin comparaţie, să constate cât de mult se aseamănă acestea cu figurile ahrimanice. Aceasta este a doua impresie pe care o primeşte omul în sfera Lunii: cât de mult te asemeni tu cu făpturile ahrimanice! Şi aceasta este încă o justiţie foarte eficientă, după moarte.

Al treilea lucru este că omul nu scapă de impresia clară că aici, în primul domeniu prin care trebuie să treacă se află înţelepţii lumii, învăţătorii primordiali ai omenirii! Omul trebuie să capete această impresie, căci există un raport special între entităţile ahrimanice care ne întâmpină în felul descris şi aceşti învăţători primordiali ai omenirii.

Este uşor de înţeles, din punct de vedere omenesc, că în ceea ce priveşte aceste lucruri oamenii vor judeca aproximativ ca acel rege cunoscut al Spaniei căruia i-a fost arătat o dată un desen al mişcării stelelor şi al întregului sistem solar. Lucrul acesta i s-a părut greu de înţeles şi de aceea el a spus că dacă Dumnezeu l-ar fi însărcinat pe el cu crearea lumii ar fi făcut-o mult mai simplă. El găsea toate acestea mult prea complicate. Nu este de mirare că mulţi oameni raţionează în mod asemănător; ei ar vrea să tot corecteze câte ceva în planul cosmic divin. De altfel, oamenii au în genere foarte multă încredere în judecata lor. A existat chiar un filosof caze a spus următoarele: Daţi-mi materie şi vă fac un Univers din ea. Acest filosof este Kant. Bine că nu i s-a dat materie, căci ar fi făcut din ea ceva înfiorător.

Tot astfel şi oamenii, când aud vorbindu-se de entităţi ahrimanice şi de figuri ahrimanice nu pot înţelege cum aceste figuri ahrimanice nu au pierdut de mult orice speranţă că vor câştiga victoria, în sensul lor, asupra spiritelor Pământului. Căci oamenii ştiu bine că entităţile ahrimanice nu vor învinge! Dar Ahriman nu ştie acest lucru! El năzuieşte mereu către victorie. Şi din această năzuintă către victorie se naşte un raport special între acele entităţi ahrimanice care ţin mai ales de sfera lunară

şi între înţelepţii învăţători primordiali ai omenirii: ele ar dori să-i câştige de partea lor. Căci ce vor, la ce năzuiesc aceste entităţi arhrimanice? Ele ar vrea să oprească Pământul la un anumit punct al evoluţei sale, ar vrea ca el să nu meargă mai departe. Întotdeauna Ahriman spune că oamenii au ajuns la acest punct al evoluţiei lor şi acum ei trebuie să se oprească aici, să nu se dezvolte mai departe! El vrea ca ei să încremenească la acest punct şi apoi să continue călătoria lor prin lume ca oameni care au atins un punct terminal, nu ca oameni care evoluează mai departe. Iată ce se picură, în fiecare noapte, în urechea oamenilor, de către entităţile ahrimanice. Şi acest lucru mai ales vor să-l facă entităţile arhrimanice cu Pământul: ele vor să oprească oamenii la un anumit punct al evoluţiei lor.

Acum gândiţi-vă la marii învăţători primordiali ai omenirii. Aceşti învăţători primordiali au lăsat în urma lor, pe Pământ, ceea ce cunoaştem ca fiind vechea înţelepciune primordială, care s-a stins în decursul vremurilor, pe care oamenii nu o mai înţeleg azi, dar care altădată a fost propovăduită oamenilor în vechile locaşuri de misterii. Această înţelepciune veche nu putea fi propovăduită mai departe. Căci dacă oamenii ar fi primit mereu această înţelepciune ei nu ar fi putut progresa, înainte de toate ei nu ar fi putut să ajungă la libertate, nu ar fi putut să ajungă la liberul lor arbitru. Înţelepciunea aceasta nu se putea adresa decât instinctelor omului, nicidecum raţiunii conştientă de sine. Din această cauză, aceşti învăţători s-au retras, la un moment dat, spre mântuirea omenirii. Omul nu ar fi putut găsi, pentru evolutia sa, un punct de plecare, un început, dacă nu ar fi fost aceşti învăţători primordiali; dar după ce au dat impulsul primei mişcări, pe care oamenii l-au putut folosi pentru a evolua mai departe în mod independent, ei s-au retras de pe Pământ şi s-au dus în colonia lunară. Şi după ce entităţile ahrimanice şi-au dat toată silinţa, atunci când aceşti învăţători primordiali erau încă pe Pământ, să-i păstreze aici şi să oprească lucrurile la înţelepciunea instinctivă, ele mai cred şi azi că ar putea, după ce omul

a trecut prin poarta morţii şi a ajuns la sfera lunară, să facă cel puţin acolo ceva şi astfel ele încearcă prin linguşiri să înduplece pe aceşti învăţători primordiali ai omenirii să se apropie acum de cei morţi. Dar lucrul acesta nu se poate face, mai ales în ceea ce îi priveşte pe oamenii care au îmbrăcat fizionomia Răului. Dar entitătile ahrimanice se apropie mereu de oameni şi îi aţâţă, spunându-le: Aceasta a existat odată! Şi acum, acestor oameni răi li se întâmplă un al treilea lucru, şi anume figurile ahrimanice îi descriu pe învăţătorii primordiali; dar ei nu-i pot vedea ca atare, ei privesc în gol.

Şi aceasta este de asemenea o impresie importantă, o sentinţă pe care o primesc oamenii. Sufletul omului se încarcă atunci cu următorul simţământ: Eu nu-i văd pe cei de la care omenirea a primit primul impuls, am fost respins. Acest simţământ pe care îl încearcă oamenii care nu prezintă fizionomia Binelui este foarte puternic, foarte intens.

Iată, prin urmare, cele trei impresii pe care trebuie să le aibă omul dacă păşeşte cu fizionomia Răului în lumea în care trebuie să pătrundă după ce a trecut prin poarta morţii.

Trebuie să spunem că, sub un anumit aspect, în om nu se găseşte numai binele; şi în cel mai bun om pământean este mult rău, aşa încât mulţi oameni primesc, cel puţin parţial, impresiile despre care am vorbit. Dar cu cât omul poate lua în mai mare măsură fizionomia Binelui cu atât mai mult în lumea de dincolo, după moarte, el va vedea pe aceia cu care se aseamănă prin bunătate, şi cu cât va trece dincolo mai mult cu fizionomia Binelui, cu atât el va avea mai puţină atracţie către figurile ahrimanice. Şi în felul acesta tot ce v-am relatat că vine de la figurile ahrimanice va fi evitat şi omul va avea mai multă înţelegere pentru făpturile îngereşti care intră în sfera sa. Şi aceasta are ca efect faptul că el este pătruns acum de forţe şi în primul rând de forţele voinţei. După moarte,

lucrul principal nu este reflectarea, cugetarea, ci voinţa. Voinţa devine simţire, devine întreaga lume vie. După cum vedeţi, pentru a percepe trebuie voinţă. Astfel, dacă vrem să vedem ceva, trebuie să ne modelăm noi înşine în mod corespunzător. Deci, trebuie să vrem. Trebuie să devenim asemănători cu ceea ce vrem să percepem. Atunci se dezvoltă, preponderent, voinţa, după ce omul a trecut prin poarta morţii şi asupra voinţei acţionează şi impresiile de Bine şi de Rău pe care le-am descris când m-am referit la domeniul lunar.

Omul pătrunde apoi în domeniul lui Mercur. Atunci când ajunge în acest domeniu omul şi-a adaptat deja fizionomia la puterile şi forţele din lumea suprasensibilă în aşa măsură încât, uneori cu mari suferinţe, leapădă fizionomia Răului şi ajunge treptat să se asemene - deşi mulţi oameni nu ajung prea repede la această asemănare - cu făpturile Îngerilor, Arhanghelilor şi Arhailor. Dar, în orice caz, omul ajunge acum în domeniul lui Mercur, deci în domeniul fiinţelor din ierarhia a treia, el trebuie să trăiască între ele şi trebuie să treacă prin ceea ce v-am spus. Este domeniul în care omul dobândeşte, în mod treptat, o înţelegere pentru ceea ce mai înainte a fost numai o contemplare mai mult sau mai puţin oarbă, dar o contemplare totuşi oarbă, care a acţionat în mod foarte puternic asupra sferei de voinţă a omului. În domeniul lui Mercur el dobândeşte, în mod treptat, o înţelegere a acestui lucru. În epoca noastră, cel căruia acestea i se dezvăluie prin contemplarea imaginativă le resimte într-adevăr ca pe ceva foarte tragic. Căci situaţia pe care o are cineva după moarte în această sferă a lui Mercur depinde în oarecare măsură de faptul dacă aici, pe Pământ, a respins orice gândire şi acţiune suprasensibilă fiind un materialist sau dacă dimpotrivă a dobândit o înţelegere a lucrurilor suprasensibile. Cel care aici pe Pământ a respins tot ce este mai presus de materie nu înţelege mai nimic atunci când se află în prezenţa entităţilor din sfera lui Mercur. De asemenea, cel care în viaţa pământească a fost materialist rămâne lipsit de înţelegere şi faţă de entităţile din domeniul următor, care

fac parte tot din categoria Îngeri-Arhangheli-Arhai, dar sunt mai evoluate decât cele precedente, aflându-se în domeniul lui Venus, unde omul este de-a dreptul copleşit de forţele iubirii cosmice. Dacă pe Pământ nu ai dobândit puterea de a iubi, te simţi aici într-un domeniu cu totul străin. Şi ceea ce inundă, în domeniul lui Venus, cu forţele iubirii pe cei care pe Pământ au dobândit puterea de a iubi se transformă în forţe ale mâniei pentru omul care pe Pământ a urât mult sau în mod inconştient. Este taina domeniului lui Venus că acela care aduce cu sine de pe Pământ multe rămăşiţe ale forţelor urii care l-au stăpânit se pomeneşte că se simte apoi în această regiune ca şi cum din voinţa lui ar ieşi forţe ale iubirii întoarse pe dos, care sunt forţe ale mâniei şi supărării. El se vede aici în acela despre care trebuie să-şi spună: Toate acestea trebuie să fie îmblânzite, trebuie puse în acord cu Universul. Şi, în fond, voinţa, căreia i se acordă mai multă atenţie în acest domeniu, este aceea care şi pe Pământ sălăşluieşte în omul metabolic-locomotor, în omul inferior. Dar tocmai acesta devine după moarte fizionomie totală şi tocmai în felul acesta voinţa este cea care ajunge să se exprime.

Dar între tîmp omul evoluează mai departe (toate celelalte, pe care vi le-am descris deja, se adaugă pe rând, dar acestea dau o nouă perspectivă, care urmează să fie discutată mai târziu), încât începe să se asemene cu entităţile din Cosmosul spiritual şi, în mod treptat, el ajunge în domeniul solar. În acest domeniu solar forţele acţionează preponderent asupra a tot ceea ce pe Pământ este reflectat de simţire. Soarele ni se arată numai sub aspectul său exterior atunci când îl privim cu ochii fizici. Dar în interior Soarele este marele lăcaş de întrunire a tuturor entitătilor spirituale care conduc, din acest centru, destinul Pământului si al oamenilor de pe Pământ, precum şi a tot ce se leagă de ei. Soarele este, înainte de toate, colonia entităţilor ierarhiei a doua: Exusiai, Kyriotetes, Dynamis. În timp ce omul pătrunde în domeniul solar se apropie de el tot ce am descris ultima dată. Pe când mai înainte nu era laolaltă decât cu fiinţele

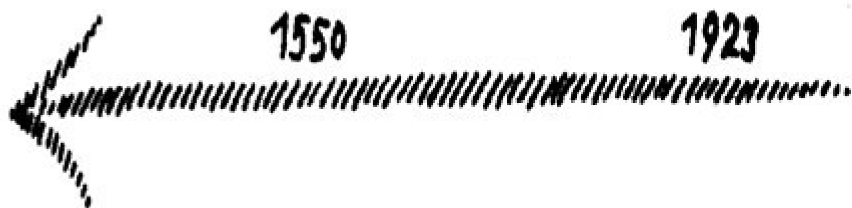
care sunt legate prin soartă cu el, acum se apropie de el şi alte fiinţe. „Cercul său de cunoscuţi din lumea suprasensibilă", dacă se poate spune astfel, se face tot mai mare. Toate acestea se petrec în domeniul solar.

Tot aici, în domeniul solar, omul resimte un zbucium interior deosebit de putemic. Acolo jos este o altă lume, este Pământul, pe care l-a părăsit, dar pe care trebuie să se întoarcă. În acest domeniu solar are loc ceea ce am descris ca fiind prelucrarea omului: natura inferioară a omului este prelucrată, pentru următoarea viaţă de pe Pământ, în natură superioară; gambele sunt prelucrate în forma spirituală a maxilarului inferior, iar braţele în forma maxilarului superior, cu apofizele sale etc. În domeniul spiritual toate acestea înseamnă o muncă minunată, faţă de care tot ce lucrează omul pe Pământ, în cele mai diferite domenii, este ceva cât se poate de neînsemnat. Munca pe care o prestează aici oamenii împreună cu entităţile spirituale superioare devine o mare şi măreaţă activitate legată de misterul omului, şi toate acestea se petrec în domeniul solar, în sensul larg al cuvântului.

Dar tocmai în acest domeniu solar omul mai are şi o altă vieţuire lăuntrică. Când trăim aici, pe Pământ, dacă suntem oameni pe deplin sănătoşi lăuntric în suflet şi în spirit, trebuie să apară în noi simţământul că mai există şi o altă lume, o lume spirituală, chiar dacă nu putem pătrunde în ea prin cunoaştere. Noi presupunem, ca să zic aşa, lumea spirituală; spunem că în afară de lumea pe care o percepem prin simţuri mai există şi o lume suprasensibilă. Acum, în timpul existenţei solare, între moarte şi o nouă naştere, situaţia este inversă. Tocmai în timpul existenţei solare este ceva care îl determină pe om să înveţe să vorbească despre o lume de dincolo. Dar această lume este Pământul. Şi atunci apare cea mai vie simţire, nu atât pentru propria sa soartă, cât pentru tot ceea ce este specific Pământului. Există ceva specific, de care vă puteţi da seama. Trebuie să încercaţi o dată, dar în genere omul actual nu poate încă să facă acest lucru

de la sine.

Dacă vă preocupă istoria, dacă aţi studiat-o, mergând înapoi pe firul ei puteti să ajungeţi la următoarea vieţuire. Vreau să spun: trăiţi acum în anul 1923. Întorcându-vă în trecut, pe firul istoriei, treceţi prin războiul mondial prin toate câte au fost mai înainte; se poate întâmpla ca, studiind istoria, să găsiţi o perioadă istorică - să zicem anul 1500 sau 1550, sau altul - faţă de care puteţi avea simţământul că vă este ceva cunoscut.

Îndreptaţi-vă atenţia asupra unei astfel de cunoaşteri umane intime. Vi se pare ceva cunoscut în trecutul de acum câteva veacuri şi vă spuneţi că sunt lucruri pe care trebuie să le fi trăit. Atunci oamenii superficiali spun numaidecât că probabil tocmai în anul acela aţi fost pe Pământ într-o viaţă anterioară. Dar de cele mai multe ori nu este aşa; de obicei, în anul acela omul a avut între moarte şi o nouă naştere, în domeniul solar, cea mai vie legătură cu existenţa solară, în care viaţa pământească se apropie de om în sens contrar, după cum pe Pământ, dimpotrivă, viaţa suprasensibilă se apropie de om ca viaţă de dincolo.

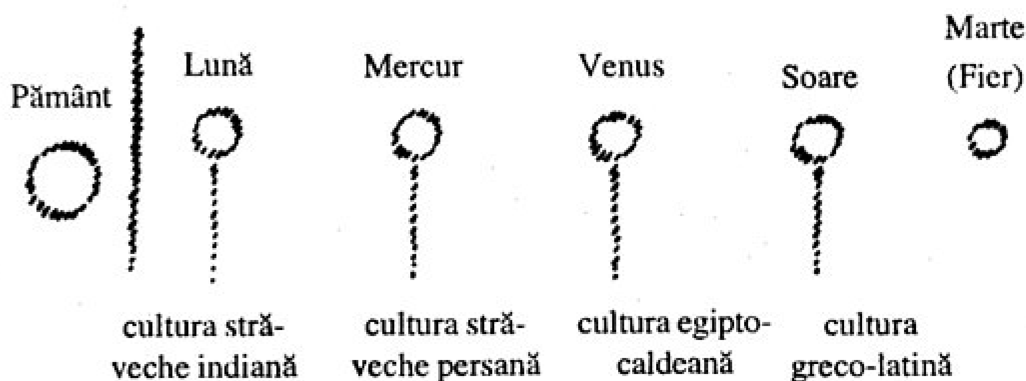
Să analizăm deocamdată această evoluţie. Putem să spunem că omul parcurge existenţa lunară după ce a plecat de pe Pământ, apoi existenţa din sfera lui Mercur, existenţa venusiană, şi ajunge la exisfenţa solară, apoi merge mai departe. La aceasta vom reveni mai târziu. În fond, toate aceste lucruri nu sunt în lumea spirituală doar lucruri şi procese izolate, ci toate sunt în legătură cu ceea ce se petrece pe Pământul fizic, şi atunci vedem că se evidenţiază o legătură foarte specială. Existenţa

lunară este cu totul îmbibată de acei învăţători primordiali ai omenirii de care vi s-a vorbit de mai multe ori. Ei au plecat, într-o epocă foarte îndepărtată, din existenţa pământească în lumile cosmice, în colonia cosmică a Lunii. Dar şi după aceea câţiva oameni iniţiaţi în misterii au continuat să perceapă lăuntric, auditiv şi vizual, cu mare intensitate ceea ce a fost pe Pământ, odinioară, în preajma acestor iniţiaţi primordiali. Astfel, în epoca protoindiană, exista încă în Misterii o cunoaştere foarte vie a înţelepciunii iniţiatilor lunari. Tocmai ceea ce în ziua de azi se mai poate admira în ecourile înţelepciunii indiene a luat fiinţă în acest fel.

Apoi, a apărut un fenomen dublu. Pe de o parte, în diferite epoci mai există încă influenţele acestei lumi suprasensibile prin care trece omul între moarte şi o nouă naştere; numai că aceste influenţe pătrund tot mai puţin, adică omul este tot mai puţin conştient de ele. Aşa, de pildă, influenţele lui Mercur au fost foarte puternice în timpul epocii persane străvechi, dar oamenii erau puţin conştienţi de acest lucru şi atunci au creat mitul lui Ahura Mazdao, care ascundea în el o cunoaştere întunecată a ceea ce este influenţa lui Mercur pe Pământ. În perioada culturală caldeo-egipteană au fost active influenţele lui Venus. A urmat minunata cultură greacă, care, apoi, a continuat cu cea latină, şi în această cultură greco-latină influenţa cea mai puternică, dar cea mai puţin observată de oameni, a fost influenţa solară venită din lumea suprasensibilă aici pe Pământ. Şi tot în această epocă s-au suprapus două situaţii: pe de o parte omul, când trece prin existenţa dintre moarte şi o nouă naştere şi ajunge în sfera solară, are o mare tendinţă de a percepe Pământul din această sferă, pe de altă parte, grecii erau extrem de impresionaţi de tot ce este solar. Pentru greci însemna extrem de mult ceea ce dau Pământului forţele solare, mai ales pentru grecii care sunt denumiţi în genere atenieni, în opoziţie cu spartanii, dar în genere ceea ce este solar în Cosmos a exercitat o adâncă şi mare influenţă în Grecia, chiar şi ca spiritualitate, asupra întregii configuraţii a civilizaţiei

greceşti. Tot timpul acestei evoluţii a existat pe Pământ capacitatea de a resimţi intens spiritualul, spiritualul pur al cerului înstelat. De fapt, abia în a cincea epocă de cultură postatlanteană, în epoca noastră de cultură, începe să ia amploare percepţia aspectului material al cerului înstelat.

Epoca noastră de cultură, a cincea epocă postatlanteană, începe în secolul al XV-lea după Christos, prin urmare ea nu are decât o vârstă de câteva veacuri. Dar noi am părăsit deja acea regiune în care oamenii, pe Pământ, se simt înrudiţi cu acel simţământ al existenţei solare dintre moarte şi o nouă naştere. Azi, noi simţim în mod mult mai puternic ceea ce urmează după aceea.

Şi, de fapt, după ce a trăit câtva timp în existenţa solară, omul intră în domeniul existenţei legată de Marte. Impulsurile existenţei marţiene sunt acelea care au cea mai mare influenţă asupra omenirii de azi. Noi putem începe să cunoaştem aceste influenţe marţiene atunci când, după ce am trecut de zenitul existenţei dintre moarte şi o nouă naştere, ne apropiem, din nou, de existenţa de pe Pământ. Dar existenţa solară cu influenţele ei nu încetează pentru omul care, între moarte şi o nouă naştere, pătrunde în existenţa marţiană. Soarele îşi extinde sfera de acţiune şi asupra stărilor planetare următoare. Această influenţă rămâne, dar existenţa marţiană capătă de asemenea însemnătate

pentru ceea ce se petrece acum pe Pământ.

Voi descrie mai departe trecerea omului prin existenţa de pe Marte, dar aş dori să pornesc de la ceea ce cunoaştem, în felul acesta, despre lumea spirituală şi să ajung la ceea ce acţionează tocmai în epoca noastră, a cincea postatlanteană.

Învăţăm să cunoaştem ce este o luptă cosmică. O resimţim. Cei mai mulţi oameni nu pot dezlega această enigmă; dar în existenţa cosmică se desfăşoară o luptă cosmică între tot felul de spirite bune şi rele. Şi ceea ce am denumit existenţă solară capătă o însemnătate deosebită pentru această epocă. În ziua de azi este foarte greu ca cineva să lupte, cu concepţii spirituale, împotriva ştiinţei exterioare materialiste. Oamenii sunt atât de mândri că au cercetat, în mod fizic, Soarele; ei descriu existenţa solară în manualele lor ştiinţifice; dar aceste descrieri nu sunt făcute ca să căpătăm o reprezentare justă a ceea ce este Soarele, ci, dimpotrivă, să ne îndepărteze de ea. Cum acţionează azi Soarele în mod cu totul deosebit asupra existenţei de pe Pământ? Vă voi prezenta acum numai unul dintre aceste moduri de acţiune. În aparenţă eu pătrund acum în domenii foarte materiale, care nu se integrează în sfera spiritualului pe care l-am descris; dar aceste lucruri ne vor fi de folos în cursul problemelor de care urmează să ne ocupăm. Vă este cunoscut fenomenul petelor solare, care apar, cu oarecare regularitate, pe Soare. Soarele prezintă atunci pete întunecate. În ştiinţa materialistă exterioară se discută mult despre aceste pete solare şi despre însemnătatea lor. Dar, dacă s-ar urmări mai de aproape care este rolul acestor pete solare s-ar găsi că din interiorul Soarelui se primesc în mod continuu impulsuri pentru ca prin aceste porţi întunecate să fie expulzată în Univers substanţă solară. Şi ceea ce este aruncat astfel de Soare ca substanţă solară în Cosmos apare apoi în sistemul nostru solar sub formă de comete sau meteoriţi, sau stele căzătoare. Entităţile care administrează lumea dinăuntrul Soarelui lansează mai ales în epoca noastră

aceste obiecte. Au făcut acest lucru şi mai înainte, nu este ceva nou, dar acum ele au o altă semnificaţie. De aceea spuneam că în epocile anterioare au acţionat mai ales impulsurile spirituale existente în sistemul stelar. Acum aceste impulsuri, legate de fierul azvârlit, încep să capete o semnificaţie deosebită pentru om. Ele sunt acelea pe care un anumit spirit, care şi el dobândeşte acum o semnificaţie deosebită şi pe care-l numim Michael, le foloseşte în Cosmos, în slujba spiritualului cosmic. Aşa încât, pentru epoca noastră, a apărut în Cosmos ceva ce nu exista în acelaşi grad în epocile anterioare, şi anume faptul că fierul cosmic, în sensul său spiritual, dă spiritului Michael posibilitatea de a mijloci între ceea ce este suprasensibil şi senzorialul de pe Pământ. Şi aşa, pe de o parte, în epoca noastră, în lumea în care ajungem când pătrundem dincolo de existenţa sensibilă întâlnim un fel de spirit al războiului. Când, în epoca noastră, omul ajunge la o contemplare suprasensibilă, când depăşeşte pragul şi nu-şi mai aruncă privirea asupra lucrurilor care-l privesc personal omeneşte, ci asupra lucrurilor care reprezintă marile probleme ale lumii şi care stau la baza întregii noastre civilizaţii, atunci privirea sa pătrunde în această lume şi el vede acolo luptă, ceartă, confruntare spirituală. În culisele existenţei, disputele, confruntările sunt de ordin spiritual. Şi ceea ce este lansat în Cosmos de către spiritele solare ca fiind fier chiar şi sub aspect fizic devine apoi, în sensul cel mai cuprinzător, armura lui Michael, care în această luptă cosmică are misiunea de a ajuta omenirea să progreseze pe calea cea bună, ajutor pe care el îl dă, din culisele civilizatiei, împotriva forţelor războiului şi ale luptei. Aşa încât, pe de o parte, suntem întâmpinaţi de ceartă şi luptă, iar pe de altă parte de străduinţele lui Michael.

Dar toate acestea sunt legate, la rândul lor, cu dezvoltarea libertăţii omului. Căci noi ca oameni pământeşti avem fier în sângele nostru. Dacă n-am avea fier în sângele nostru, atunci în sufletele noastre ar putea să apară simţământul libertăţii, impulsul libertăţii, dar nu

am avea niciodată un corp pe care să-l putem folosi pentru a duce acest impuls al libertăţii la îndeplinire. Faptul că noi nu numai că putem concepe ideea libertăţii, impulsul libertăţii, dar simţim şi forţa de a face ca trupul nostru să fie purtătorul impulsului libertătii se datorează posibilităţii pe care o avem, în epoca noastră, de a învăţa cum poate Michael să pună în slujba sa fierul cosmic, care, şi mai înainte, a fost azvârlit afară. Dacă înţelegem tot mai profund impulsul lui Michael, putem să învăţăm să punem în slujba impulsului libertăţii fierul lăuntric din noi. Ceea ce este exterior-material nu capătă sens decât atunci când îl înţelegem ca fiind o expresie a spiritualului în lume. În epoca noastră trebuie să învăţăm să folosim în mod corespunzător fierul din sângele nostru, căci pretutindeni unde apare fierul este dat, atât din Cosmos, cât şi din om, impulsul dezvoltării libertăţii. Din această cauză, dintr-un instinct profund, s-a asociat fierul planetei Marte, dezvăluind concomitent importanţa sa atât în sânge cât şi în Cosmos.

Azi se pot înţelege aceste lucruri prin ştiinţa spirituală redobândită. Nu este o reînnoire a unor vechi tradiţii, ci o regăsire a lucrurilor din ştiinţa spirituală însăşi. Şi, prin intrarea în rezonanţă cu vremurile de demult, prin antroposofie, nu se înnoieşte ceva vechi numai în mod istoric, ci lucrurile sunt căutate chiar în fiinţa lor proprie. Ele îşi redobândesc însemnătatea când vedem că oamenii au ştiut cândva toate acestea, sub influenţa străvechii înţelepciuni divine, pe care o posedaseră acele fiinţe, care apoi au emigrat în Lună şi care azi populează colonia cosmică a Lunii. Şi astfel epoca noastră se leagă şi ea de ceea ce se petrece cu omul între moarte şi o nouă naştere. Din această cauză, perceperea a ceea ce se petrece pe Pământ are cea mai mare intensitate atunci când omul trece prin sfera solară, dar, de fapt, în mai mare sau mai mică măsură, ea se păstrează în permanenţă. Din domeniul său supraterestru, prin care trece între moarte şi o nouă naştere, omul priveşte necontenit în jos, spre Pământ, căci dacă nu ar privi în jos la ce este pământese s-ar înstrăina de tot de acesta în

timpul trecerii sale prin perioada dintre moarte şi o nouă naştere, care, oricum, durează timp îndelungat.

În felul acesta se poate descrie în cele mai diferite moduri ceea ce se petrece cu omul în lumea suprasensibilă. În conferinţa trecută v-am descris aceste lucruri într-alt mod; acum vi le descriu în legătură cu lumea stelelor şi în legătură cu ceea ce s-a petrecut pe Pământ în diferite epoci. Treptat, toate aceste lucruri trebuie să fie sintetizate. Nu trebuie ca cineva să-şi spună: Da, el ne-a descris trecerea omului prin perioada dintre moarte şi o nouă naştere o dată într-un fel şi altă dată într-alt fel. Când cineva călătoreşte într-un oraş o dată, şi apoi a doua oară etc., descrie lucrurile în mod diferit, după cum cunoaşte oraşul, şi apoi toate detaliile trebuie să fie sistematizate şi sintetizate. Tot astfel şi descrierile diferite ale vieţuirilor oamenilor în lumea suprasensibilă trebuie să fie reunite, sintetizate, sistematizate. Şi abia atunci se poate obţine o impresie despre ceea ce este lumea suprasensibilă şi despre trăirile omului în această lume suprasensibilă.

Până aici am vrut să vă prezint acum lucrurile. După aceasta, în cea de a doua conferinţă de azi, plecând de la cele expuse vă voi expune ce se întâmplă cu omul mai departe, între moarte şi o nouă nastere.

CONFERINŢA a IV-a

Haga, 17 noiembrie 1923 - seara

Azi după-amiază am văzut că ne putem reprezenta viaţa dintre moarte şi o nouă naştere ca pe o parcurgere a unor domenii spirituale, şi în acelaşi timp am văzut cum putem dobândi capacitatea de a privi sub diverse laturi această trecere prin anumite regiuni spirituale, referindu-ne la anumite locuri stelare. Înainte de a merge mai departe, vom cerceta mai îndeaproape cum trebuie să ne închipuim această trecere prin domeniile care au fost indicate prin locuri stelare.

Ar putea părea că este suficient să se descrie trecerea prin existenţa cuprinsă între două vieţi pământeşti în

felul în care am făcut-o, de pildă, în cartea mea Teosofia. Fireşte că pentru început este foarte bine să cunoaştem în felul acesta problema. Dar trebuie să mergem mai departe în domeniul cunoaşterii. Şi atunci este nevoie ca aceste lucruri să fie tratate ţinând realmente seama de unitatea lumii, de interacţiunea armonioasă unitară dintre lumea suprasensibilă şi cea senzorială. Referitor la acest lucru se poate spune că raporturile în care se află diferitele domenii prin care păşeşte omul între moarte şi o nouă viaţă se exprimă, în mod exterior, în întregime prin raporturile reciproce spaţio-temporale dintre stelele implicate în aceasta; aşa încât, de fapt, imaginea celor pe care vreau să vi le descriu este redată în mod corespunzător dacă este descrisă, ca să spunem aşa, prin intermediul stelelor. Şi într-adevăr lucrurile stau aşa: dacă în plan exterior ne orientăm privirile către o stea, ni se arată locul corespunzător spre care trebuie să ne îndreptăm când este vorba de un anumit domeniu suprasensibil. S-ar putea obiecta că ceea ce se întâlneşte între moarte şi o nouă naştere nu se poate reprezenta „în mod spaţial" sau poate fi reprezentat spaţial numai până la un anumit grad. Este adevărat, dar se produc efecte în spaţiu. Tot ce este supraspaţial şi supratemporal intervine şi în spaţiu şi în timp şi deoarece omul este nevoit să-şi orienteze reprezentarea sa în conformitate cu spaţiul şi cu timpul, imaginea stelelor este cea care, dacă o avem în suflet, este cea mai bună pentru a ne reda în mod optim imaginea corespunzătoare. Şi mai este ceva. Omul poate afla din fizică cum acele fenomene cunoscute din lumea fizică şi care sunt supuse gravitaţiei suferă unele schimbări dacă ieşim în spaţiul cosmic. Fizicianul indică în ce raport scade, ca intensitate, gravitaţia: ea scade proporţional cu pătratul distanţei. Şi intensitatea luminii scade în raport cu pătratul distanţei. Un singur lucru nu-l admite omul: că tot ce se cunoaşte despre lucrurile accesibile simţurilor pe Pământ sunt cunoştinţe dobândite aici şi este foarte plauzibil ca, dacă ceea ce este valabil pentru lumină, gravitaţie etc. în condiţiile de pe Pământ îşi diminuează valabilitatea când iesim în spaţiul cosmic, să nu ne simţim îndreptăţiţi să vorbim de

ceea ce se ştie în general în ziua de azi decât ca despre cunoştinţe care au valoare numai în condiţiile de pe Pământ. După cum gravitaţia scade proporţional cu pătratul distanţei, tot astfel scade şi adevărul judecăţilor noastre când ne îndepărtăm de Părrlânt. Dacă, în ziua de azi, astronomul sau astrofizicianul vor să stabilească cu gândirea obişnuită ce se petrece, de pildă, într-o nebuloasă în formă de spirală, este ca şi cum cineva ar vrea să stabilească ce greutate ar avea o piatră din această nebuloasă potrivit condiţiilor de pe Pământ. De aceea nu trebuie să fim surprinşi dacă ştiinţa spirituală trebuie să spună: Da, aici pe Pământ lucrurile par astfel, dar în realitate ele sunt eu totul altfel. Pe Pământ, Luna ne apare aşa cum suntem obişnuiţi să o vedem, dar, în realitate, ea este colonia cosmică care conţine ceea ce am descris azi după-amiază. Astfel stau, prin urmare, lucrurile cu stelele şi constelaţiile. Şi trebuie să avem în vedere acest lucru, pentru a putea analiza ceea ce vă voi prezenta în continuare.

Am ajuns cu consideraţiile noastre până la momentul în care omul pătrunde, între moarte şi o nouă naştere, în domeniul solar. În acest domeniu solar se petrece ceea ce v-am descris ca fiind remodelarea figurii spirituale inferioare omeneşti, având ca rezultat ceea ce va fi capul în viaţa pământească următoare. Dar acum trebuie să ţinem seama de faptul că omul parcurge calea dintre moarte şi o nouă naştere în aşa fel încât trece de fapt de două ori prin toate aceste regiuni stelare. Omul ajunge în apropierea Lunii, după ce a trecut prin poarta morţii, apoi în apropierea lui Mercur, a lui Venus, în domeniul solar. Până aici am ajuns. Atunci începe, de fapt, ceea ce este remodelarea omului de jos în omul de sus; aşa încât fostele membre ale omului se transformă, mai întâi spiritualiceşte, în sistemul capului. Dar această prelucrare este ceva extraordinar de grandios. Şi acela care examinează capul omenesc numai din punct de vedere fizic nici nu bănuieşte de fapt câte elemente trebuie să conlucreze în Univers pentru a realiza structura spirituală a acestui cap ornenesc. Această

muncă, munca depusă pentru a forma această structură spirituală a capului omenesc care include în ea structura embrionară fizică, această muncă începe când omul, în drumul său după moarte, a pătruns în regiunea solară; el pătrunde apoi în regiunea lui Marte, apoi în regiunea lui Jupiter şi în regiunea lui Saturn. Acest domeniu este de fapt ultimul în care pătrunde omul, căci Uranus şi Neptun nu intră în discuţie. În timpul trecerii omului prin aceste domenii se lucrează la structura spirituală a capului său. Apoi omul merge mai departe, s-ar putea spune că înaintează în Univers, în valurile Universului, şi această remodelare se continuă acolo până ce el ia calea de întoarcere, trecând din nou prin domeniile lui Saturn, Jupiter şi Marte până la acela al Soarelui şi apoi, până ce ajunge din nou în sfera lunară. Vom vorbi mai târziu despre aceste lucruri; acum, însă, vrem să punem în faţa sufletului nostru ceea ce se petrece cu omul când vieţuieşte în domeniul solar.

Până când ajunge în regiunea solară omul resimte îndeosebi ceea ce este încă în strânsă legătură cu el însuşi. Azi după-amiază v-am putut descrie faptul că omul îmbracă fizionomia Binelui şi a Răului făcute de el şi prin aceasta ajunge să poată percepe alte fiinţe de acelaşi fel, am descris cum el se transformă apoi tot mai mult, figura sa devenind asemănătoare cu entităţile care aparţin lumii suprasensibile, aşa încât i se înfăţişează entităţile ierarhiei a treia şi chiar ale ierarhiei a doua. Prin urmare, dacă vrem să descriem omul până la existenţa solară, acest lucru trebuie realizat în aşa fel încât să se facă, în primul rând, referire la figura sa spirituală. Dar în timp ce omul intră în regiunea solară, el vieţuieşte şi ceea ce am descris deja în prelegerea precedentă fără a mă baza pe astronomie, el este învăluit de muzica cosmică. Aici percepe felul în care se îmbină lumile stelare în armoniile cosmice, în melodia cosmică. Căci această coacţionare a stelelor, în care se exprimă - în acelaşi timp - coacţionarea tuturor entităţilor spirituale care sunt în aceste regiuni, dă naştere, în cele din urmă, acelui fenomen care se exprimă ca melodie cosmică şi ca

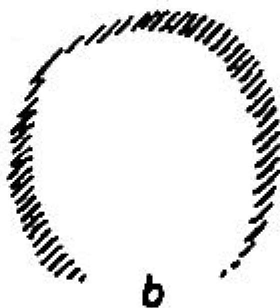
armonie cosmică. În primul rând, când omul intră în existenţa solară este stimulată viaţa sentimentală în metamorfoza sa spirituală. Şi tot ceea ce resimte omul este perceput în aşa fel încât pare că ar trece prin el vibraţii ale armoniei cosmice, ale melodiei cosmice.

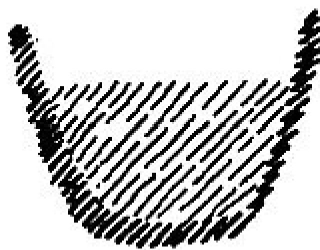
Când suntem în acest stadiu dintre moarte şi o nouă naştere, nu avem nevoie de teorii, nu avem nevoie, în primul rând, de ceea ce se poate exprima prin cuvinte, ci avem nevoie de simţământul universal, plenar, al felului armonios şi melodios în care acţionează împreună toate entităţile Universului. Şi atunci apare iarăşi ceva care ne dezvăluie relaţia dintre cele două lumi: lumea fizică-senzorială şi lumea suprasensibilă-suprafizică.

În clipa în care intrăm în existenţa solară şi când din întregul Cosmos se apropie de noi melodia cosmică şi armonia cosmică, pe scurt, muzica cosmică, simţim încă ultimele resturi ale facultăţilor noastre spirituale din existenţa pe Pământ: ultimele resturi ale graiului. Când, în drumul pe care îl străbatem între moarte şi o nouă naştere, s-a desprins de noi chiar şi chipul spiritual, când, în timpul existenţei solare, făptura noastră proprie, remodelată pentru a forma capul, a ajuns să fie asemănătoare sferei cosmice, când, prin urmare, ceea ce în înfăţişarea noastră amintea încă de existenţa pământească a fost lepădat, atunci ceea ce în timp ce eram pe Pământ s-a exprimat în noi prin faptul că puteam vorbi, că puteam să transpunem gândurile noastre în cuvinte, pe scurt, ceea ce trăia sub aspect sufletesc în grai, ne urmăreşte şi aduce în amintire, cel puţin în felul în care văd aceasta oamenii acum pe Pământ, un fel de disonanţă în muzica cosmică. Este realmente o disonanţă care pătrunde în muzica cosmică prin faptul că omul duce cu sine până în existenţa solară resturile capacităţii sale de a vorbi. Şi ceea ce omul duce prin graiul său în existenţa solară este, în esenţă, baza pentru anumite spirite superioare, care au misiunea de a se ocupa de existenţa de pe Pământ din afară, din Cosmos, un material pe care se bazează pentru a vedea ce a

degenerat, ce nu mai este bun pe Pământ, acestea exprimându-se prin graiul omenesc.

Acest grai omenesc nu mai este azi, în nici una din formele sale europene sau americane, ceva ce ţâşneşte din om cu o putere elementară. Am vrea să spunem că ceea ce a fost graiul de odinioară ar putea reveni din nou pe Pământ în modul următor: Unii din noi învaţă azi eurythmie. Ce se petrece de fapt când omul învaţă eurythmie? Azi oamenii folosesc cu uşurinţă câte un cuvânt fără a bănui cât de legată este întreaga configuraţie a acestuia de trăirile lăuntrice sufleteşti. Folosirea cuvintelor este acum de multe ori convenţională. Oamenii nu se mai gândesc la faptul că, făcând abstracţie de contextul celorlalte litere, spunând pur şi simplu A, exprimăm ceva care, ca sunet, izvorăşte din mirare, din uimire. Şi când pronunţăm B înseamnă că noi creăm un înveliş, învelim ceva. Consoanele înseamnă întotdeauna forme, vocalele înseamnă întotdeauna simţăminte; interiorul sufletului omenesc este redat de vocale, consoanele înseamnă întotdeauna forme. De aceea de sunetul B este legată, de la origine, învăluirea, de fapt casa, căsuţa. Când spun B mă refer la ceea ce învăluie, când spun A, acest lucru este ca o uimire care stă adânc în suflet. Când spun T această consoană semnifică o instalare în ceva, a rămâne în; D este o oprire mai domoală.

Prin urmare când pronunţ cuvântul *Bad* („baie", în l. germană), dacă m-aş întoarce la origine, când cuvântul era încă pe deplin resimţit şi contemplat, el îmi va spune

ceva: aici este o învăluire, aici este apa B... Când este tocmai cât trebuie de caldă eu spun ah! şi am ajuns la A. Şi acum mă aflu în ea: D. Întreaga vieţuire stă în cuvântul acesta. Când se descompune în felul acesta un cuvânt, în prezent lucrul pare puţin cam caraghios, deoarece în ziua de azi oamenii nu mai trăiesc cuvintele. Dar, dacă cineva ar vrea să resimtă în felul acesta cuvântul „Bad" ar trebui să-şi spună: Casa în care, pentru mine, este uimirea, în care eu stau. Şi în felul acesta graiul este de fapt străbătut pretutindeni de trăiri sufleteşti; vieţuirea sufletească omenească se scurge în mod concret în grai. Odinioară graiul era resimţit în acest fel. În limbile primitive, absolut peste tot limbajul era exclusiv intuiţie de simţăminte şi forme: simţăminte în vocale, forme în consoane. Azi aceste lucruri s-au pierdut şi totul a devenit convenţie. Noi trăim deja în aşa fel, încât cuvintele sunt pentru noi aproape numai concepte. Acum, în eurythmie, noi transformăm din nou ceea ce este B, A, D în gesturile corespunzătoare. În timp ce eurythmistul execută gestul, el trebuie să ajungă din nou să vieţuiască graiul. Şi se poate spera că atunci când eurythmia va fi îndrăgită de cercuri mai largi omul va regăsi drumul înapoi către graiul contemplat şi resimţit, către ceea ce au fost graiurile primitive. Astfel, în viitor, eurythmia nu va fi numai o nouă artă, ci va fi un îndreptar pentru a putea purta viaţa sufletească-spirituală pe valurile graiului. Astăzi am ajuns deja să articulăm atât de puţin graiul, fără să ne mai gândim la o îmbibare a graiului cu suflet, încât un mare număr de oameni nici nu mai vorbeşte, în fond, ci scuipă cuvintele. Atât de puţin din ceea ce se află în grai mai este născut din suflet! Uneori ajungi să te simţi deznădăjduit când vezi cum cuvintele nu mai sunt străbătute de suflet şi de viaţă, ba nici măcar nu mai sunt articulate! Aşa se face că deja, în ziua de azi, o disonanţă stridentă pătrunde de pe Pământ în muzica cosmică, atunci când omul ajunge, după moarte, în existenţa solară. Şi tocmai după această alcătuire a graiului anumite entităţi spirituale înregistrează fenomenele decadente din existenţa pe Pământ şi felul cum se pot găsi forţele, impulsurile de a ajunge din nou

la o oarecare ascensiune.

Apoi, călătoria omului între moarte şi o nouă naştere continuă şi el ajunge în existenţa de pe Marte. Ce înseamnă oare faptul că el ajunge în existenţa de pe Marte?

Acum, spunând aceasta, nu pot să mă mai refer la făptura spirituală a omului, căci omul este cu totul transformat, el a devenit o copie, în spirit, a sferei cosmice. Şi călătoria se desfăşoară mai departe prin Marte, Jupiter şi Saturn, în valurile şi talazurile Cosmosului. Dar când omul ajunge în domeniul lui Marte, el vine în contact cu locuitorii lui Marte, dacă mă pot exprima aşa, reprezentaţi fie de sufletele omeneşti lipsite de trup, fie de entităţi ale ierarhiilor superioare, dar înainte de toate de entităţile acelor ierarhii superioare care fac să răsune din toată fiinţa lor graiul cosmic în regiunea cosmică. Şi atunci omul pătrunde în regiunea în care muzica cosmică devine grai cosmic, unde el mai întâi aude, dar apoi este el însuşi întreţesut în graiul cosmie, unde, prin urmare, nu aude numai graiul imitator al omului, ci graiul creator, din care provin lucrurile. Acestea se petrec în timpul trecerii prin domeniul lui Marte. Aici omul învaţă deja în mod conştient de la entităţile din această regiune. Populaţia spirituală a lui Marte constă din cunoscătorii graiului cosmic - pe lângă acele entităţi care sunt firi de luptător, entităţile cele mai importante pentru om ale populaţiei marţiene sunt, de fapt, acelea care constau, potrivit întregii lor naturi, din cuvântul cosmic răsunător. Ele sunt păstrătorii graiului cosmic.

Călătoria omului continuă. El ajunge în domeniul lui Jupiter. Acolo se află acele entităţi care sunt păstrătorii gândurilor cosmice. Entităţile care există acolo radiază în sistemul nostru planetar şi în vecinătatea lui entităţi-gândire. Şi omul trece, de asemenea, prin această regiune. El trece acum printr-o metamorfoză care s-ar putea reda schematic în felul următor. Gânditi-vă că omul

ajunge să fie un fel de copie a sferei cosmice, ajunge să fie ceea ce este structura spirituală a capului pe care îl va purta mai târziu pe Pământ. După ce, în existenţa solară, resimţind disonanţa stridentă a graiului pământesc omul a învăţat să renunţe la acest grai pământesc, el pătrunde, în timpul existenţei pe Marte, în graiul cosmic şi primeşte aici prima premisă pentru a înţelege acest grai cosmic, adică după ce a început transformarea omului inferior în felul descris: gambele se transformă în maxilar inferior, iar braţele în maxilar superior etc., omul plăsmuieşte mai întâi cu entităţile ierarhiilor superioare structura spirituală a viitorului său cap. Dar acest cap va dobândi mai întâi capacitatea de a percepe raţional Universul şi nu Pământul! Acest cap învaţă mai întâi graiul cosmic, gândurile cosmice. Aceste gânduri cosmice şi acest grai cosmic prind viaţă în capul omului, şi după cum pe Pământ omul ştie ceva despre regnul mineral, vegetal şi animal, tot astfel în timpul trecerii prin domeniile lui Marte şi Jupiter el află tainele universului spiritual. Omul nu ajunge să înţeleagă aşa cum trebuie natura omenească decât atunci când devine conştient de faptul că în intervalul dintre moarte şi o nouă naştere el a aflat, în primul rând, numele tuturor entitătilor măreţe şi minunate, al entităţilor superioare, că a învăţat să înţeleagă ce acţiune creatoare au aceste entităţi în Univers, că a învăţat să înţeleagă anumite raţionamente care nu se referă la felul cum se face călătoria de la Haga la Amsterdam, ci la felul cum se nasc perioade ale Universului din alte perioade premergătoare ale Universului prin acţiunea ierarhiilor superioare. Acestea sunt în legătură cu trecerea prin domeniul lui Jupiter.

Apoi urmează trecerea prin Saturn. În existenţa de pe Saturn omul se apropie de ceea ce s-ar putea numi memoria cosmică; căci Saturn este acea sferă din existenţa cosmică în care sunt localizate entităţile spirituale care păstrează memoria tuturor lucrurilor ce s-au petrecut vreodată în sistemul nostru planetar. Saturn este marele purtător de memorie al tuturor întâmplărilor

sistemului nostru planetar. După cum omul învaţă mai întâi graiul zeilor în domeniul lui Marte, gândurile zeilor în domeniul lui Jupiter, tot astfel în timpul primei sale treceri prin existenţa de pe Saturn el învaţă să cunoască tot ce-şi amintesc zeii sistemului planetar. Prin acest fapt, capul său în formă de sferă, care este structura spirituală a viitorului său corp de pe Pământ, a fost dotat cu toate cele necesare pentru a fi un cetăţean al Cosmosului şi pentru a trăi, în Cosmos, printre entităţile ierarhiilor superioare, tot astfel cum trăieşte pe Pământ printre fiinţele situate la niveluri inferioare, în regnul mineral, vegetal şi animal. Şi în timp ce omul, în existenţa sa spirituală, se îmbogăţeşte lăuntric, învaţă să înţeleagă graiul marelui Cosmos, al macrocosmosului, în cel mai larg sens al cuvântului, el se înalţă în regiunea care odinioară era numită sfera stelelor fixe. Acolo nu se mai desfăşoară acţiunea planetelor, ci sistemul stelelor fixe. Şi de-abia acolo se realizează în modul cel mai potrivit o structură preliminară izvorâtă din nesfârşitele lumi spirituale, a tot ce face parte din capul omenesc.

Apoi omul porneşte din nou la drum, pe calea de întoarcere. El ajunge în domeniul lui Saturn, dar despre toate acestea vom vorbi mâine. Faptul că în existenţa de pe Saturn el a primit în primul rând amintirile planetare este baza capacităţii de memorare, a memoriei de care are nevoie pe Pământ. Ceea ce i-a fost implantat, ca memorie cosmică, ca să zic aşa, a devenit pământesc; memoria cosmică se transformă în capacitatea omenească de memorare. Iar când omul ajunge din nou în sfera lui Jupiter, ceea ce a dobândit el prin contemplarea gândurilor zeilor se retransformă în facultatea de a cuprinde gânduri omeneşti, care apoi pot fi reoglindite în conştienţa obişnuită când structura capului omului se uneşte cu structura fizică embrionară. Dar acum, cu ocazia acestei treceri prin Satum, poate începe să fie mai precis înfăptuită transformarea omului de jos în părţi componente ale capului. Este o muncă minunată prin care un om lucrează asupra celuilalt şi această muncă se desfăsoară în acord cu entitătile

ierarhiilor superioare, realmente se lucrează la capul omului, în aşa fel încât această muncă este similară cu generarea unei lumi întregi. Căci fiecare cap omenesc, văzut în acea sferă în care se găseşte în intervalul dintre moarte şi o nouă naştere despre care vă vorbesc acum, este o lume minunată, cu nenumărate detalii şi munca depusă cere abnegaţia oamenilor care sunt legaţi prin soartă unii de alţii, precum şi munca acelor entităţi din ierarhiile superioare care înţeleg, din taina Cosmosului, cum trebuie să fie plăsmuit un asemenea cap omenesc. Este într-adevăr minunat să aflăm, în felul acesta, din ce este alcătuit omul. Şi totuşi lucrul acesta nu ne face orgolioşi, căci lumea în care suntem între moarte şi o nouă naştere are grijă să nu ne lase să cădem pradă orgoliului. Dragii mei prieteni, ar fi realmente absurd să cădem într-o omenească manie a grandoarei printre entităţile ierarhiilor superioare, printre Serafimi, Heruvimi şi Tronuri, căci acolo ne simţim întotdeauna mici faţă de entităţile acestea alături de care lucrăm. Şi când, în sfârşit, în existenţa pământească aflăm ce este omul în marele macrocosmos al lumilor, între moarte şi o nouă naştere, ne putem spune că prea mult nu am adus cu noi pe Pământ, prin urmare nu trebuie să fim prea încântaţi de situaţia noastră actuală şi mândri de ceea ce am fost printre zei. Însă dintr-o asemenea contemplare a ceea ce se întâmplă cu omul între moarte şi o nouă naştere trebuie să se dezvolte în noi simţul de răspundere, care ne spune: Trebuie să ne străduim foarte mult pentru ca să fim demni de calitatea de oameni şi în existenţa pământească, dacă apreciem întreaga însemnătate a existenţei omeneşti după munca pe care o desfăşoară zeii asupra omului între moarte şi o nouă naştere.

Şi apoi ne întoarcem în existenţa de pe Marte. În această existenţă, munca de transformare a omului continuă. Dar atunci se adaugă deja structurile spirituale pentru noul corp, pentru toracele şi membrele pe care omul le va avea în viitoarea viaţă pe Pământ. Căci lucrurile stau astfel: structurile spirituale ale membrelor din viaţa

pământească trecută apar ca fiind structuri ale capului în noua viaţă pământească, iar structurile toracelui şi ale membrelor sunt noi, fiind realizate în decursui trecerii prin lumea stelelor, care pregăteşte următoarea existenţă terestră; numai că ceea ce se realizează astfel este ceva ce se petrece încă numai în domeniul spiritual. Când omul trece, din nou, prin existenţa de pe Marte, atunci ceea ce s-a încorporat în el într-o înaltă spiritualitate când a trecut prima oară prin existenţa de pe Marte, ceea ce l-a făcut să fie capabil de a auzi cuvântul cosmic, este transformat acum din spiritualul superior într-un spiritual întrucâtva inferior, în acea substanţă spirituală din care - mai târziu - se revelează Eul omenesc. Şi apoi, în timpul trecerii prin existenţa de pe Marte, i se încorporează structura spirituală, întreaga alcătuire a laringelui şi a plămânilor.

Apoi omul ajunge din nou în existenţa solară. A doua trecere prin existenta solară are o însemnătate deosebită. Căci, de fapt, până acum omul a pornit de la prima existenţă solară, trecând prin Marte, Jupiter şi Saturn în lumea stelelor, şi acum el face drumul înapoi prin Saturn, Jupiter, Marte. În tot timpul acesta el este cu totul dăruit Universului, el a devenit una cu Universul. El trăieste în Univers, a învăţat graiul cosmic, a învăţat să participe la gândurile cosmice, nu trăieşte în amintirea sa, pe care o va redobândi abia mai târziu, ci trăieşte în amintirea întregului sistem planetar; el trăieşte astfel încât se simte una cu entităţile ierarhiilor superioare, în amintirea gândurilor cosmice şi a graiului cosmic, şi ajunge acum, din nou, în existenţa solară. Aici omul începe din nou să se detaşeze, devenind oarecum o fiinţă distinctă. Dar aceasta se leagă de faptul că i se integrează omului structura primordială a inimii omeneşti.

Şi apoi omul îşi continuă drumul de întoarcere prin domeniul lui Venus şi prin cel al lui Mercur. Aici i se adaugă structura spirituală primordială a celorlalte organe pe care le va avea.

Din clipa în care omul trece prin a doua existenţă solară - toate acestea au nevoie de un timp mai îndelungat -, cu mult înainte ca el să pătrundă în existenţa de pe Pământ se petrece o importantă cotitură în destinul lui. Când noi dobândim, acolo, în Cosmos, structura spirituală a inimii omeneşti, când suntem pe drumul reîntoarcerii pe Pământ, atunci fireşte că nu este vorba numai de o formă fizică a inimii - ea este desigur indicată deja -, dar această formă fizică a inimii este înconjurată şi legată de tot ce i se cuvine omului ca urmare a vieţilor sale pământeşti anterioare. Nu este atât de important să primim în noi structura primordială a inimii fizice, ci este de o importanţă deosebită ca omul să se concentreze asupra valorii sale spirituale-morale-sufleteşti; căci toate acestea sunt concentrate în inima omenească. Şi înainte ca structura inimii să se unească cu structura embrionară a viitorului corp omenesc inima este, în Cosmos, o esenţă sufletească-morală-spirituală în om, iar omul uneşte această esenţă sufletească-morală-spirituală care acum este trăită în el, este dobândită pe drumul reîntoarcerii pe Pământ, o uneşte cu structura embrionară. Această concentrare a părţii sale spirituale-morale-sufleteşti omul o vieţuieşte în comunitate cu înaltele fiinţe solare, cu acele fiinţe solare care, de fapt, ţin în mână forţele creatoare ale aistemului planetar şi, prin ele, pe cele ale existenţei pe Pământ.

Ca să mă exprim mai plastic - această exprimare sună puţin cam paradoxal, dar este sugestivă -, aş spune că în clipa în care omul îşi capătă inima cosmică el se află deodată în preajma acelor entităţi ale ierarhiilor spirituale care au în mână conducerea întregului sistem planetar, în interacţiune cu existenţa pământească. Şi aici ni se arată ceva grandios, ceva minunat, este greu să găseşti cuvinte pentru a descrie ceea ce vieţuieşte acum omul. Într-o anumită privinţă el simte aşa cum simte şi în existenţa fizică; aşa cum în această existenţă fizică se simte legat de bătăile inimii sale, de întreaga activitate a inimii sale, tot astfel aici, în macrocosmos, se simte legat, prin inima sa spirituală macrocosmică, de întreaga sa

făptură morală-sufletească-spirituală. Toate câte s-au petrecut cu el în Univers până în această clipă a vieţuirii sale spirituale ca fiinţă spirituală-morală-sufletească sunt pentru el ca nişte bătăi ale inimii sale sufleteşti. El îşi simte acum întreaga fiinţă în Cosmos aşa cum simte în sine bătăile propriei sale inimi şi simte că de aceste bătăi ale inimii se leagă şi un anumit fel de circulaţie. Aşa cum aici pe Pământ simţim în bătăile inimii circulaţia sângelui şi respiraţia pe care acestea le determină, tot aşa atunci când, ca să mă exprim în mod figurat, simţim în exteriorul nostru cum bate spiritualiceşte inima noastră macrocosmică-spirituală, pe drumul străbătut la întoarcere prin experienţa solară, avem senzaţia că din aceste pulsaţii spirituale ale inimii pornesc ca un fel de curenţi îndreptaţi către entităţile din ierarhia a doua. Şi tot aşa cum în organismul fizic sângele din vene se îndreaptă spre inimă, în finţa noastră sufletească-spirituală pătrund de această dată, localizându-se în om, cele pe care le are de spus omului despre lume, în scopul moralizator, Exusiai, Kyriotetes şi Dynamis. Spiritul Universului în cuvintele sale şi în sunetele sale este circulaţia, care se concentrează în această inimă care bate spiritual-macrocosmic în această făptură omenească sufletească-spirituală-morală. Acolo bate inima omenească spirituală. Şi această bătaie a inimii este în acelaşi timp însăşi pulsaţia inimii lumii în interiorul căreia se află omul. În lumea aceasta curentul sanguin este reprezentat de ceea ce fac entităţile creatoare ale ierarhiei a doua, de forţele care radiază de la ele. Şi, după cum la om fluxul sângelui se concentrează în inimă, unde omul îl simte în mod inconştient - căci inima este un organ senzorial care percepe mişcarea sângelui, iar nu o pompă, cum pretind fizicienii; sângele se mişcă prin spiritualitatea şi vitalitatea omului -, în această perioadă dintre moarte şi o nouă naştere omului i se dă posibilitatea, prin har, să dezvolte în el unul din organele de percepere, una din inimile cosmice, care sunt create din pulsaţiile macrocosmosului, pulsaţii formate din acţiunile fiinţelor ierarhiei a doua. Şi omul, urmându-şi calea înapoi, ajunge din nou, după cum am spus deja, să

treacă prin existenţa de pe Mercur şi Venus. Dar, mai înainte, tocmai în clipa cosmică în care omul se poate simţi într-adevăr în inima spirituală a lumii privirea lui se îndreaptă în jos, spre şirul de generaţii la capătul căruia stă perechea de părinţi din care se va naşte: aşa încât omul ia legătura cu genealogia sa relativ de timpuriu. Ca oameni, suntem născuţi dintr-un tată şi o mamă; părinţii noştri au, la rândul lor, tată şi mamă, care şi ei au tată şi mamă; aşa încât atingem aproape de un secol urmărind şirul generaţiilor înapoi. Dacă mergem mai departe în urmă, suntem nevoiţi să parcurgem multe veacuri, căci cu mult timp înainte de a se naşte pe Pământ omul s-a legat de şirul de generaţii care se încheie cu familia sa. Omul se înscrie într-o succesiune de generaţii încă de când, aşa cum am arătat, trece prin existenţa solară. Iar atunci când trece prin coloniile cosmice din Venus şi din Mercur, omul poate să pregătească, să determine în oarecare măsură ceea ce este necesar pentru a pune de acord, pe cât este posibil, destinul său cu ceea ce îl aşteaptă, ca manifestări exterioare ale traiului, prin faptul că va trebui să se nască într-o familie anume, într-un anumit neam.

Şi apoi ajunge din nou în domeniul Lunii. Să ne gândim că atunci când în drumul dintre moarte şi o nouă naştere omul a trecut prima dată prin domeniul Lunii el a primit impulsul de a se gândi, atât în bine cât şi în rău, la înţelepţii învăţători primordiali şi la Pământ, la punctul de pornire a existenţei pământeşti, când învăţători supraumani au dat omului pământean o înţelepciune supraomenească. Acum, când se întoarce, atenţia sa este mai puţin chemată să se îndrepte spre ceea ce a fost odinioară pe Pământ. Acum, lucrurile se prezintă astfel: el petrece acolo sus cosmic, în existenţa lunară, acel timp care jos, pe Pământ, se scurge între zămislire şi naştere, astfel că de fapt faza embrionară a omului este însoţită de o evoluţie cosmică. Sus, în domeniul lunar, omul realizează o anumită evoluţie iar jos i se pregăteşte între timp, în mod succesiv, embrionul fizic cu care se uneşte treptat. Ce se petrece oare sus, macrocosmic, în timpul

celei de a doua evoluţii lunare?

Sigur, conştienţa pe care o are omul în toate aceste vieţuiri pe care le-am descris este o conştienţă mult mai clară şi mult mai trează decât aceea pe care o avem pe Pământ în viaţa normală. Este foarte important să ştim limpede că în timpul visării conştienţa este atenuată, conştienţa în stare de veghe este clară, conştienţa de după moarte este şi mai clară şi viaţa întreagă aici pe Pământ este ca un vis faţă de realitate, în comparaţie cu claritatea conştienţei de după moarte. Dar cu fiecare etapă nouă câştigată conştienţa devine şi mai trează, şi mai clarâ. Când trecem, mai întâi, prin existenţa lunară, la urcare, conştienţa noastră devine mai clară prin faptul că ajungem în preajma înţelepţilor învătători primordiali ai omenirii, în domeniul lunar.

Atunci când trecem prin domeniile lui Mercur şi Venus conştienţa noastră devine tot mai clară. Şi în felul acesta conştienţa noastră se face tot mai clară când intrăm într-o nouă regiune stelară. Numai când ne întoarcem către o nouă viaţă pământească această conştienţă se înceţoşează iarăşi în mod treptat. Însă când ajungem în existenţa de pe Mercur avem încă o conştienţă mai clară decât orice conştienţă din existenţa obişnuită. Dar apoi ajungem în domeniul lunar, în acel domeniu lunar care ne înfăţişează cum a fost omul la începutul evoluţiei Pământului. Acest domeniu stinge conştienţa noastră, când ne reîntoarcem. Acolo unde am primit mai întâi iluminarea pentru lumea suprasensibilă, fiind deja într-o stare de conştienţă mai trează decât am putut s-o avem pe Pământ, tot acolo se înăbuşe conştienia noastră la reîntoarcerea pe Pământ, se înăbuşe până ce ajunge să nu mai poată fi decât o putere de creştere - o putere de creştere cum este aceea a copilului care visează. Conştienţa este înăbuşită până la starea de vis. Şi abia când s-a înăbuşit până la starea de vis omul poate uni fiinţa sa sufletească-spirituală, care s-a dezvoltat în felul arătat, cu embrionul său. Pentru ca omul, într-o anumită etapă a evoluţiei sale, să poată avea legătura necesară cu

embrionul fizic este nevoie ca el să parcurgă acolo sus, în comunitatea învăţătorilor primordiali ai omenirii, o evoluţie lunară, după cum pe Pământ embrionul parcurge, în corpul mamei, cele zece luni lunare. Evoluţia lunară, de sus, constă în faptul că o întreagă populaţie de învăţători ai omenirii colaborează pentru a înăbuşi conştienţa cosmică pe care omul o are încă chiar şi în existenţa de pe Mercur, s-o înăbuşe, făcând din ea conştienţa de vis care se manifestă când omul păşeşte în existenţa pământească.

Tot ce ni se înfăţişează aici ca om fizic supus simţurilor nu poate fi înţeles decât pornind de la omul suprasensibil. Iar omul suprasensibil nu poate fi înţeles pe Pământ sau prin realităţile Pământului; el nu poate fi înţeles decât prin realităţile cosmice, prin realităţile macrocosmice. Conferinţele acestea au fost, până acum, alcătuite în aşa fel, încât să vă arate că omul, ca om pământean, trebuie să ia fiinţă din Cosmosul spiritual ca Om-spirit.

Pentru conferinţa de mâine ne rămâne să învăţăm să înţelegem, de asemeni, în acest context, însemnătatea vieţii pământeşti însăşi, întrucât ceea ce este supraomenesc coboară în această viaţă pământească, şi să învăţăm să înţelegem însemnătatea faptului că omul trecând prin poarta morţii ia cu sine în lumea spirituală resturile celor dobândite în viaţa de pe Pământ. Acum, după ce am învăţat să cunoaştem, cel puţin sub câteva aspecte, natura spirituală a omului, esenţa sa suprasensibilă, ne vom întoarce mâine din nou la analiza raporturilor dintre omul suprasensibil şi cel senzorial.

CONFERINŢA a V-a

Haga, 18 noiembrie 1923

Pe cât a fost posibil în câteva ore, am încercat să prezint trecerea omului prin lumea suprasensibilă. Căci lumea suprasensibilă este aceea în care se află omul, în mod direct, în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere. Tot lumea suprasensibilă este însă şi aceea în care pătrund forţele omului, deşi conştienţa obişnuită nu sesizează acest fapt,

când omul se află prin corporalitatea sa fizică şi eterică aici pe Pământ, în lumea fizică. În timp ce omul se află în această lume fizică, el simte existenţa sa suprasensibilă mai mult sau mai putin ca pe o enigmă care îi stă în faţă - o enigmă fără a cărei dezlegare, cel puţin parţială, sufletul său nu poate ajunge la o armonie lăuntrică, la o siguranţă lăuntrică, şi nici la o viaţă meritorie şi la o adevărată iubire de oameni.

Tocmai atunci când analizăm omul pe Pământ se evidenţiază o caracteristică a acestuia în raport cu omul suprasensibil, care aruncă o astfel de lumină asupra acestuia din urmă, încât prin această iluminare putem vedea de ce, într-o oarecare măsură, lumile spirituale-divine l-au trimis pe om jos, în această lume fizică senzorială. În primul rând, omului trebuie să i se vorbească despre cunoaşterea lumii suprasensibile aici, în lumea fizică sensibilă. Căci s-ar manifesta o cu totul altă comportare faţă de enigmele vieţii suprasensibile, dacă s-ar vorbi morţilor, ca să zic aşa, adică oamenilor aflaţi în intervalul dintre moarte şi o nouă naştere. De aceea considerăm că este potrivit să ducem astăzi la îndeplinire această analiză prin aceea că lăsăm să lumineze, încă o dată, în sufletul nostru tot ceea ce a pătruns în noi în mod schematic privind tainele lumii suprasensibile, în legătură cu timpul petrecut de om pe Pământ.

Să privim omul, să ne privim pe noi înşine, aşa cum suntem aici, în viaţa de pe Pământ. Noi avem, în primul rând, simţurile noastre, aceste simţuri care ne informează despre tot ce este în jurul nostru în viaţa pământească; prin ele primim în primul rând bucuriile, fericirile noastre pământeşti, dar şi durerile, suferinţele noastre pământeşti. Noi, oamenii, nu ne gândim întotdeauna la ce însemnătate au pentru noi aceste impresii, aceste trăiri ale simţurilor noastre. Şi tocmai consideraţii de felul celor făcute aici zilele acestea ne duc dincolo de viaţa senzorială, ne duc în regiuni spirituale. S-ar părea că o asemenea ştiinţă spirituală antroposofică

l-ar duce pe om la o subapreciere a vieţii senzoriale, ba l-ar face chiar să spună: Vai! la ce nivel inferior este această viaţă senzorială; omul ar trebui să fugă de ea în viaţa pământească. Dar consideraţiile ştiinţei spirituale nu se opresc la această impresie. Această impresie ne poate spune doar că valoarea şi demnitatea omului nu pot merge mână în mână cu o viaţă senzorială de calitate inferioară, că trebuie să existe o cale de a pierde într-un anumit sens acea viaţă senzorială care i se înfăţişează omului într-o oarecare măsură ca o viaţă senzorială de nivel inferior, pentru a o redobândi, în sens mai profund, de la un nivel superior, de la nivelul de observaţie suprasensibil. Altfel am ajunge să ne temem de abordarea spirituală, dacă ar trebui să ne spunem că toată frumuseţea care ne pătrunde în suflet privind minunata lume vegetală, lumea de flori şi fructe fremătând de viaţă, că tot ce pătrunde în noi prin frumuseţea naturii, prin măreţia cerului cu stele etc. ar însemna de fapt atât de puţin pentru viaţa omenească, încât ar trebui părăsite ca fiind mult „mai prejos" decât cunoaşterea ştiinţei spirituale.

Dar nu este deloc aşa. Dacă vă întoarceţi înapoi în timp, urmărind în evoluţia omenirii cele dezvăluite de către iniţiaţi, de marii maeştri din diferite epoci cu privire la desăvârşirea vieţii omeneşti, veţi vedea din cuvintele spuse odinioară de aceşti iniţiaii că ei nu subapreciau niciodată frumuseţea, splendoarea, măreţia vieţii pământeşti-senzoriale. Cât de minunate sunt adesea expresiile poetice, artistice, lirice pe care le-au folosit tocmai iniţiaţii referindu-se la suprasensibilul cel mai înalt! Gândiţi-vă la imagini ca floarea de lotus şi la altele de acest fel şi veţi vedea că iniţiaţii nu au subapreciat niciodată posibilitatea de a exprima dezvoltarea vieţii spirituale prin imagini senzoriale, şi că prin urmare ei considerau în mod cert că în contemplarea lumii senzoriale ar exista ceva, sau cel puţin ar putea fi găsit ceva care să-l înalţe pe om spre sublim. Dar omul nu poate fi mulţumit de felul cum percepe lumea senzorială cu conştienţa obişnuită, mai ales din cauză că ceea ce

pătrunde prin ochii săi, prin urechile sale şi prin celelalte organe de simţ, deşi este în legătură cu Eul său, cu întreaga evoluţie a Eului, cu deplina viaţă a Eului, nu îi oferă, totuşi, nimic pentru siguranţa lăuntrică a acestui Eu. Noi ne îndreptăm ochii în afară, către frumuseţea luxuriantă a florilor; găsim aici o infinită diversitate; apoi ne întoarcem privirea în interior, către Eul nostru şi, mai întâi, pentru conştienţa obişnuită pare că acest Eu ar trebui să ne scape. El ni se arată în sinea noastră ca un punct spiritual care nu ne spune altceva decât cuvântul lipsit de conţinut „Eu". Dar nici nu este de mirare. Gândiţi-vă că pentru ca ochiul să poată vedea el trebuie să se nege pe sine. Simţurile trebuie să se dăruiască cu totul lumii pentru a fi mijlocitori buni între om şi lume. Ochiul trebuie să fie transparent pentru ca, prin el, să apară splendoarea, măreţia şi frumuseţea lumii senzoriale exterioare, în toată strălucirea sa şi în lumină colorată. Şi tot aşa şi celelalte simţuri.

Noi nu ştim nimic despre simţurile noastre. Există oare o cale pentru a afla ceva despre aceste simţuri? Pentru aceasta trebuie să mergem iarăsi în lumea suprasensibilului. Chiar şi pentru a afla ceva despre simţuri trebuie să mergem în lumea suprasensibilului. Cunoaşteţi lucrările mele despre căile care duc în lumile superioare. Reprezentaţi-vă, în mod viu, în faţa ochiului sufletesc, ceea ce poate fi cunoaşterea imaginativă. Când ajungem la cunoaşterea imaginativă noi regresăm oarecum în ceea ce priveşte percepţia senzorială a lumii exterioare. Dar cel mai interesant lucru pe acest drum îl voi reda în cele ce urmează.

Când, prin meditaţie, vă apropiaţi de lumea imaginativă - în felul corespunzător exerciţiilor date în cartea respectivă -, când, prin urmare, începeţi să luptaţi pentru a scoate omul eteric din omul fizic, aşa încât acest om eteric - primul om suprasensibil din noi - să ajungă la un fel de conştienţă, atunci, într-o oarecare măsură, puteţi prinde clipa când treceţi de la contemplarea senzorială obişnuită la contemplarea imaginativă, când nu aţi

cucerit încă contemplarea în esenţa ei, dar sunteţi pe cale s-o cuceriţi. Acum, să zicem că omul acesta care se găseşte pe drumul ce duce de la contemplarea senzorială obişnuită la contemplarea imaginativă călătoreşte printr-o regiune muntoasă bogată în roci străvechi, conţinând în cantităţi mari silicaţi. Când omul este în stadiul de dezvoltare a imaginaţiei, el este deosebit de înclinat să dezvolte capacităţi sufleteşti în regiunile muntilor înalţi unde se găsesc roci bogate în siliciu (cuarţ). Faptul că el a dezvoltat anumite capacitãii sufleteşti la primul elan al dezvoltării se datorează înainte de toate impresiei făcute asupra lui de toate lucrurile aflate în ambianţa sa fizică, terestră, de aceste roci cuarţitice din munţii înalţi. Roca cuarţitică din munţi este mai întâi numai în mică măsură transparentă, translucidă. Dar în clipa în care reuşim să pătrundem până la punctul de vedere despre care v-am vorbit, această rocă cuarţitică devine pe deplin transparentă. Urcăm pe munte şi roca cuarţitică ne apare ca o sticlă transparentă, dar în aşa fel încât avem simţământul că din noi izvorăşte ceva ce se uneşte cu această rocă. Tocmai în punctele cele mai ridicate ale suprafeţei Pământului, printr-un fel de firească dăruire a conştienţei noastre, ne facem una cu suprafaţa Pământului. În această clipă avem senzaţia că ochiul nostru însuşi ar trimite în afară curenţi care pătrund în roca cuarţitică şi, în aceeaşi clipă, începe să se înfiripe în noi un simţământ de aşa natură, încât ne simţim una cu întreaga existenţă pământească. Dar în timp ce ne contopim cu roca cuarţitică simţindu-ne, în acelaşi timp, una cu întregul Univers, cu întregul Cosmos, noi putem să ajungem cu adevărat la o primă unire cu Cosmosul, care să nu fie doar un vis, să nu fie doar o concepţie abstractă. În felul acesta se poate ajunge la o conştienţă intimă, într-un fel pe care aş vrea să îl exprim cu următoarele cuvinte: Pământule, tu nu eşti singur în Univers. Tu, Pământule, eşti una cu mine şi cu toate celelalte fiinţe care sunt pe Pământ, eşti una cu întregul Univers! În ceea ce se vieţuieşte prin această unificare cu roca cuarţitică, noi nu mai privim Pământul ca fiind ceva izolat de restul Universului, ci îl vedem ca pe o sferă

eterică, plăsmuită din sfera eterică cosmică.

Acesta este un prim simţământ. Multe cântări vechi, multe mituri vechi, cu minunate incluziuni despre cutare sau cutare lucru răsună din vechea literatură a clarvederii instinctive a omenirii. În ziua de azi oamenii le citesc, ei îşi închipuie, desigur, şi că acestea le trezesc simţăminte nobile; dar ei nu pot ajunge la partea de adevăr care se găseşte în ele. Nu putem să receptăm în suflet, în adevărata lor semnificaţie, opere ca de pildă *Bhagavad Gita* sau alte bucăţi din literatura indiană sau din alte literaturi orientale, dacă nu am ajuns să ştim, prin cunoaştere spirituală, câte ceva despre faptul că omul poate, aşa cum am arătat mai înainte, să devină una cu Pământul şi, prin aceasta, una cu Cosmosul. Căci multe dintre cele despre care se vorbeşte în aceste vechi cântări au izvorât dintr-o contopire cu Cosmosul, dintr-o contopire care este ca o comuniune de conştientă cu lumina, cu acea lumină care străbate prin cuarţul cel dur şi care, prin faptul că străbate cuarţul laolaltă cu însuşi sufletul omenesc, îl transformă într-un ochi al lumii cu ajutorul căruia omul poate să privească în largul Universului.

Şi aşa, putem spune că dacă începem să descriem în mod real cunoaşterea omului suprasensibil ajungem să nu mai putem folosi expresii abstracte, explicaţii teoretice; în mod firesc, ne vedem împinşi să vorbim într-un fel care ne uneşte ideile cu întregul conţinut de simţăminte ale sufletului omenesc. Tocmai aceasta trebuie să ne impresioneze atât de mult ori de câte ori analizăm omul suprasensibil, şi anume faptul că nu se poate exprima cunoaşterea suprasensibilului fără a lega de ea omul întreg, fără a uni voinţa şi simţirea cu gândirea şi ideile. Fireşte că viaţa trebuie să fie suportată; dar ceea ce este cel mai greu de suportat de către acela care cunoaşte întreaga latură omenească a cunoaşterii suprasensibile este faptul că anumiţi oameni toarnă această cunoaştere suprasensibilă în formule pur teoretice. În fond, atunci când se vorbeşte în mod teoretic despre lumea

suprasensibilă avem o senzaţie dureroasă, ca şi când ne-am băga degetul într-o flacără. Când cineva vrea să descrie omul suprasensibil, trebuie să descrie şi asemenea lucruri.

După ce omul a progresat în cunoaşterea suprasensibilă, şi-a însuşit partea imaginativă şi a învăţat, prin ea, ce există suprasensibil în om între naştere şi moarte, el îşi poate însuşi în cadrul cunoaşterii suprasensibile şi ceea ce corespunde cu Inspiraţia, prin care poate să vadă ce a fost omul înainte de naştere, înainte de a coborî în existenţa pământească, şi ce va fi după ce va trece prin poarta mortii. El poate privi în tot ce v-am descris zilele acestea ca fiind trecerea prin diferitele domenii de alcătuire a fizionomiei omeneşti, de transformare a omului de la o viaţă pământească anterioară la cea următoare. Putem privi tot ceea ce v-am descris ca fiind trecerea prin diferitele lumi stelare.

Însă cunoaşterea aceasta prin care noi pătrundem în sinea noastră capătă o nuantă deosebită când este realizată în aşa fel încât ne putem spune: Ceea ce poate fi descris ca trecerea prin viaţa dintre moarte şi o nouă naştere trăieşte în noi şi atunci când ne găsim pe acest Pământ fizic. Trăieşte în noi atunci când ne aflăm pe Pământ, în corpul nostru fizic, în propria noastră piele, ca fii ai acestei lumi în care ocupăm un loc insignifiant, trăieşte în noi toată măreţia cosmică care trebuie descrisă atunci când se înfăţişează esenţa adevărată a omului, întrucât el aparţine lumilor stelare şi chiar unor lumi mai înalte: lumile ierarhiilor superioare. Dar atunci când pătrundem prin cunoaştere în ceea ce trăieşte in noi ca o rămăşiţă pământească a ceea ce a fost propria noastră entitate între moarte şi o nouă naştere, în aceeaşi măsură în care pătrundem acolo putem să facem încă ceva chiar pe planeta noastră. Putem să pătrundem in adâncurile ei, acolo unde se găsesc filoanele de metal, să pătrundem până la minereurile de plumb, argint, cupru, la tot ce trăieşte în rocă prin metal.

Dacă abordăm cu simţurile obişnuite aceste metale din Pământ, ele nu spun nimic altceva decât că este vorba de un tip sau altul de rocă. Dar dacă pătrundem în Pământ cu privirea spirituală devenită pătrunzătoare prin care se manifestă partea suprasensibilă din om, atunci din tot ce este metalic în interiorul Pământului ia fiinţă ceva foarte deosebit. Atunci tot ce este cupru, argint, aur în interiorul acestuia începe să vorbească o limbă tainică foarte bogată. Atunci, printr-o abordare suprasensibilă, ni se înfăţisează ceva ce, ca oameni de pe Pământ, ne înrudeşte atât de mult cu întreaga fiinţă vie-sufletească a Pământului însuşi ! Minereurile metalifere ne spun ceva, ele devin pentru noi amintiri cosmice. Într-adevăr, aşa stau lucrurile. Gândiţi-vă, la voi înşivă: când cultivaţi liniştea lăuntrică a sufletului, liniştea lăuntrică activă a sufletului, când lăsaţi să se ridice în voi amintiri vechi care vă aduc diferite impresii în suflet, atunci vă găsiţi din nou în tovărăşia unui eveniment prin care aţi trecut, vă găsiţi din nou laolaltă cu oameni pe care i-aţi îndrăgit în decursul vieţii, poate cu oameni care au dispărut de mult. Vă simţiţi răpiţi din clipa prezentă, vă simţiţi uniţi strâns cu suferinţele şi bucuriile clipelor trecute, din viaţa voastră pământească.

Ceva cu totul asemănător, dar transpus la scară mare, are loc când pătrunsi lăuntric de cunoaşterea spirituală, de o cunoaştere spirituală simţită, vă faceţi una cu vinele de metal ale Pământuhti. Atunci nu se întâmplă ca in cazul rocilor cuarţitice, când pătrundeţi cu privirile în largul Universului; atunci vă contopiţi in oarecare măsură cu corpul planetar terestru. Auzind înăuntrul vostru limbajul minunat al filoanelor de metal, vă spuneţi: Acum eu sunt una cu pulsaţia cea mai lăuntrică a sufletului şi a inimii Pământului însuşi, acum eu aud amintiri ce nu sunt ale mele; în mine răsună amintirile pe care le are chiar Pământul din epoci terestre anterioare, când el nu era încă Pământul nostru, când el nu avea încă la suprafaţa sa şi în sânul său lumea animală şi vegetală de azi, nici lumea minerală de azi. Împreună cu Pământul, eu îmi aduc aminte de acele vechi epoci

pământene când Pământul era la un loc cu celelalte planete ale sisternului nostru planetar; îmi amintesc acele vremi când nu se putea vorbi despre Pământ ca despre ceva aparte, pentru că el nu era atât de dens cum este azi. Îmi amintesc vremurile în care întregul sistem planetar era un organism viu, insufleţit, şi oamenii, într-o formă cu totul diferită de cea de astăzi, trăiau în acest organisrn viu. În felul acesta elementul metalic al Pământului ne duce la amintirile Pământului însuşi, Dar după ce avem această vieţuire lăuntrică ştim limpede pentru ce am fost de fapt trimişi jos pe Pământ de entităţile divine-spirituale ale orânduirii cosmice. Deci doar atunci când trăim în amintirea Pământului însuşi noi simţim în mod adecvat propria noastră gândire. Noi simţim cum gândirea noastră este legată de Pământ deoarece am dobândit amintirea Pământului. Şi în clipa în care amintirea Pământului devine amintirea noastră proprie avem în jurul nostru entităţile ierarhiei a doua, Kyriotetes, Exusiai şi Dynamis. Aceasta este calea pe care trebuie să o urmăm, pentru ca în viaţa de pe Pământ să avem în jurul nostru entităţile pe care le avem atunci când între moarte şi o nouă naştere trăim în epoca pe care v-am descris-o. Şi ajungem la convingerea că intrăm în contact cu entităţile din ierarhia a doua când ne aflăm ca oameni întrupaţi între naştere şi moarte. Dar aceste entităţi nu au numai menirea de a lucra cu noi la transformarea omului în intervalul dintre moarte şi o nouă naştere, ele mai au şi o misiune legată de întreaga alcătuire a Cosmosului. Vedem acum că aceste entităţi din ierarhia a doua au primit misiunea, de la orânduirea cosmică superioară, de a efectua, în interiorul Pământului, tot ce vine prin impulsurile filoanelor de metal.

Şi acum putem din nou să privim înapoi. Nu vom fi înţeles chiar de la început ceea ce vreau să menţionez acum, prin urcarea în regiunea cu roci cuarţifere, căci acestea nu vorbesc încă în mod destul de ciar. În mod clar ne vorbeşte abia ascultarea minunată a amintirilor Pământului care vin din filoanele de metal. Dar acum ne

putem întoarce din nou şi putem înţelege ceva ce, poate, nu am înţeles la început. Acum conştientizăm că atunci când ne contopim cu Universul întreg, prin pătrunderea luminii prin cuarţit, avem în jurul nostru entităţile din ierarhia a treia, Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii. Şi atunci aflăm ceva cu totul deosebit: aflăm că, de fapt, nu este adevărat ceea ce ne spune observarea obişnuită prin intermediul simţurilor când ne ducem la munte; că nu este adevărat ceea ce spune observarea obişnuită prin intermediul simţurilor când coborâm în adâncurile Pământului, la filoanele de minereu. Învăţăm să cunoaştem, când ne urcăm în munţi, în regiunile cu roci cuarţitice, un lucru minunat: că aici vârfurile stâncoase sunt îmbrăţişate şi pătrunse de entităţile din ierarhia a treia: Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii. Şi când coborâm la vinele de metal ale Pământului, descoperim că ele sunt străbătute, pe parcursul lor, de entităţile ierarhiei a doua. Şi ne spunem: De fapt, şi în timpul existenţei noastre pe Pământ ne găsim în compania entităţilor care sunt în legătură cu propria noastră natură lăuntrică, când ne aflăm în intervalul dintre moarte şi o nouă nastere.

După ce trecem prin poarta morţii, noi ajungem, după un timp oarecare, în mod conştient în regiunea Îngerilor, a Arhanghelilor şi a Arhailor. Atunci, şi în stare destrupată, noi ne-am însuşit o stare de conştienţă prin care entităţile ierarhiei a treia sunt in jurul nostru aşa cum pe Pământ în jurul nostru sunt entităţile celor trei sau patru regnuri ale naturii. Dar când într-o conştienţă superioară ajungem să vedem Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii, atunci a dispărut din faţa noastră ceea ce pot vedea simţurile; căci simţurile noastre au fost preluate de elementele Pământului o dată cu corpul nostru. Noi nu putem vedea, nu putem contempla nimic din ceea ce pot percepe simţurile, când ne aflăm între moarte şi o nouă naştere. Dar atunci Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii „ne povestesc" - mă pot folosi de această expresie, care redă pe deplin realitatea -, ne povestesc ce fac ei jos pe Pământ. Ei ne spun că lucrează nu numai în viaţa aceea în care se găsesc acum împreună cu noi, ci şoptesc sufletului nostru

următoarele: Noi luăm parte, de asemenea, la activitatea Cosmosului, noi suntem fiinţele creatoare ale Cosmosului, iar privind în jos, spre existenţa terestră, relieful legat de rocile cuarţifere şi de alte roci înrudite puteţi vedea faptele noastre. Şi atunci omul înţelege tocmai în vremea când între moarte şi o nouă naştere se află între Îngeri, Arhangheli şi Arhai că trebuie să se întoarcă din nou jos, pe Pământ. Căci el ajunge să cunoască aceste entităţi ale ierarhiei a treia între moarte şi o nouă naştere; dar el află, de asemenea, cum vorbesc aceste entităţi în mod minunat despre faptele lor de pe Pământ. Şi el învaţă că nu poate contempla aceste fapte decât când coboară pe Pământ, se învăluie cu un corp omenesc fizic şi ajunge prin acest fapt să poată lua parte la perceperea senzorială. Da, tainele cele mai adânci ale perceperii senzoriale - nu numai cele referitoare la înălţimile muntoase, ci toate percepţiile senzoriale - ne sunt dezvăluite în aceste convorbiri minunate cu entităţile cu care ne aflăm împreună între moarte şi o nouă nastere. Deşi frumuseţile naturii fizice sunt atât de măreţe, de grandioase, conştienţa obişnuită nu le sesizează, încât ceea ce poate să răsară în sufletul omenesc ca amintire de pe Pământ după ce a trecut prin poarta morţii este luminat în mod corect abia atunci când omul vede cum descriu Îngerii, Arhanghelii şi Arhaii ceea ce ar fi trebuit să vadă ochii săi, să audă urechile sale şi ceea ce ar fi putut percepe celelalte simţuri ale sale pe Pământ.

Aceasta este legătura dintre ceea ce este fizic şi ceea ce este suprafizic. Şi astfel este legătura dintre viaţa fizică a omului şi viaţa sa suprafizică. Viaţa este plină de măreţie şi ceea ce contemplăm noi aici, în viaţa fizică-senzorială, ne poate bucura, ne poate înălţa. Dar adevăratele ei taine le aflăm după ce am trecut prin poarta morţii. Şi cu cât am învăţat mai mult să ne bucurăm de lumea fizică-sensibilă, cu cât am pătruns mai temeinic toate bucuriile pe care ni le poate da lumea fizică senzorială cu atât mai mult vom întâmpina lumea Îngerilor cu o înţelegere sporită, lume care vrea să ne povestească ceea ce noi nu

înţelegem incă pe Pământ, ceea ce învăţăm să înţelegem abia când trecem dincolo în lumea suprafizică.

Ceva asemănător se petrece şi cu ierarhia a doua, cu entităţile Exusiai, Kyriotetes şi Dynamis, printre care ne aflăm de asemenea un timp oarecare între moarte şi o nouă naştere şi cu care intrăm în legătură în mod deosebit când ajungem până la amintirea Pământului, prin luminarea filoanelor de metal ale Pământului. Dar şi în această privinţă noi nu reuşim să înţelegem aşa cum se cuvine semnificaţia esenţială a ceea ce se petrece cu noi aici pe Pământ prin vieţuirea metalelor decât după ce ne ridicăm în domeniul celei de a doua ierarhii.

Vedeţi, printre cele mai frumoase lucruri din viaţă se numără posibilitatea de a experimenta diversele relaţii care există între metale şi sănătatea omului, iar eu nădăjduiesc că tocmai mişcarea antroposofică va fi cea care va scoate la iveală, cu deosebire, frumusetea acestui domeniu al cunoaşterii. Fiecare metal se află într-un anumit raport cu sănătatea omenească, şi tot aşa şi fiecare compus metalic. Trecând în viaţă prin perioade de sănătate şi de boală, omul are necontenit relaţii cu acele elemente care, de fapt, dau Pământului amintirea sa: metalele şi compuşii lor. Ar trebui să se vorbească nu numai într-un fel abstract-teoretic despre acţiunea curativă a plumbului şi a compuşilor săi, a cuprului şi a compuşilor săi, precum şi a altor metale, căci ele sunt mijloacele curative cele mai importante, dacă ştim să le preparăm aşa cum trebuie, ar trebui să se vorbească nu numai în mod teoretic-abstract despre aceste minunate legături dintre lumea metalelor şi om, care sunt încă abordate cu mare timiditate atunci când urmărim filoanele metalice în adâncul Pământului, ci ar trebui să se dobândească un simţământ profund faţă de această minunată legătură dintre metale şi om, care se dezvăluie abia atunci când o privim din punctul de vedere al omului sănătos şi bolnav.

Spuneam că ar fi de dorit ca tocmai prin mişcarea

antroposofică să se răspândească, să ajungă în inimile oamenilor multe cunoştinţe din acest domeniu, care este foarte important. În vremurile trecute nu era atât de important, pentru că oamenii aveau încă un simţământ instinctiv despre toate acestea, pentru că ştiau: cutare sau cutare parte din capul omenesc este legată de procesul plumbului, cutare parte de procesul argintului. Oamenii vremurilor vechi vorbeau mult despre acest lucru. Oamenii epocii moderne mai citesc asemenea lucruri, dar nu înţeleg nimic din ele, pentru că în ziua de azi, în sensul ştiinţei noastre curente, vorbim despre toate acestea ca despre abstracţii răsuflate, himerice. Dar dacă prin cunoaşterea antroposofică se ajunge ca omul să poată dobândi din nou acea profunzime sufletească care se poate căpăta atunci când se vorbeşte despre această minunată legătură a metalului din lumea pământească cu sănătatea şi boala omului, atunci prin poarta morţii omul va duce sus, în lumea spirituală, ceva ce îi va servi să înţeleagă, într-un fel cu totul deosebit, graiul ierarhiei a doua. Atunci omului i se vor putea dezvălui cele mai mari taine ale lumii tocmai pentru faptul că, prin ele, el aduce cu sine înţelegerea necesară printr-o asemenea pregătire pe Pământ. Căci învăţăm ceea ce trebuie să învăţăm prin cunoaşterea spirituală antroposofică nu numai pentru a satisface o curiozitate omenească, ci pentru ca această învăţătură să aducă roade după ce omul a trecut prin poarta morţii, deoarece tocmai prin ceea ce a acumulat datorită ştiinţei spirituale omul reuşeşte, în intervalul dintre moarte şi o nouă naştere, să ajungă la relaţii adecvate cu acele entităţi cu care va trebui apoi să se afle în legătură, cu întreaga sa făptură omenească, pentru că ele formează atunci ambianţa noastră cosmică necesară.

În felul acesta putem să descriem în mod concret cum intrăm în legătură cu aceste entităţi ale ierarhiilor superioare între moarte şi o nouă naştere. Dar mai este încă ceva care se leagă de acest lucru. Atunci când trecem prin aceste domenii, pentru înţelegerea cărora cele indicate mai sus sunt o bună pregătire, mai aflăm

încă ceva. Când putem înţelege bine această relaţie dintre metale şi omul sănătos şi bolnav, atunci ni se dezvăluie anumite taine ale naturii, dar în aceste taine ale naturii mai trăieşte şi altceva. Mai întâi noi auzim fiinţele din ierarhia a doua vorbind despre natura diferitelor metale, a aurului, a argintului, a plumbului, a cuprului etc. Dar, în raport cu marea lume spirituală, aceasta s-ar putea compara cu senzaţia pe care o avem aici, pe Pământ, atunci când începem să învăţăm să citim şi ne dăm seama că, învăţând să citim, dobândim capacitatea de a pătrunde în multe taine ale Cosmosului, care nu pot fi pătrunse decât dacă avem această deprindere. Dar acestea nu sunt fenomene deosebite pe Pământ - şi eu nu le folosesc decât pentru comparaţie -, căci graiul pe care îl învăţăm în lumea de dincolo şi prin care ne străduim să înţelegem entităţile ierarhiei a doua într-o anumită regiune a drumului pe care îl parcurgem în viaţa dintre moarte şi o nouă naştere, acest grai care vorbeşte despre metale şi relaţia lor cu omul sănătos şi bolnav putem, într-o oarecare măsură, să-l ridicăm în Cosrnosul spiritual de la proză la poezia cosmică, sau, mai bine-zis, ne putem ridica noi înşine la poezia cosmică. La început ascultăm toate acestea aşa cum ar asculta cineva care nu are nici un fel de cunoştinţe literare recitarea unei poezii. Dar cum, dacă nu suntem total lipsiţi de înţelegere, reuşim să învăţăm în domeniul literar ce semnificaţie are versificaţia, structura ritmică, întreaga alcătuire artistică a unei poezii şi astfel ajungem să înţelegem în ce constă creaţia poetică, tot aşa, atunci când ne ridicăm de la platitudinea prozaică la poezia lumii de dincolo, trecem de la limbajul ierarhiei a doua, care se referă la raporturile dintre metale şi omul sănătos sau bolnav, la înţelegerea tainelor existenţei morale în Univers, ale acelei existenţe morale care cuprinde sufletele omeneşti, dar şi sufletele divine din toate ierarhiile. Iar tainele sufletului ni se dezvăluie în mod cu totul deosebit tocmai în această regiune. După aceasta putem face un pas mai departe. Ceea ce v-am relatat se poate afla dacă mergem în munţi şi coborâm în sânul Pământului, unde la început totul zace în

nemişcare, dacă privim filoanele metalifere imobile, rocile dispuse în straturi imobile. Dar dacă mergem mai departe şi încercăm să pătrundem în aceste lucruri nu numai cu privirea raţională a omului practic (nu vreau să subapreciez această privire raţională a omului practic, căci trebuie să fim cu picioarele pe Pământ atunci când vrem să pătrundem în lumea spirituală sănătoşi din punct de vedere fizic şi sufletese-spiritual), dacă nu ne oprim la ceea ce ni se arată sub acest aspect când vedem cum se topesc metalele la temperaturi înalte, cum trec ele din starea solidă în cea lichidă - câte lucruri ni se dezvăluie atunci! -, când mergem în uzine, unde fierul curge incandescent, fiind adus în stare lichidă în furnale şi mai ales când luăm parte la procesul prin care minereuri metalice, minereuri de antimoniu sunt aduse din starea solidă în cea lichidă, şi apoi, în mod treptat, în alte stări, când lăsăm să acţioneze asupra noastră această soartă a metalului în foc, atunci pătrunde ceva cu totul deosebit în cunoaşterea noastră, în cunoaşterea spirituală care trăieşte în noi. Atunci ni se deschide o perspectivă extraordinar de profundă asupra tainelor propriei noastre existenţe.

Am spus de mai multe ori acest lucru, afirmând că trebuie să analizăm raportul dintre om şi animal. Comparând, din punct de vedere anatomic oasele, muşchii, chiar şi sângele omului cu cele ale animalelor, cum se obişnuieşte în epoca modernă, se va găsi o înrudire între ele. Însă superioritatea omului asupra animalului o descoperim abia atunci când înţelegem că lucrul principal constă în aceea că la animal coloana vertebrală este orientată paralel cu suprafaţa pământului, este orizontală, în timp ce la om ea este îndreptată în sus, este verticală şi când apoi trecem la darul minunat al vorbirii pe care îl are omul şi la care nu poate ajunge animalul, şi din care izvorăşte gândirea. Dacă observăm că la copil vorbirea, gândirea, întreaga orientare pentru viaţă se instalează o dată cu poziţia verticală a corpului, atunci sesizăm acele forţe minunate prin care în mod dinamic copilul se integrează în lume.

Vedem că orientarea membrelor copilului trăieşte în melodia graiului articulat. Dacă luăm în considerare modul cum se formează, de fapt, omul în lumea senzorială, atunci vedem forţe care se plăsmuiesc pe îndelete. Este ceva minunat să observi luni în şir evoluţia unui copil în trecerea de la mersul de-a buşilea la mersul în picioare, felul cum prin întreaga orientare a corpului său şi a membrelor sale se integrează în dinamica universală, şi cum, apoi, din partea trupească se detaşează graiul, gândirea.

Când priveşti acest proces în toată minunăţia sa, observând pe de o parte calmul măreţ în care se desfăşoară şi care se oferă aceluia care-l priveşte cu acelaşi calm - şi, de fapt, acesta este lucrul cel mai frumos ce poate fi văzut în cursul vieţii omului, felul în care evoluează copilul învăţând să meargă, să vorbească, să gândească -, dacă se obţine astfel o senzaţie de mulţumire ce se desprinde din această parte atât de frumoasă a vieţii omeneşti iar, pe de altă parte, dacă avem posibilitatea de a vedea cum se topeşte metalul în foc, apare imaginea spirituală a ceea ce îl determină pe copil să înveţe să meargă şi să vorbească. Imaginea spirituală a acestei forţe ne apare în aceea că flacăra cuprinde metalul, în aceea că metalul se topeşte, în aceea că metalul devine lichid. Cu cât metalul devine mai lichid, mai fluid, cu atât mai mult se ridică, din devenirea arzătoare - lichidă - fluidă a metalului în foc, deprinderile de a umbla, a vorbi, a gândi şi contemplăm strânsa înrudire dintre acest metal, care-şi trăieşte soarta, cu ceea ce apare emanat de către forţele de foc ale Cosmosului - în acest a învăţa să meargă, să vorbească şi să gândească al copilului. Şi atunci ne spunem: Entităţile din prima ierarhie, Serafimii, Heruvimii şi Tronurile, acţionează în două feluri. Primul mod de acţiune este cel prin care ele ne pot vorbi din lumea spirituală în care pătrundem la jumătatea intervalului dintre moarte şi o nouă naştere, când, prin ele, aflăm tainele activităţii planetare şi a altor activităţi cosmice, aşa cum vi le-am descris zilele acestea; în celălalt fel ele acţionează în

lumea vizibilă, pe de o parte, asupra copilului care învaţă să vorbească, să gândească şi să meargă, iar pe de altă parte, asupra a tot ce stă la baza proceselor care au loc pe Pământ, prin care focul este părtaş, în sensul că în foc, metalele se topesc şi devin incandescente.

Globul pământesc s-a format doar în forţele aparţinând focului, prin topirea şi atingerea stării incandescente a metalelor. Privim în vremea de demult, în care s-a format globul pământesc. În metalul topit prin puterea focului vedem desfăşurarea faptelor Serafimilor, Heruvimilor şi Tronurilor în lumea pământească. Vedem cum aceste entităţi din ierarhia întâi străbat acest parcurs, fiind sprijinite îndeosebi de Tronuri. Privim înapoi, spre vechi epoci pământene, când această ardere şi lichefiere a metalelor în puterea focului a jucat un rol deosebit în evoluţia corpului pământesc. Pe atunci Tronurile au fost deosebit de active, iar Serafimii şi Heruvimii colaborau în linişte cu acestea. În schimb, în ceea ce îl face pe copil să înveţe să umble, să vorbească şi să gândească Heruvimii sunt cei care joacă rolul cel mai mare, rolul principal. Dar întotdeauna entităţile din ierarhia întâi lucrează în acord.

O asemenea cunoaastere leagă atunci efectiv moartea din viaţa pământească cu învierea din lumea de dincolo. Căci prin cunoaşterea care ne dezvăluie înrudirea puterii focului care cuprinde metalele cu puterile care îl fac pe om să fie om, atunci când ajungi să vezi legătura dintre ele lumea întreagă devine una. Atunci nu mai există nici o diferenţă între viaţa de pe Pământ şi viaţa de dincolo, între viaţa de la naştere până la moarte şi viaţa din lumea spirituală; atunci viaţa dintre moarte şi o nouă naştere este numai o transformare a vieţii de pe Pământ; atunci omul ştie că prin aşa ceva una trece în cealaltă, că una este numai o altă formă a celeilalte.

Şi apoi, când sufletul nostru se înalţă prin asemenea înţelegeri, la ele se mai adaugă şi altele. Da, aceste înţelegeri pot veni şi pe o altă cale.

Dacă vă aduceţi într-adevăr în faţa imaginaţiei lucrurile pe care vi le-am expus azi despre minunata înrudire a metalelor care se topesc şi se volatilizează prin puterile focului cu copilul care învaţă mersul, vorbirea şi gândirea, meditând apoi asupra acestui lucru, veţi putea apoi să vă adâncinţi sufletul prin aceasta. Astfel veţi putea aduce în faţa sufletului imagini sub influenţa cărora acesta poate fi cuprins de o forţă care vă îngăduie să dezlegaţi o mare enigmă a vieţii, care impulsionează şi dă rodnicie vieţii: acţiunea Karmei, acţiunea destinului asupra omului. Căci între copilul care învaţă să umble, să vorbească, să gândească şi lichefierea şi volatilizarea metalelor prin puterile focului, între licărirea sulfului şi fosforicului şi volatilizarea metalelor sub actiunea focului, între această încercare prin care trec metalele prin foc şi trecerea adecvată a copilului de la starea animalică la cea omenească, prin faptul că el învaţă să umble, să vorbească, să gândească se află înţelegerea destinului omenesc, pătrunderea în tainele Karmei. Şi Karma este aceea care intră ca ceva suprasensibil direct în viaţa omenească activă. Dacă ne înălţăm astfel, prin meditaţie, noi facem cunoştinţă cu tainele destinului care întreţes viaţa noastră, prin faptul că, pe de o parte, avem imaginea devenirii metalului în foc, iar pe de altă parte vedem tabloul soartei omeneşti străvechi, când omul coboară pe Pământ, în acel a învăţa să umble, să vorbească şi să gândească. Astfel se dezvăluie ceea ce ne este necesar, din enigma destinului pentru viaţa omenească în genere.

În felul acesta vedem cum şi în problema destinului poate avea ecou omul suprasensibil în lumea în care trăieşte omul senzorial. Şi aceasta a fost ceea ce voiam să vă mai spun ca fiind un element care contribuie la înţelegerea omului suprasensibil.

Această analiză a omului suprasensibil nu se poate face prin teorii abstracte, ci ea trebuie să pătrundă, pretutindeni, în tainele naturii şi ale spiritului lumii pentru a înţelege omul: căci omul este strâns legat de

toate tainele naturale şi spirituale ale lumii. El este realmente o mică lume. Numai că nu trebuie să ne închipuim că ceea ce este răspândit afară în lumea cea mare se petrece în acelaşi fel şi în microcosmos. Ceea ce străluceşte maiestuos în forţele focului când se topesc metalele radiază afară, până la hotarele Cosmosului, până la hotarele spaţiale ale Cosmosului, căci acestea există. Închipuiţi-vă puterile focului în care metalele se topesc şi se volatilizează. Ceea ce se volatilizează în metal radiază afară în depărtările cosmice, dar se reîntoarce în puterile luminii şi în razele de căldură şi lumină. Şi, întorcându-se din depărtările cosmice, ele fac din copilul care nu poate vorbi şi umbla, care încă trebuie să se târască, un copil care merge în picioare. Astfel aveţi curenţi orientaţi în sus, pe care îi puteţi vedea în metalele care se topesc; după ce au mers destul de departe în Cosmos, se reîntorc şi constituie acele puteri care îl fac pe copil să se ridice în picioare. Ceea ce aţi văzut într-unul din aspecte regăsiţi în celălalt aspect. În acest fel, aveţi imaginea forţelor cosmice în mişcarea lor de urcare şi coborâre, care acţionează în esenţa cosmică, imaginea metamorfozelor, a transformărilor acestor forţe cosmice.

Dar atunci ajungeţi să cunoaşteţi şi adevăratul sens a ceea ce, în vremurile vechi, se lega cu ştiinţa de pe atunci, şi anume vechile jertfe. În vechile jertfe, flacăra jertfitoare, împreună cu ceea ce ardea în ea, era ceea ce se trimitea în depărtările cosmice, la zei, pentru ca apoi să se întoarcă din nou pe Pământ pentru a acţiona în lumile omeneşti. Vechiul înţelept-preot stătea în faţa focului de jertfă, astfel orientat încât spunea: Ţie, flacără, îţi dau ceea ce am aici, pe Pământ, pentru ca zeii să primească această ofrandă când se înaltă fumul. Fie ca ceea ce se dezvoltă în flacără să se transforme în binecuvântare divină dătătoare de putere creatoare şi rodnică, care să coboare din nou pe Pământ!

În felul acesta vedem că spusele vechilor preoţi de jertfă despre lumile suprasensibile sunt legate de tainele

cosmice în miezul cărora se află omul.

Iată ce vroiam să vă spun despre natura suprasensibilă a omului, în măsura în care ea poate fi înteleasă în mod antroposofic.

ÎN LEGĂTURĂ CU PUBLICAREA CONFERINŢELOR LUI RUDOLF STEINER

Baza ştiinţei spiritului orientată antroposofic o constituie lucrările scrise şi publicate de Rudolf Steiner (1861-1925). Pe lângă aceasta, el a ţinut, între 1900-1924, numeroase conferinţe şi cursuri, atât în faţa unui public larg, cât şi pentru membrii Societăţii teosofice, mai târziu ai Societăţii antroposofice. Vorbind în mod liber, el însuşi a dorit iniţial ca aceste conferinţe să nu fie consemnate în scris, deoarece ele erau concepute drept „comunicări orale, nedestinate tiparului". După ce însă s-au finalizat şi răspândit tot mai numeroase variante incomplete şi eronate după stenogramele şi notiţele auditorilor, s-a văzut nevoit să reglementeze problema acestora. Şi a încredinţat Mariei Steiner von Sivers această misiune. Ei i-a revenit sarcina de a-i desemna pe cei care au dreptul să stenografieze conferinţele, de a asigura administrarea stenogramelor şi revizuirea textelor pentru tipar. Din cauză că, fiind extrem de ocupat, Rudolf Steiner nu a putut corecta el însuşi textele, decât în cazuri foarte rare, în privinţa tuturor conferinţelor publicate trebuie să se ţină seama de această rezervă a sa: „Va trebui să se aibă în vedere faptul că în stenogramele nerevizuite de mine se găsesc greşeli".
În legătură cu raportul dintre conferinţele pentru membri, care, la început, erau accesibile numai sub formă de manuscrise tipărite pentru uz intern, şi cărţile sale, destinate publicului larg, Rudolf Steiner îşi exprimă punctul de vedere în lucrarea autobiografică ***Mein Lebensgang*** (***Viaţa mea***), capitolul 35. Cele spuse acolo sunt valabile, în egală măsură, în ceea ce priveşte cursurile ţinute, care se adresau unui cerc restrâns de participanţi, familiarizat cu bazele ştiintei spiritului.
După moartea Mariei Steiner (1867-1948) s-a trecut, conform indicaţiilor sale, la tipărirea unei ediţii a

operelor complete ale lui Rudolf Steiner (Rudolf Steiner - Gesamtausgabe, GA). Volumul de faţă constituie o parte a acestei ediţii.